

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul IV
N-rele
51 și 52

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Nomărul

CLUJ, DUMINECĂ 25 Decembrie 1927 și 1 Ianuarie 1928

Lei 40

CUPRINSUL

ACTUALITĂȚI: Legendă. — — —	Al. Ciura	<i>În căsuța morții (Amantiri)</i>	Septimiu Popa
PROBLEME SOCIALE: Problema clasei de mijloc — — — — —	N. Ghiulea	<i>Placă, paharnic</i> — — — — —	A. Cotruș
ARDEALUL VECHIU: Scrisori ve- chi — — — — —	Axente Banciu	<i>Șesuri — blesternale (Non-sens în mormântări, Adormi durerea mea, Eu am murit de mult)</i> — — — — —	Valeriu Bora
FIGURI REPREZENTATIVE: Cum vedea Papiu-Ilarian, la 1860 posi- bilitatea de înfăptuire a Duco-Ro- mâniei — — — — —	Ion Lupas	<i>Odă strămoșilor noștri (Richopin)</i>	Șt. Bezdechi
ACTUALITĂȚI: Discuții și recen- să (Bucura Dumbravă: Ceasuri sfinte. — „Scrisul Românesc.“ — Ion I. C. Brătianu) — — — — —	Ion Clopoțel	<i>Răsărit de lină</i> — — — — —	A. Cotruș
Organizarea studiului universitar Crăciunul — — — — —	Ionel Comșa	<i>Mirza Șaphi, trad.</i> — — — — —	I. Const. Delabaia
EUROPA CONTIMPORANĂ: Scri- soare din Paris: Duiosia inimii și aversiunea cărnei — — — — —	Horia Trandafir	<i>Vremea trece</i> — — — — —	Voibură Poiană
SUPLIMENTUL LITERAR: Unul dintre cei mulți (poezie) — — —	Adrien le Corbeau	<i>Seară de cură, Pe lac</i> — — — — —	Ciprian Doicescu
Sonet — — — — —	A. Cotruș	<i>Al cui e Ardealul?</i> — — — — —	Teodor Mureșanu
Colindă — — — — —	Ecaterina Pitiș	CRONICA ECONOMICĂ-FINAN- CIARĂ: Recensământul fiscal. —	Gh. Neenlcea
Amintirea (Dintr'un carnet) — —	Teodor Murășanu	Camăta. — Modalități de stabili- zare. — Ultima situație a Băncii Na- ționale. — Standardizarea cereale- lor. — Producția petroliferă — — —	Liviu Rusu
Din cântece de stele (versuri) — —	Ion Agârbișeanu	CRONICI CULTURALE ȘI ARTIS- TICE: Cronica muzicală — — —	Cronicar
Primăvara, Cine nu te-a căutat? —	Aurelia Pop	Conferințele dlui prof. Botez — —	
Tristia III, 10 — — — — —	A. Cotruș	FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂP- TĂMÂNALE: Cuprinsul materiei	
In țara asta, Ciobanul — — — — —	Șt. Bezdechi	„Societății de mâine“ în anul 1927.	
Sonet — — — — —	A. Cotruș	— Suplimentul literar al „Socie- tății de mâine“. — Problema liceu- lui gratuit în Franța. — Noi și cul- tura franceză. — Zece ani dela in- dependența republicii cehoslovace.	
Moșiv nocturn — — — — —	Ecaterina Pitiș	— Bolșevicii fac propagandă prin telefonul fără fir. — Insemnările	
Crăciunul funcționăresc — — — — —	Teofil Bugnariu	intime ale regelui Romei. — Rela- țiuni intelectuale franco-germane. —	
Șimon paricidul (schită) — — — — —	Iustin Ilieșiu	Un aparat radio-electric. — Redac- ționale. — Bibliografie. — Admi- nistrative. — — — — —	Red.
Elocvința frachelui Ladislau — —	Ion Munteanu		
Moartea unui funcționar (trad. din Cehov) — — — — —	A. P. Bănuț		
Cântec de sărbătoare (trad. din Gyóni) — — — — —	Al. Kidel		
	Iustin Ilieșiu		

427

427

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI No. 8.
GALEA VICTORIEI No. 51
Abonamente: Pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcțio-
narii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite.
În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

Hristos se naște, măriți-l!

©B.C.U. Cluj

Cronica economică-financiară

Recensământul fiscal. — Recensământul general al proprietăților imobiliare și agricole a început.

Nu știe nimeni ce se urmărește prin el. D. ministru de finanțe a declarat în Parlament și a dat și o circulară oficială în acelaș sens, că nu urmărește scopuri fiscale, ci de informație și mai ales de dreptate, fiindcă voeste să neșoreze impozitele.

Dar dela început se vede că nu e vorba nici de informație, nici de dreptate, nici mai ales de scăderea impozitelor.

Concluziile scrute de lege. — În sunt puse în funcțiune Agenții fiscale singuri fac recensământul. Delegații contribuabililor nu fac parte din aceste comisii deosebite.

Cota impunerii după lege trebuie să fie de nouă ori cea din 1916. Agenții fiscului se servese de procesele verbale ale impunerii arbitrare și nedrepte din 1923. Poate cineva să creadă că impunerile pe 1929 cu recensământ, vor fi mai drepte decât cele pe 1926 fără recensământ?

Camăta. — Guvernul de astăzi, lipsit de simțul și contactul realității, tot auzind că întreprinzătorii se plâng de ravagiile cametei, a crezut de datoria sa să intervie. Ne având la dispoziția sa decât un Parlament devotat, tot atât de lipsit de realitate ca și el, Parlamentul de astăzi reprezentând mai puțin ca oricând o reprezentanță națională, s'a gândit ca singura cale de îndreptare a răului este să facă o lege. O lege contra cametei, o lege extraordinară, care să pue ordine într'o chestiune care este strâns legată de întreaga noastră viață economică.

Dar legi s'au mai făcut. Nu contra cametei, fiindcă oligarhia bancară a cerșit totdeauna bănele, dar în contra speculei și camăta e o speculă. Ce rezultate au dat legile contra speculei? Zero. Ce rezultate va da legea contra cametei? Tot zero. Ne-am înțeles, dar aceasta credem, este și interesul guvernului. Băncilor să le merge atât de bine, de ce le-ar mieșora tocmai al câștigul?

Dar de ce legile contra speculei nu au reușit?

Fiindcă niciodată nu s'a urmărit să se înlăture cauzele economice a căror efect e specula, specula ca și camăta. Oricâte legi s'ar vota, dacă nu se respectă legea economică a cererii și ofertei, care nu poate fi niciodată, mai amendată de Parlaamentele noastre, orice lege contra speculei nu va avea efect.

De ce sunt seumpe chiriile? Fiindcă nu sunt case.

De ce este camăta? Fiindcă banul e rar, fiindcă împrumuturile nu sunt sigure, fiindcă moneda nu-i stabilă.

Cum s'ar putea îndeptă rădăcinile unei lege care ar stavili camăta?

Nu este decât o singură cale:

Stabilizarea leului, prin ea credit extern, și sporirea suficientă a circulației monetare.

Modalități de stabilizare. — D. Ministru de Finanțe pentru a întări afirmarea sa că dorește stabilizarea a însărcinat pe d. prof. I. N. Angelescu, rectorul Academiei de Inalte studii Comerciale și Industriale din București, să facă un studiu asupra stabilizării. Studiul a fost făcut, a fost

expus într'o conferință ținută la București și publicat în presă.

Iată principiile propuse — dela început spunem însă că ele nu obligă guvernul și nu avem nici un cuvânt să credem că vor fi adoptate.

Datoria flotantă, neamortizată, a României este astăzi atât de mică, însă stabilizarea se poate face.

Datoria Statului la Banca Națională de 7.025.991.421 lei din împrumutul pentru unificarea monetară, nefiind un împrumut făcut de Stat pentru trebuințele tezaurului se stinge în clipă ceomdat prin stabilizare și prin schimbarea hârtiilor vechi cu atele noi. Garanția dată de Stat în bonuri de tezaur se anulează dela sine, și în bilanțul pe 1929 acest împrumut dispare.

Voluntă emisiei monetare trebuie sporită la dublu dacă se ia ca unitate de măsură necesitățile monetare ale vieții economice din 1914. Emisiunea Băncii Naționale care era în 1914 de 640 milioane lei aur, astăzi când România mai mult decât s'a îndoit, trebuie să fie de 1 miliard 400 milioane lei.

Pentru această emisiune, socotind acoperirea necesară la 40% din valoarea sa, este trebuință de un stoc metalic 505 milioane lei aur.

Valoarea leului în străinătate fiind de 3.20 centime, iar în interior de 2.80 centime, cursul de stabilizare nu poate fi decât 3 centime aur. Oricare alt curs ar produce mari perturbări în economia noastră.

Noua monedă e bine să rămâie legată cu etalonul aur, și nu de o monedă străină, care astăzi ar avea valoarea chiar la paritate. Dacă vechiul leu reprezenta valoarea de 0.29 grame aur, astăzi trebuie socotit să reprezintă (trei centime aur) 0.0087 grame aur.

Banca Națională are aur în depozit în valoare de 247.730.300 lei aur, ceea ce reprezintă în clipă perfect acoperirea pentru o emisiune de 630 milioane lei aur, adică tocmai emisiunii de lei bărtie de 21 miliarde.

Pentru acoperirea unei emisiuni de 1 miliard 400 milioane lei aur mai are trebuință de circa 258—260 milioane lei aur, care nu se poate obține decât printr'un împrumut extern de circa 55—60 milioane dolari. Pentru Banca Națională l-ar folosi treptat și numai în măsura trebuințelor economice naționale.

Nu se propune înființarea unei noi monede, ci pentru ușurarea cedeului prețurilor și a comerțului se propune introducerea unei monede, leul nou, un multiplu al leului stabilizat. Se propune înființarea unui bilet cu numele de leu nou care să reprezinte 25 lei vechi hârtie. În acest caz leul nou nu ar mai fi exact leul aur. Un leu aur ar reprezenta 1.33 lei noi (0.38 grame aur în loc de 0.29) o liră sterlină 33.66 lei noi, un dolar 7.01 lei noi, o marcă 1.66 lei noi, și așa mai departe.

Propunerile concrete sunt completate și cu propuneri principale de mare însemnătate.

„Trebuie să ne ferim însă de a aluneca, cu această ocazie, pe panta reevaluării valorilor pe baza altor considerațiuni, decât acele care rezultă din simplul fapt ale stabilizării legale a leului. Prin stabilizare nu se pot urmări nici reparațiuni sociale, nici despăgubiri pentru acei cari au suferit lovituri din deprecierea leului. Noua stați-

ficare economică și socială a populației nu se poate schimba prin operația stabilizării. Alte legiuiri pot avea acest obicei”.

Studiul dlui prof. I. N. Angelescu este cinstit, echitabil și pătruns de spiritul legalității. E prea frumos, e prea drept, pentru că spiritul meschin, strâmt, se arată să admittă. Ce va ieși din această stabilizare va fi o monstruozitate.

Ultima situație a Băncii Naționale. — Pe ziua de 3 Decembrie situația Băncii Naționale era următoarea: Circulația fiduciară în descoperire a ajuns la 21 miliarde 19 jum. mil. lei; portofoliul de efecte scontate de asemenea, în descoperire a ajuns la 8 miliarde 857 milioane lei; împrumuturile date cooperăției sunt de 1 miliard 564 mil. lei; împrumuturile date pe efecte publice sunt de 616 mil. 454.391 lei; împrumuturile Statului la Banca Națională se mențin neschimbate: 3 miliarde 652 mil. 984.284 lei pentru trebuințele tezaurului, 7 miliarde 25 mil. 991.421 lei pentru unificarea monetară, în schimb fondul pentru lichidarea acestei datorii s'a ureat la 1 miliard 962 mil. lei, ceea ce ne arată cu siguranță că el va întrece 2 miliarde până la sfârșitul anului. În bugetul pe 1928 fiind trecut un credit de 1 miliard și jum. lei pentru lichidarea datoriei la Banca Națională, rezultă că până la sfârșitul anului 1928, întreaga datorie a Statului pentru trebuințele tezaurului va fi acoperită.

Stocul metalic, în situație sumară a Băncii Naționale pe ziua de 3 Dec., este arătat cu

126.454.818 lei aur monete
23.486.104 lei aur lingouri (bare)
428.139.680 lei aur depozitat
774.840.000 lei aur disponibil trat.

Celelalte conturi neschimbate sau cu diferențe neînsemnate.

Standardizarea cerealelor. — Proiectul de lege al standardizării, adică a clasificării cerealelor, este ultima fază a cercetării ei de către o comisiune anume instituită la ministerul de agricultură. Proiectul dlui Garofid care tindea la clasificarea cerealelor în întreaga țară, nu era posibil de adus în practică, fiindcă nu puteau elădi în timp scurt în toată țara institute de clasificare. Trebuie să ne mulțumim, deocamdată, cu standardizarea în porturile noastre de export (Brăila, Galați, Constanța) unde avem importante docuri cu silozuri și cu construirea a două sau mai multe stabilimente la granița de vest, pentru exportul pe uscat.

Standardizarea este absolut necesară pentru export fiindcă străinătatea nu voeste să ne mai cumpere cerealele neclasificate. Și una din cauzele crizei de astăzi în comerțul exterior de cereale este tocmai faptul că nu exportam cereale clasificate.

Legea, dacă va fi votată, va fi neîntârziat pusă în aplicare, astfel că poate până la campania de export a anului 1928 clasificarea cerealelor va fi un deziderat realizat.

Producția petroliferă. — Producția petrolului brut în primele zece luni ale anului acesta a fost de 3 mil. 40 mii tone față de 2 mil. 700 mii tone cât a fost în epoca corespunzătoare a anului trecut.

Gh. Neculcea

SOCIETATEA DE MĂINE

REVISTĂ SAPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:

Ion Clopoșel

Redacția și Administrația:

CLUJ, { Calea Victoriei 51. Telefon 308
Plaza Unirii No. 8
Duminecă, 25 Dec. 1927 și 1 Ian. 1928

Anul IV

N-rele 51-52

Numărul: Lei 40

LEGENDĂ

Iară când s'a născut Isus, ce se zice Hristos, în Betleemul Iudeei, lumina mare s'a făcut pe întreg cuprinsul.

Și îngerii Domnului s'au pogorât din cer, vestind în trîmbițe de argint, bucuria cea mare.

Vestea cea minunată a deșteptat din somn toate sufletele curate, cari au aflat har înaintea Domnului.

Întăiu păstorii.

Ei au purces, prin ceața într'aurită, pe urmele vestitorilor, luând câte un mielușel în brațe, să-l ducă jertfă Celui ce avea să ridice lumea din noroiul păcatelor.

Ei vedeau lămurit, izbândirea unui vis, ce-i hrănia tainic, în viața lor de lipsuri și umilinți.

Și, din carul Heruvimilor, se desprindeau tot mai deslușit cuvintele pline de mângâiere: „Fericiți cei curați cu inima, căci aceia vor vedea pe Dumnezeu!”

Când au intrat în peșteră, păstorii au dus mâinile la ochi, căci lumina prea mare, îi orbea.

Deslușiseră apoi Copilul și pe Mama Lui, într'o lumină cum nu mai văzuseră.

Îngerii stau strajă în jurul Copilului, și cântecul lor de salvă se urcau până la cer și coborau până la pământ, pe o punte de aur, tot mai deslușită.

Păstorii deteră drumul mielușelor, și aceia se apropiară de lumina cea orbitoare, în vreme-ce Copilul îi mângâia, trecându-și mânușa prin lâna lor albă ca zăpadă.

Păstorii stau îngenunchiați, cu capetele plecate în fărână.

Murmură un imn de preamărire, apoi cel mai bătrân, se ridică sprijinindu-se pe toiag, cu gândul să spună un cuvânt de închinare, dar vorba i-se opri în gât, lacrimi mari îi împăingeneră privirea, și abia putu să

rostească, prosternându-se iar în fărână:

— Tu ești mielușelul lui Dumnezeu!

Atunci o stea minunată străfulgeră din înălțimi, coborându-se tot mai jos, oprindu-se de-asupra peșterii, unde era Copilul.

Cei trei Crai dela Răsărit descălecară de pe cămilele îngenunchiate, luând cu ei darurile multe, ce aduseseră.

Și intrând în peșteră s'au închinat Lui.

Și cel mai bătrân netezindu-și barba lungă, a prins să grăiască:

— Micușulele Stăpânel Iată am văzut stăua și am pornit pe urmele ei! Ne-am întâlnit la răscruci, din fările îndepărtate ale Răsăritului... Așa ne-am putut înțelege, prin semne, dar în sufletul nostru știam că suntem frați. A sosit plinirea vremii... și trebuia să te cobori din slavă, ca să ne arăți cărarea cea dreaptă, pe care vom purcede de-acum înainte.

Punem la picioarele Tale, slava noastră vremelnică, căci stăpânirea Ta, care nu e din lumea aceasta, va dăinui de-ăpururi! Aurul, bogăția noastră, se va așterne la picioarele Tale, iar fumul smirnei și al tămâiei — sufletul nostru — va încerca să se ridice până la Tine, Stăpânel!

Craii dela Răsărit se prosternură în fărână, alături de păstori.

Atunci un inger mititel, care pășia desculț prin zăpadă, fără să strănute, se rugă îngerilor mai mari:

— Să vină și copiii, să-L vadă!

Cei doi Arhangheli avură un zâmbet divin.

Vestiră din trîmbițele lor de argint, ce răsbăteau departe: „Veniți, copii, și vă închinați Celui nou născut! Căci El va spune, în scurta Lui trecere

prin lume, că a voastră este împărăția cerurilor!”

S'a pornit atunci un freamăt ușor: un ropăit de piciorușe desculțe.

Copii, ridicați din cel dintâi vis, grăbiau, cu mici țipete argintate, și umplură cuprinsul peșterii.

Ei începură să cânte, apropiindu-se de leagănul cel sărac. Sărutară mânuțele Copilului, se jucară cu strălucirea ce-i împrejmuia buclele aurii, bătând în palme, și tropăind cu picioarele goale, pe lespezile reci...

Nou-născutul încercă să se ridice din brațele Mamei, intinzând spre ei mânuțele...

Ci numai un copil sta la ușa peșterii, neîndrăsnind să intre, căci era orb.

Îngerii mai mititei, fiindu-le milă, îl luară de mână și îl duseră aproape de iesle.

Și Copilul, simțind pipăitul mânilor plâpânde, îl mângâia.

Îngerii mititei se întrebau cu milă și mirare:

— Cine e acest copil cu ochii deschiși, și totuș nu vede?

Atunci cel mai bătrân dintre păstori, recăpătându-și graiul, spuse cu glas de prooroc:

E orbul din naștere. El s'a născut, ca să se arate lucrurile lui Dumnezeu întru el. Când va fi în vârstă, se va întâlni cu Stăpânul, și El va scuipa pe pământ, îi va unge ochii cu tină, și-i va zice: „Mergi de te spală în lacul Siloanului”. Și orbul va vedea și va preamări pe Dumnezeu...

Tăceau cu toții înfiorați, de fiorul miracolului, care-i ridica în alte lumi.

Singur orbul clipea fericit din ochii lui stinși, și un zâmbet de negrăită fericire îi lumina fața.

Al. Ciura

PROBLEME SOCIALE

Problema clasei de mijloc

Comercianții și industriașii alcătuiesc împreună o parte însemnată a societății — clasa de mijloc — și problema pe care o ridică raporturile lor cu societatea este o mare problemă socială.

Pentru a putea rezolva o problemă socială, unde elementele subiective pot să-i schimbe înfățișarea, trebuie să privim cu obiectivitate și fără patimă, realitatea socială. O problemă socială și așa destul de complexă nu trebuie să mai fie complicată cu altele ches iuni străine de ea și care îndepărtează de obiect.

Acei cari introduc în chestiunea social-economică ridicată de industriaș și comercianți, considerații ca clasă socială, considerațiuni în aparență atrăgătoare, dar care nu rezolvă problema, fac o mare greșală, fiindcă îndreaptă energiile pe alt drum de cât a cel firesc și singurul pe care se poate rezolva această chestiune.

Nu e nevoie de ură și de patimă. Realitatea social-economică nu cunoaște aceste instincte.

Problemele sociale ca și toate problemele vieții se rezolvă mai ușor, mai bine și mai temeinic, prin bună-tate și dreptate.

O organizare care are la temelie ura și nedreptatea nu poate izbândi.

Ura naște ură, nedreptat a naște nedreptate.

Dușmanii tăi, divizați între ei din pricina concurenței vieții, în fața urei și nedreptății, în fața atacului tău, se solidarizează și devin, uniți, mai puternici.

De ce să-ți complici viața, de ce să-ți sporești greutatea luptei?

Reușita în toate domeniile este în funcție de entuziasm, de avânt, de străduință, și numai cineva pervertit sufletește poate fi avântat și stăruitor în ură și nedreptate.

Românul este iertător din fire, el iartă, el uită, nu poate ține dușmănie. Pentru el o pornire dușmănoasă poate fi periculoasă, fiindcă străinul

în care se trezește reacțiunea poate uită mai greu și nu iartă niciodată.

Poți iubi neamul tău fără o ură pe un altul, poți face bine pentru neamul tău fără a face rău unui altuia, poți înălța neamul tău, fără a scoborâ pe un altul.

Energia pe care ai cheltui-o pentru o ură, o face rău, sau a scoborâ un neam străin mai bine folosește-o în profitul neamului tău.

Ura și răutatea ne aduc o îndouită pagubă.

Ne răpește timp și energie multă, care ar fi putut fi folosite pentru ridicarea, pentru fericirea noastră.

Ne răpește posibil tatea de a folosi în acțiunea noastră de înălțare a țării și neamului nostru, energii străine.

Cele mai multe interese ale noastre sunt comune cu ale tuturor celorlalți. Prea puține ne privesc numai pe noi. Pentru ce în interesle comune nu am folosi munca, energia și capacitatea tuturor?

Ura și răutatea duc la acțiuni negative. Ele nu adună, ci despart. Ele nu construiesc, ci dărâmă. Ele nu sunt creatoare de progres, ci pricinuitoare de regres.

Nimic nu putem rezolva în această societate, nici o greutete nu o putem înlătura, fără muncă, fără muncă pozitivă, fără muncă neîntreruptă, fără muncă comună. Toți trebuie să muncim, să construim, să ridicăm fără încetare societatea noastră, să muncim împreună pentru viața noastră, pentru fericirea noastră comună, în societate.

Orcă muncă pozitivă, orcât de mică, prețuește mai mult de cât orcă acțiune negativă.

Clădirea societății se ridică pe întetul, din munca tuturor, din munca creatoare, și încercările de răsturnare dintr'odată, peste noapte, a stărilor seculare, sunt himere.

Unirea comercianților, industriașilor și meseriașilor români arată că sunt mari interese comune care îi leagă, că există o problemă econo-

mică și socială a lor, care cere o rezolvare.

Chiar dacă această tendință de apropiere a acestora este înconștientă, sau nu deplin de lămurită în inima și mintea tuturor, nu înseamnă că această problemă nu există, sau că ea nu are o rezolvare grabnică.

Primul strigăt al acestei probleme, cel mai neînsemnat, dar și cel mai evident, și care nu impresionează pe toți este numărul mic al acestor producători, față de necesitățile economice și sociale ale neamului nostru, rezultate din numărul și puterea sa etnică.

Munca este o acțiune vitală.

Desfășurarea de energie a naturii anorganice nu este muncă. Zbuciumul mării, frământarea vântului, clocotul căderilor de ape, susurul izvoarelor, căderea stâncilor nu este muncă.

Spargerea scoarței pământului de către o semăță e o muncă, întoarcerea plantei către soare e o muncă, înfigerea rădăcinilor adânc în pământ e o muncă.

Acțiunea plantelor care nu-și schimbă locul e mai limitată. Munca are manifestări mai însemnate în lumea animalelor, și manifestări strălucite în societatea omenească.

Munca gândită e superioară muncii instinctive, sau muncii organice.

Fără muncă nu există viață. Omul de la începutul vieții lui a trebuit să muncească pentru a-și agonisi cele necesare vieții, pentru a se adapta, pentru a lupta contra greutăților de viață pe care i le punea în cale mediul natural.

Culesul fructelor, pescuitul, vânătoarea sunt munci.

Munca nu a fost totdeauna aceeași. Munca are o evoluție istorică. Istoria muncii este istoria universală a omenirii.

Munca născută în familia primitivă, s'a dezvoltat în familia patriarhală, căpătând forme noi prin diviziunea sa și prin specializarea în muncă. Necesitățile vieții a dus, mai departe, în familiile sporite de altă dată industria casnică și la schimb.

Odată cu civilizația și munca a luat alte înfățișări. Dela munca casnică, s'a trecut la semi-meseriași și apoi la meseriași.

În evul mediu întreaga splendoare a civilizației aceluia veac, frumusețea bisericilor gotice și castelelor medievale, minunatele sculpturi în fier

și lemn, splendorile renașterii erau opera micilor industriași din acele timpuri. Iar strălucirea orașelor italiene sau hanseatice era datorită întreprinzătorilor și bogaților comerțului ei evului mediu.

Fără comerț și industrie, și în special fără micii comercianți și industriași nu ne putem închipui nici orașe, nici civilizație.

Importanța clasei de mijloc, adică a păturii orașenești formată de mica industrie și micul comerț, așezată între marea burghezie și muncitorime, este deosebit de mare. Ea hotărăște naționalitatea orașelor și puterea de viață națională a unei țări.

În societate, toate clasele, toate treptele sociale care împreună o alcătuiesc, sunt tot atât de însemnate, și tot atât de necesare. Viața socială e continuă. Schimburile între clase se fac fără încetare. Una se sprijină pe cealaltă în dezvoltarea lor, și fiecare are un rol bine determinat și deosebit de important în societate.

Inexistența națională, în special inexistența clasei de mijloc, sfârșimă continuitatea socială.

Viața națională are trebuința de existența unei scări sociale complete, fiindcă treptele superioare se sprijină pe țaria se or de jos și viața lor, înprosperarea lor, se face numai din izvorul nesecat, prin cruțarea și chiar prin înfinitatea lui, al treptelor de jos.

Clasa de mijloc, prin poziția ei centrală este cu atât mai necesară din punct de vedere social. Putem imagina o societate alcătuită din ultimele două trepte sociale, dar una căreia să-i lipsească clasa de mijloc niciodată.

Din punct de vedere național, clasa de mijloc este indispensabilă. Fără ea clasa conducătoare merge sau la distrugere, sau la străinizare.

Inexistența ei în țara noastră, a dus la străinizarea în mare parte a păturii conducătoare, pe rând turcizată, grecizată, rusificată, maghiarizată, germanizată, franțuzită. Fără nicio legătură cu arta, literatura, cultura românească.

Cultura, civilizația, arta unui neam se întemeiază pe clasa de mijloc.

În țara noastră, unde a lipsit totdeauna o clasă de mijloc autohtonă,

depozitarea artei și culturii naționale a fost pătura țărănească, care, prin firea ei conservatoare ni le-a păstrat de sute de ani — pentru aceasta are recunoștința noastră întreagă — dar ni le-a păstrat de sute de ani la fel.

În toate țările civilizate arta, tehnica superioară, cultura au decurs din evoluția muncii industriașilor și comercianților.

Clasa de mijloc e necesară și din punct de vedere economic. Ea împlinește o importantă funcție economică în societate.

În țările fără industrie și comerț mare meseriași și micii comercianți vor îndeplini necesitățile economice ale orașului în produse industriale.

În țările cu industrie mare vor satisface necesitățile particulare, cerințele speciale și reparaturile.

Și apoi sunt meserii, pe care fabrica nu le poate înlocui.

Clasa de mijloc reprezintă majoritatea orașelor. Ea dă înfățișarea și culoarea orașelor.

Starea materială a clasei de mijloc ne dă măsura stărei materiale a orașelor.

Cultura și civilizația ei națională ne dă măsura culturii și civilizației țării.

Naționalitatea ei ne dă impresia naționalității orașelor.

Problema orașelor este de fapt

problema clasei de mijloc. Această clasă este principala plătitoare de dări orașenești, nu atât prin mărimea lor individuală, cât prin mulțimea lor.

În orașele industriale clasa de mijloc este covârșită de clasa muncitoare ca număr. Din punct de vedere politic, acolo învinge ideea internațională, proletară. Ideea națională și rezistența națională le ține clasa de mijloc.

Chestiunea națională prezintă trei aspecte și în totalitatea ei nu este rezolvată de cât ducă cele trei ale ei înfățișări sunt satisfăcute.

Pe teren național nu se învinge de cât cu numărul, cu averea și cu cultura.

Țărănimia, în general, ne dă numărul, atât ca masă națională, cât și ca izvor de înprosperare și de sporire a celorlalte clase. Numărul în orașe ri-l va da țărănimia treptat stabilită în ele.

Clasa de mijloc, producătoare, ne dă prin muncă, averea. Ea îmbogățindu-se, dă bogăție orașelor, dă bogăție țării, înalță buna stare și civilizația a tuturor.

Intellectualii vor da cultura, superioritatea culturală a nației. Dar numai numărul și averea dau puțința de a se face știința, artă, literatură, dau cultura.

N. Gh. u'ea

ARDEALUL VECHIU

Scrisori vechi

— Viena 15 Noembrie 1860

Domnule Redactor!*)

Imi țin de datorință a împărtăși unele date și faime.

Manu, denumitul fõispán din Maramureșiu, fu în zilele acestea aci, ca să vorbească cu Vay. Acesta întrebă pe mai mulți că cine să fie Cancelariu din Ardeal? Și până acum când scriu, pe sub mână, se vorbește de Mikes, Francisc Kemény și din când în când de Dõrgo. — Ori în ce caz Cancelariul ar avea misiunea să prepare și facă uniunea cu Ungaria. Manu aceasta are de deviză. — Aci fu

*) Scrisoarea e adresată lui Iacob Mureșianu, și se află în arhiva fãmii iară a d-lui Aurel A. Mureșiu nu.

și Mihali de pe la Satu-mare, cu asemenea misiune. — Feciorii lui Mihali și Manu cercară a pune un ghița magiarismului și între tinerii de aici, — dar n'au prins pe nime.

Vay a chemat și pe D. Gozdu, avocat din Pesta, ca să primească și să fie fõispán în Crașiu (Lugosiu).

Dacă e vorba că trebuie să fie anexiunea Banatului, atunci D. Gozdu e bun pentru Crașion. Ungurii cam peste tot țin că anexiunea e ca și făcută, ci numai formalitatea mai lipsește.

Mensdorff, comandantul din Timișoara ar avea scrisi pe toți aceia, pe cari ar trebui să întrebe pentru anexiune.

Pe aceia i-ar fi propus guvernul,

influențând aristocrația magiară la numirea lor. Aceia ar fi cunoscuții de magiaroni.

Încât știu, nici Românii nici Serbii din Banat nu vreau anexiunea. B. V.

Se vorbește că Austria, în urma-rea amenințărilor din Italia și ne-succesul din Varșavia, s'ar da cu totul în brațele magiarismului. Acesta pe conta noastră să se în-tărească, iară Austria pe conta magiarismului.

Se vorbește că diploma pentru aceea fu așa de nedecisivă, ca să deschidă calea pentru frecarea popoarelor întru sine și aceste să se mai ieie de cap.

Zic alții că guvernul a deschis calea pentru o emulațiune politică a popoarelor. Carele cum se va ști folosi de ocaziune, carele ce vieață națională și politică va des-volta, acea pusețiune își va câștiga.

Mulți cred că ar fi bine dacă niște Români ar veni deputați la Majestatea Sa, ca să deie protest în contra minunii, să ceară unele altele. — Măcar să n'aibă depu-tațiunea succesul dorit, — dar să se facă, ca să știe lumea. Suntem maculați cu aceea, — nu desvol-tăm vieață politică și națională și acuzăți cu tendințe separastice. Aceasta mult cauzează ca Ungurii să capete supremația asupra noastră, dacă noi nu vom fi — oameni.

Apoi să zic ceva și de pre-faime străine. În Iuliu eram îmbră-cat românește și mergeam în om-nibus la vila lui D. Gozsdu în Pesta. În omnibus era subredac-torul dela Magyar Sajtó cu carele aveam cunoștință de mai demult. Îl salutaseam, însă să făcu că nu mă cunoaște, deoarece eram îm-brăcat românește.

Vorbii cu el și-i spusei cine sum și pe urmă zise: „Mi-aduc aminte, însă când erai la mine, erai în haine civilizate”! (Eu eram în cele europene atunci). — Urhâzy acesta era în haine magiare. — Eu, ca să-l taiu, răspunsei: „Al dracului e Neamțu, — zice că numai hai-nele nemțești sunt civilizate”! (Am înțeles că, dacă el zice că hainele mele sunt barbare, atunci și acele magiare). — Din aceasta ne bă-gărăm în disputa frățieții.

În pădurea orașului mă preum-blai cu el 1 ore, — mă înso-țiră mai târziu încă doi Români și vorbirăm multe.

Atunci Urhâzy descoperi că Ca-vour a ieșit mai întâiu cu ideea să se anexeze Transilvania cu Principatele unite. Din cauza

Cum vedea Papiu-Ilarian la 1860 posibilitatea de înfăptuire a Daco-komâniei?

După înfrângerea mișcărilor re-voluționare din anii 1848—49 re-acțiunea s'a instăpânit asupra vieții publice de amândouă laturile Car-paților. Nici forma ei austriacă, nici cea turco-muscălească nu mai permițea continuarea acțiunei re-volutive inițiate de conducătorii re-voluției. Sfârșitul războiului crimeic a dat însă conducătorilor politici din sudul și răsăritul Carpaților puțința, să pregătească înfăptuirea parțială a unității naționale. Intrând armata austriacă în cursul acestui războiu în Principate, s'a trezit în sufletul unor Români din monarhia habsburgică speranța, că unitatea națională s'ar putea realiza sub protecția Habsburgilor, după cum proiectase Ioan Maiorescu la 1848. Când s'a realizat (la 1859) unirea Moldovei cu Muntenia prin îndoita alegere a lui Cuza, — după cum

aceasta, astă primăvară ar fi tră-mis Cavour pe doi Italiani de frunte la Ardeal. Unul ostaș, altul diplo-mat, ca să vadă, pe Români și țara lor. Și iară Urhâzy zice că ei i-au re-tors cu opiniunea lor, cumcă nu poate fi anexiune de-oarece Carpații prea tare ne des-part, — deoarece vieața noastră e desvoltată în institutiunile ma-giare etc. În fine înțelesei că acei Italiani era bineprimiți de magnații magiari și nu de — mișei de Români.

În acest mod ușor putură fi in-formați. Îns e întrebare: primit-au ei informațiunea magiară.

Din o epistolă din București știu că D. Bosianu în Camera română va să aducă pe tapet cauza Bu-covinei, bazat pe tractatele între Turcia și Austria.

O faimă se lăți pe aici că în Paris a ieșit o broșură scrisă de About în stil oficios. Acesta a scris și broșura „Papa și principii italieni”. — Acea broșură ar fi în cauza Orientului, de care se ține și restaurarea D... României!

Măne voiu expedia de aici o adresă la Iași pentru fericitarea inaugurării Universității de acolo. Frații din Bucovina nu se sub-scriseră!

P. RTIDA

Comunicată de Ax. Banciu

afirmă Alexandru Papiu-Ilarian — entuziasmul la Românii Transil-vaniei era poate mai mare decât în Principate.

Izbucnind în acelaș an războiul Austriei cu Italia, Ungurii credeau că a sosit momentul revanșei. Emi-sarii lui Kossuth vin din Italia, cu proiecte de convenții și promisiuni de ajutoare pe seama Românilor, să poată ocupa Bucovina; luând totodată angajament l de a îndupleca pe Unguri, să nu se îm-potrivească postulatului relativ la autonomia Transilvaniei, când dieta o ar cere. În schimb, în sensul convențiilor încheiate de Alexandri cu generalul Klapka, Ungurilor li se dă voe să întocmească depo-site de arme în Principate.

Cuza nu întârzie a concentra ar-mata (vreo 12.000 ostași) în tabăra dela Ploești, socotind potrivit pri-lejul să facă o mai strânsă apro-piere între elementele războinice ale celor două țări de curând unite, indicându-le prin o aluzie destul de lămurită datoria lor din viitorul apropiat: „vă stă în mână, ca într'o zi țara noastră să vă poată datori mărirea”!

Cunoscute fiind sentimentele lui Cuza și spiritul lui de inițiativă în chestiuni politice din cele mai dif-cile, e explicabil, cum Alexandru Papiu-Ilarian — care participase cu entuziasm tineresc la mișcările ardeleni din 48, iar cu trei ani mai târziu, în calitate de student al Universității din Viena declarase că decorațiunea pentru merite, ofe-riă de „optimul imperator”, o va purta „acoperită cu vălul de tri-steț” până când situația națiunii sale îi va permite a desbrăca jalea și a se bucura, — a socotit la începutul anului 1860 că momentul bucuriei se apropie. S'a simțit deci obligat a contribui cu sfaturile sale la pregătirea sufletescă a celui chemat să acționeze în clipa po-trivită pentru realizarea unității na-ționale depline.

Sfaturile acestea sunt cuprinse într'un „memorand despre rapor-turile Românilor cu Nemții, cu Slavii, cu Ungurii, în timp de pace și în cazul unei revoluțiuni în răsăritul Europei, prezentat Princi-pelui Alexandru I. Cuza în 1860”.

Într-o expunere succintă, clară și convingătoare examinează Papiu-Illarian tendințele de expansiune politică ale germanismului, slavismului și maghiarismului pentru a ajunge la concluzia că însuși interesul Europei apusene reclamă crearea României Mari cu centrul în Transilvania.

Premiind constatarea că toate popoarele Europei luptă pentru libertate și unitate națională, arată că Victor Emanuel realizează, cu arma în mână, idealul italian, iar Nemții se pregătesc pentru o Germanie mare, liberă și unită, care să se întindă de la Baltică până la Marea Neagră. Aceasta, dacă s'ar realiza vre-odată, fie sub forma austriacă, fie sub cea prusiană, „ar înghiți pe Români... Numai orbul poate să nu vadă — adaugă Papiu — ce progrese înfri oșate face germanismul în răsăritul Europei. Pesta vorbește nemțește. În Banat colonii nemțești. În Transilvania Sesi. Bucovina germanizată mai că a uitat că mai deunăzi era partea cea mai frumoasă, cea mai tare a Moldovei. Orașele Moldovei sunt evreești și Evreul, dacă învață carte, zice că e Neamț. În ambele Principate sute de mii de sudii austriaci cu jurisdicțiune consulară... Un instinct natural îi făcu pe Români, ca să adopte cultura Europei latine, fără de care de abea ar fi speranță de scăpare în viitor.”

În ce privește tendințele slavismului spre o confederațiune panslavă, ele s'ar putea realiza numai pe rînele Turciei și Austriei. O unire națională federativă a Slaviilor de sud (Bulgari, Sârbi, Bosniaci, Muntenegreni, Croați) ar atinge mai deaproape interesele române. Realizarea ei nu-i pare lui Papiu imposibilă. Dar nu o consideră prea periculoasă pentru Români. De aceea nici nu insistă.

Tendințele maghiarismului îl preocupă mai mult, acestea fiindu-i cunoscute mai deaproape. Ungurii au luptat totdeauna pentru o Ungarie mare, de la Adriatică până la Marea Neagră, crezând „cu toată seriozitatea și spunând cu toată naivitatea”, că viitor strălucit ce al Ungurilor nu are nici un popor pe fața pământului... „Tot omul să fie om și Ungur, cântau poezii și poezi erau toți Ungurii. Ei n'au învățat nimic din cele pășite și n'au uitat nici una din nedreptățile și rălcirile dela 1848.”

Lui Papiu îi apărea situația Ro-

mânilor ardeleni dela 1860 destul de dificilă: „între Nemții, cari i-au înșelat la 1848 și între Ungurii, cari nu vor să știe de naționalitatea românească nici de cum, cari nu recunosc că Transilvania este fără românească, ci pretind să fie unită cu Ungaria... Tot intriga cea veche a Neamțului, tot sumeția cea incalificabilă a Ungurului, din care ușor va rezulta iarăși căderea și a Ungurului și a Românilui...”

Ungurii se temeau că Transilvania autonomă nu va putea fi împedecată la un moment dat a se uni cu Principatele române. Spre a preveni aceasta, luptau din răsuputeri pentru unirea ei cu Ungaria. Români ardeleni protestau însă cu hotărâre nu numai în interesul lor provincial, ci și în interesul general al tuturor Românilor. Austria nu avea nici un interes să promoveze unirea aceasta, din care Ungaria ar fi ieșit prea întărită. Cu toate acestea Papiu prevedea, că Austria își va da consimțământul — ceea ce s'a și întâmplat cu câiva ani mai târziu. Și întrebând: pentru ce? răspundea: numai cu scop de a provoca pe Români împotriva Ungurilor și de a-i arunca iarăși în luptă, ca la 1848, pe unii încontra altora.

După această înfățișare a curentelor de expansiune politică imperialistă, ajunge să vorbească despre idealul român care e „unirea tuturor Românilor într'un singur corp politic, adică Daco-România. Literații români și străini de mult popularizează acest ideal. Mihai Viteazul îl puse în lucrare.” Papiu își dădea seama de piedecile cari stăteau în calea unei realizări apropiate, dar insistă cu multă dreptate că lucrările guvernelor române, toate și totdeauna trebuie să aibă un caracter, care cel puțin să nu compromită cauza cea mare, cea viitoare a întregii națiuni române.

Examinând Daco-România din punct de vedere teritorial, o găsește de aceeași mărime cu Italia și cu Marea Britanie; în privința națională ar fi unul din cele mai omogene state ale Europei; în privința strategică afirmă că puține state ar fi în Europa „mai favorite de natură”, iar din punct de vedere geografic, ea formează „în adevăr un tot sistematic”, Transilvania fiind în centrul ei o adevărată cetate firească, cea mai tare, cea mai importantă. „Cine e

Domn al acestui centru strategic, stăpânește până în Tisa și până în Marea Neagră. Numai Romanii cei vechi au priceput importanța ei strategică, Barbarii o au ignorat, pentru aceea căzură toți unii după alții... Este erou cine ocupă această țară, e foarte slab cel ce o pierde, căci e cea mai grea de ocupat, cea mai lesne de conservat. Cine e Domn al Transilvaniei, e Domn al Principatelor. Mihai își fixase aci capitala, ca să guverneze întreagă România. Dar Românii de atunci nu l-au priceput, Ungurii l-au vândut, Austria l-a ucis.

Toți Domnii cei buni ai Principatelor se îngrijeau cel puțin să-i domineze strămtorile, să aibă câte două trei cetăți în Transilvania... Fără Transilvania Principatele nu au viitor, duc o existență precară și dubie. Numai unirea cu Transilvania ar pune fundamentul vieții perpetue a României.”

Urmează apoi dovada că România Mare, cu centrul în Transilvania, ar împăca și interesele Europei apusene. Numai un stat puternic la Dunăre ar putea contribui la menținerea echilibrului european în fața Rusiei. Acest stat puternic nu-l va crea nici Austria, nici Ungaria cu pretențiile până la Marea Neagră, pretenții resprijinite pe nimic; este însă creat gata prin o Românie până la Tisa. Atât dreptul nostru istoric, cât și cel național asupra acestui teritoriu e cu mult mai puternic decât al Ungurilor, cari nu ar fi în stare să înjigebe aci decât cel mult o Austrie ungurească, proprie să tulbure în orice moment liniștea Europei răsăritene. Transilvania este „partea cea mai frumoasă și cea mai vitală din trupul sfâșiat al națiunii române”.

După această expunere urmează răspunsul lui Papiu la întrebarea: ce trebuie să facă Domnul Românilor în aceste timpuri grele?

Iată ce:

A) În politica internă:

1. să organizeze și sporească armata, apoi iarăși armata, în fine tot armata;
2. să câștige încrederea națiunii prin o bună administrațiune a dreptății;
3. să cerce în toate chipurile a câștiga inima poporului, împrietărin' pe țărani;
4. să îngrijească de luminarea și creșterea națiunii în a evărat patriotism;

5. să sporească finanțele statului prin secularizarea averilor mănăstirești;
6. să pună capăt intrigilor perpetue, cari strică partea cea mai vitală a națiunii.

B) In politica externă:

1. să știe în cele mai bune relațiuni cu Italia și cu Franța, pe cari să le convingă prin agenții săi, să Transilvania e țară românească.
2. nici cu Rusia, dar nici cu Austria să nu se strice, înainte de timp. Niciodată să nu se învoiască a aduce în țară colonii nemțești sau a întinde cât de puțin jurisdicțiunea consulară austriacă, fiind aceasta foarte periculoasă pentru Principate;
3. să asculte și pe Unguri, fără a pierde însă din vedere, că ei sunt dușmani neîmpăcați ai existenței naționale a Românilor, mai ales a celor din Transilvania. Poate cea mai de aproape luptă din răsăritul Europei este revoluția ungurească. Dacă aceasta ar triumfa, ar putea să schimbe pozițiunea politică a Românilor. Aci revine din nou asupra situației dificile, în care s'ar găsi poporul român din Ardeal în cazul revoluției ungurești și exclamă: „O, ce popor mai frumos decât toți Românii, mai virtuos, mai integru, mai entuziast și mai viteaz decât toți... Ce minuni nu s'ar putea face cu acest popor, dacă ar avea conducători cum se cade și un steag național, căruia să urmeze. Însă durere! acestui popor îi lipsesc conducătorii... *Nave senza nauitero...* Românii din Transilvania în împrejurările de față, numai în Principate privesc, numai de aci așteaptă semnalul, numai de aci-și văd căparea... Un instinct natural îi face a crede că, izbucnind revoluția ungurească, Principatele române nu ar putea sta cu mâinile în sân. Domnul Românilor creeze... un chip și un mod înțelept... care să nu pricliteze cumva existența Principatelor-Unite, un chip de a se vedea în Transilvania!... în centrul Românilor. Care ar fi oare chipul și modul? care pretextul? Sub pretext de a aduce ajutor Ungurilor? sau poate chiar Nemților? sau Românilor? de a conserva neutralitatea Transilvaniei sub cursul revoluțiunii ungurești? Care ar

fi chipul de a înlătura pericolul unei invasiuni turcești sau rusești în asemenea caz? La toate aceste întrebări numai felurimea și actualitatea împrejurărilor ar putea da răspuns. Un lucru i se părea lui Papiu mai mult decât sigur, anume că toți Românii ardeleni „ar fi gata de a muri pentru Domnul Cuza“ fiind ei „nu numai mai entuziaști, dară și mai credincioși și mai statornici decât alți Români“.

Argumentele acestea caută a le spori invocând și cazurile istorice ale lui Petru Rareș și Mihai Viteazul. Cel dintâi a intrat „de vreo 10 ori“ în Transilvania „când în ajutorul Ungurilor asupra Neamțului, când în ajutorul Neamțului asupra Turcului și Ungurului, totdeauna în folosul Românilor... I se imputa perfidie, însă pata perfidiei aruncată de cei mai perfizi, nu se prindea de Petru Rareș... Mihai învinse... Audaces fortuna juvat... și început a guvernarea din Alba Iulia toate trei Principatele române. Turcul, Neamțul și Polonul îi trimiteau pe întrecute soli și daruri și-i cerșeau amicitia. Vânzarea Ungurilor și a Polonilor, perfidia cea sânguină a Neamțului, nepriceperea de atunci a Românilor din Transilvania și mai cu seamă prea multă încredere în sine a lui Mihai cel Mare, au făcut să cază eroul Românilor și cu el cauza română“.

Trebuie să recunoaștem că argumentele aduse de Papiu în sprijinul memorandumului său erau grupate cu iscusință și prezentate anume astfel, încât nu puteau să lase pe Cuza Vodă nepăsător la citirea lor. Și indicația de ordin geografic-strategic privi oare la Transilvania ca centru al României Mari și cea de ordin politic, relativă la existența precară și dubie a Principatelor, fără complectare cu centrul lor firesc, și cea de ordin oarecum personal, că este eroul cel ce ocupă Transilvania și cea de ordin sentimental exprimată prin afirmația că Românii ardeleni ar fi mai entuziaști, mai credincioși și mai statornici, decât ceilalți Români, ca și cele de ordin istoric, dintre care nu lipsește seriosul avertisment că pe Mihai l-ar fi pierdut „mai cu seamă prea multă lui încredere în sine“ — toate la olaltă urmăreau evident scopul de a intensifica în sufletul cititorului interesul pentru problema cea mare a întregirii naționale.

Dorința, cu care își încheie Papiu memoriul, apare astfel ca momentul culminant al întregii expuneri: „O Principe și Doamne al Românilor! fie ca să vă stee întru ajutor Geniul națiunii române, ca să răsbunați cu înțelepciune moartea și să fiți executorul fericit al planului celui mai mare Domn și Român, ce a avut vreodată Dacia lui Traian“.

Cuza va fi citit cu atențiune memoriul și se va fi bucurat, când pe autorul lui a putut să-l salute mai târziu, ca ministru de justiție în cabinetul lui Mihail Kogălnicanu. Problemele dificile ale consolidării interne nu i-au permis însă a risca vre-un pas în direcția indicată de Papiu-Ilarian prin cele două exemple istorice: Petru Rareș și Mihai Viteazul. În scurtă sa domnie a realizat o serie de reforme însemnate, ca cele indicate în acest memoriu: secularizarea averilor mănăstirești și improprierea țăranilor și a. Când s'ar fi ivit din nou prilejul potrivit să creze — cum spunea Papiu — chipul și modul de „a se vedea în Transilvania“, în cursul războiului dintre Austria și Rusia (1866), Cuza nu mai era Domn al Principatelor Unite, ci — după abdicarea sa forțată dela 11 Februarie — un pribeag, care căuta să-și însenineze tristețea exilului cu amintirea realizărilor din cursul celor 7 ani de domnie, cum apare aceasta dintr-o scrisoare adresată la 20 Aprilie 1867 succesorului său Carol: „cel puțin am avut mulțumirea de a realiza unirea Principatelor, a face din trei milioane de clăcași trei milioane de proprietari, a înapoia țării a cincea parte din pământul său uzurpat de clerul grec al locurilor sfinte, a da tuturor Românilor, fără excepție, dreptul electoral, de care era lipsită pe nedrept marea majoritate a națiunii, a consiliului puternic egalitate civilă și politică și, în fine, a traduce în faptă mai toate dorințele divanurilor adhoc din 1857.“

Atâta era chiar de ajuns pentru a eterniza amintirea domniei lui Cuza, ca a uneia din cele mai bogate în realizări de ordin național — politic și social. Iar dorința exprimată de Papiu-Ilarian a rămas să fie dusă la îndeplinire numai după ce condiția prealabilă, fixată în memoriul său: revoluțiunea ungurească s'a produs în toamna anului 1918.

I. Lupas

Discuții și recenzii

Bucura Dumbravă: Ceasuri sfinte. Ed. Cartea Românească, lei 90.

Frumos îngrijită ca tipar ediția a II-a a *Ceasurilor sfinte* va găsi desigur larg răs net în lumea cititoare. Bucura Dumbravă are o predilecție pentru simboluri. Schițele, povestirile, eseurile te plimbă între vis și realitate; la sfârșitul drumului însă constăți ideea-simbol. Caracterizarea sufletului slav este desăvârșită în *Pospodi pomel-ni*. Tăria sufletului necorupt uimitor înfățișată în *Donat Realta*. În lțarea omenescului în *Iriel*. Sguduitoarea tragedie a chinurilor închise — în *Doină tăcerii*... Ai în față un mare talent, deopotrivă înzestrat în zugrăvirea naturii, ca și în încropierea reliefulurilor sufletesti. Amintiri pline de farmec despre regina Carmen Sylva și regele Carol. Autoarea, modestă în omul trecut, în demersul întoarcerii din Orient, a fost o vizionară, dar și o observatoare atentă a realităților; o iubitoare a simbolurilor cari o ajutau să tragă partea dintre cer și pământ.

Scrisul Românesc.

În Craiova a apărut întâiul număr al revistei lunare *Scrisul Românesc* sub direcția talentatului publicist D. Tomescu. O revistă europenească, atât ca tehnică și tipar, cât și ca materie critică și literară. D. D. Tomescu și-a reluat vechea îndeletnicire de critic literar, întreruptă de un jurnalism ce nu se potrivise firei sale de observator cu răgaz al înfățișărilor culturale și literare; dsa este prin excelență un scriitor de publicațiune periodică unde ai posibilitatea să desvolți pe ndelete și aprofundat orice problemă. Într'o vreme când literatura românească nu este secundată de o activitate critică profesională, când au înflorit prea multe cenacluri de admirație mutuală, iar încercarea de triare a creațiilor literare n'a izbutit să stoarcă încrederea cititorilor, revista *Scrisul Românesc* de sub direcția critică a dlui Tomescu este chemată să umple însemnata goluri. Articolul introductiv despre *Innoirea literaturii* pune principiile solide de crit că, la lumina cărora vor fi judecate, di-tinse valorile literare. Peste tot *Scrisul Românesc* n'are caracter strict literar, ci tinde să fie iconă ar-tu-

turor frământărilor, introduce cronici din centrele provinciale ale României și nu este streină nici chiar de probleme economico-financiare. Printre colaboratorii întâiului număr sunt: P. Pilat, I. Agârbiceanu, C. Petrescu, Gib. Mihăescu, I. Dongorozi, N. Herescu, T. Argehezi, Em. Bucuța, Victor Slăvescu, O. Boitoș și alții. Abonamentul anual 400 lei. Dorim viguroasei reviste prosperitate îndelungă și plină de succes.

Ion I. C. Brătianu

Europa îl considera drept cel mai misterios dintre bărbații politici contimporani. Era taciturn și ieșirile pe teren scurte și agresive. Cu marele său discurs dela Brăila din 1907 a ucis spiritul avar și împietrit al lui Sturza și a dat partidului liberal o direcție nouă, democrată, modernă. Se părea, că a reușit. Viitorul în 1908 era cel mai progresist ziar al României — pe-câtă democrație poate așișa peste tot un partid burghez. Până astăzi mi-e plin sufletul de ecoul cald al acelu discurs. Forțele partidului însă se dovediseră mai tari și îl copleșiră, căci pe nesimțite, însă definitiv s'a petrecut trecerea dela sânge a Brăilii, la dreapta reacționară a anilor din urmă. I. I. C. Brătianu a fost un învins al propriului său partid, care însă-i lăsa toate aparențele de stăpân indiscutabil. Fără îndoială că Ion I. C. Brătianu a fost o mare inteligență naturală și avea multă cultură istorică. Poatecă el cultiva excesiv de mult literatura memorialistă și

căuta să găsească termeni de comparație și ceasuri potrivite pentru a nimeri, pentru România alegerea atitudinilor corespunzătoare experiențelor de aiurea. Nu era un om grăbit, nici nu-și punea inteligența la cheltuială pentru a face dese și prelungite expuneri opiniei publice despre ceea-ce-l fământa pe el. Puțini oameni cu răspundere au vorbit atât de puțin ca I. I. C. Brătianu. Taciturn și ferm în drumurile sale, izolat și mândru, nu putea fi considerat decât ca un „misterios” al politicii contimporane. Democrația nu este facilurnă, ci elocventă, convingătoare și cere să cobori insistent în arenă, așa cum făcuse la Brăila în 1907. Retras în turnul de fildeș al opiniilor sale Ion I. C. Brătianu n'a vrut să intercepteze concepțiile altora și să jină seamă de ele. În cei 9 ani de zile a dispus în mod suveran de această țară, și n'a înțeles să ia colaborarea aceloră, cari erau mai aproape de realități și le vedeau cu mai multă limpezime. Păcat, că această inteligență și mai ales această voință de fier, n'a vrut să cadă la pace cu reprezentanții democrației românești de astăzi. În mod firesc, figura lui este strâns legată de istoria contimporană, dupăce atâta vreme a stat la putere, apoi a fost șeful guvernului care a declarat războiul monarhiei Habsburgilor autocrăți și a stors aliaților tratatul atât de grandios dela 1916 care rotunja hotarele României până în valurile Tisei bănățene. Ca reformator intern a fost un ezitant, lăsându-se prea stăpânit de spiritul partidului fortificat în bănci și instituții economice obișnuite să tragă foloasele regimului politic.

Ion Clopoțel

ACTUALITĂȚI

Organizarea studiului universitar

— Probleme studentești —

Când au început mișcările studentești, toată suflarea românească se aștepta la lucruri mari dela ele. Se aștepta, ca studenții, stimulajii de idealul măreț, care și l-au pus înainte, să înceapă o campanie de muncă, de seriozitate și de conștiință; să precizeze ce pot și ce vor să amită din programul, pe care și l-au fixat și să urmărească

aceste realizări per tot discriminere. Se aștepta, ca studenții să și aperse cu îndârjire interesele lor, și să-și pună toată puterea în serviciul acestei realizări, pentru că, ușurându-și existența, să se poată pregăti pentru lupta grea, pe care s'o ducă în viață pentru înfăptuirea idealului, pe care și l-au pus înainte. Din căminile, pentru

cari studenții înșiși au lucrat cărămizile, ne așteptam să se reverse an de an cete de luptători puternic înarmați și cu sufletele oțelite pentru lupta de afirmare a neamului românesc. Generația care a înfăptuit cu sânge România Mare, așteptă cu fală și cu bucurie generația, care să înfăptuiască România tare.

S'au înșelat cu toții.

Campania de muncă, începută atât de frumos în primele timpuri ale mișcării studențești, s'a oprit în curând. Cărămizile făcute de studenți pentru căminuri, au început să se sfarme uitate de toți; fondurile adunate în primul entuziasm, au început să lăncezească fără să aducă vre-un folos cuiva; tot ce-a rămas din inițiativa atât de nobilă în epură, au fost scandalurile de stradă și grevele, cari se țineau lanț și în cari se pierdeau fără scop zile prețioase de studiu. Incurând după această întorsătură a lucrurilor entuziasmul cu care am fost primiți, a făcut loc unei nedumeriri generale și toată suflarea românească se întreba, ce vor studenții?

Și răspunsul n'a întârziat să vie. În congrese și moțiuni, studenții și-au stabilit un program, în care supuneau autorității lor de critică și control toate instituțiile omenirii civilizate, dela comisarul de poliție la liga Națiunilor. Cereau imperios adoptarea la punctul lor de vedere a întregii vieți sociale și și exprimau des considerarea suverană față de cine nu se va supune ordinii lucrurilor cerute de ei. Rezultatul acestei prime precizări a fost un duș rece pentru entuziasmul publicului pentru studenți, degradarea noastră dela luptătorii idealști ai unei cauze mărețe la gradul de copii rătăciți cu capul înfierbântat, cărora nu li se poate răspunde, de cât pomenindu-li-se de cuminișora, care va veni cu vremea. Când pe rând, toți oamenii cu bun simț și-au pierdut toate iluziile despre noi și incurând ne-am văzut descreditați complect în ochii tuturor. În acest timp nevoile adevărate ale studențimii, acelea, a căror îndreptare ne-ar fi interesat în primul rând, erau uitate de toți și doar la capătul fiecărui memoriu se cereau dela „guvernul vândut jidanilor” toate înlesnirile, cari ne treceau prin cap. Dar nimeni dintre cei, cari le cereau nu propuneau o măsură concretă pentru realizarea cererilor noastre și ni-

meni nu se gândea, că ar exista posibilități, să ni le realizăm în parte, cât de puțin, din puterile proprii.

Organizarea studiului universitar lasă de dorit, aceasta o știe fiecare student. La cele mai multe facultăți — amintesc numai medicina și poliiechnica — se cere dela studenți o muncă imensă, care-i extenuiază în decursul fiecărui an școlar. Această extenuare predispune pe studenți la tuberculoză și pe lângă condițiile proaste de alimentație și igienă desigur și surmenajul la care sunt expuși studenții, e o cauză principală a procentului mare de tuberculoși printre studenți. Așadar, programul școlar ar trebui ușurat.

Cu toate acestea n'aș îndrăzni să afirm, că materialul de studiu la universitate e prea vast; dimpotrivă. Greșelile sunt în altă parte și iată unde.

Cursurile încep la universități între 10 și 15 Noemvrie și sfârșesc în 1 Iunie. Vacanța de Crăciun, din 18 Decemvrie în 10 Ianuarie, cea de pași din Dumineca Florilor în Dumineca Tomii, mai scad laolaltă 37 de zile, cele 23 de Dumineci tot atâtea zile. Rămân în anul școlar 136 de zile de lucru, ceea ce e prea puțin; dar mai vine de aici încă un inconvenient. Materialul fiind împărțit pe puține zile, se parcurge în galop și cu cea mai mare bună voință nu-l poți urmări. Afară de aceasta, în împărțirea actuală vin d. ex. la medicina 8—10 ore de lucru pe zi. Dar cam din acestea majoritatea sunt ore de laborator, la cari lucrezi aproape singur și deci trebuie să te pregătești pentru ele, timpul de lucru al unui student în medicină se urcă dela 14 la 16 ore pe zi. Să nu ne mirăm deci că studenții după examen sunt adevărate nime!

Toate aceste neajunsuri s'ar putea remedia, dacă anul școlar s'ar lungi, să zicem începând cu 15 Septemvrie și scurtând vacanța de Crăciun cu 9 zile, rămânând 14 zile, ceea ce e suficient. S'ar câștiga în felul acesta 61 de zile de lucru și repartizând suma orelor dintr'un an pe zilele de lucru înmulțite astfel, s'ar ajunge la o medie de 6, 22 ore pe zi, cu timpul de pregătire 9—10, ceea ce se poate suporta.

Din ceea ce privește sesiunea de examene din Octomvrie, care după

propunerile mele ar cădea în mijlocul lui August, nu ar pierde din importanță, pentrucă după modificările propuse, studenții ar avea prilej să se pregătească mai serios pentru cea din Iunie. Cum totuși se poate întâmpla oricui să piardă un examen, s'ar putea adopta măsura eximentă la politechnica din Zürich, unde nu există decât o singură sesiune, în Septemvrie; un examen pierdut atunci se amână cu un an întreg, până în Septemvrie al anului viitor. Aceasta s'ar putea introduce ușor în legătură cu sesiunea din Iunie, desființându-se dispoziția laconică, că dacă pierzi un examen în cele două sesiuni ale unui an, îl repeți. S'ar putea aplica restricțiunea, că nu te poți înscrie în anul III d. ex. fără să ai toate examenele din anul I și majoritatea celor din anul II.

Aceasta ar fi una dintre obiecțiunile, cari se pot aduce organizării studiului universitar.

Alta ar fi chestiunea uniterizării programelor de studiu la cele patru universități. Examenele și semestrelle dela Cluj și se echivalează, dacă treci la Freiburg; la București și le echivalezi prin examen de diferență. Prin aceasta se face imposibil un obicei util, existent la universitățile germane, că anume studenții schimbă universitatea dacă vor, în decursul studiului, trecând la alta, celebră pentru studiu, pe care il au de urmat în semestrul respectiv. Că aceasta ar fi spre paguba pregătirii lor, n'aș îndrăzni să afirm; pentru înlesnirea acestui uz ar trebui să se adopte și la universitățile românești un program uniter.

Aceste obiecțiuni ar fi de făcut asupra unelor puncte din organizarea actuală a studiului. Sunt sigur, că de-o parte dnii colegi, dacă vor studia chestiunea serios, vor găsi destule altele, iar pe de alta dnii profesori ar primi cu bunăvoință plângerile noastre în acest punct, desigur nu, dacă le cerem în congrese și memorii grandiloquente înlesniri cu orice preț, ci aducându-le doleanțele noastre la cunoștință cu toată modestia și seriozitatea cuvenită, dându-le garanții, că nu vrem numai să ne facem datoria mai ușor, ci și mai bine.

Ionel Comșa

Abonați „SOCIETATEA DE MAINI”

Unul dintre cei mulți

Consiliului de Administrație
al Soc. mineră „Petroșani”

Io,
Ion Ciura,
neam de mineri rumâni, —
flămînd fără lucru de nouă săptămîni,
ca un strigoi
vreau să plec dintre voi . . .
cu brîncă oblică
mi-am făcut cea din urmă pită
din dinamită . . .

Mîine, în nici o prăvălie
nu va mai cere pe datorie
minerul Ion Ciura . . .
își va închide singur, pe veșnicie:
gîndul și gura . . .

De cele pămîntesti, fără plîns, mă desbaer,
și, rece ca de piatră,
cu rinza-mi: cățea ce mușcă și latră,
stan gata trupul să mi-l risipesc în aer . . .

A. Cotruș

Sonet

Nu simți și tu când liniștea coboară
Și stele ies în margine de zare —
Nu simți ce lîn, ce blînd, cu fiecare
clîpîtă, oas și zi ce se strecoară

Se cască 'n noi abisul tot mai mare
Pîndînd să 'nghiță-a inimii comoară?
In van se sbate, luptă, încunjoară
Trudîtul gînd, căci nu mai e scăpare.

Eu, vezi, îl simt și 'n sufletu'mi învie
Un dor să rup tăcerea 'ndelungată,
Iau peana 'n mâni și 'noep atunci a-ți scrie.

Dar vraje rea, o vraje blestemată
Imi ține 'n loc condeiul pe hîrtie
Și nu sfîrșesc scrisoarea niciodată.

Ecaterina Pitiș

Primăvara

Singuritatea-ă mi-ngă vorbele ce mint . . .
un ram de liliac,
buiac
s'a cățarat pe scară
și iar mă chiamă-afară . . .
luna ușile mi le-a deschis cu chei de-argint . . .

A. Cotruș

Din cântece de stele . . .

Copii drăguți și veseli — copii cumînți și buni!
In noaptea asta sfîntă de taine și minuni
La răsărit în zare — o stea se va aprinde
Și îngerii din ceruri porni-vor să volinde
Va răsuna cîntarea la fiecare casă
Și se vor pune daruri și lumînări pe masă.
Un svon de bucurie prin geamuri va străbate
Și răsete și basme din guri nevinovate . . .
E sîrbătoarea voastră — cu brad și cu lumini —
E-a voastră bucuria — copii cu ochi senini!
La voi coboară astăzi — în faptul inoptării —
Un Moș cu barbă albă — din naltul sfînt al zării!
E Moș-Crăciun cu glugă și blană de zăpadă,
Ce vine iar din nouri cu dorul să vă vadă
Și 'n somnul vostru dulce — cu visuri fermecate —
Să vă sărute ochii și frunțile curate . . .
Tiptil — să scoată daruri — să dea la fiecare —
Din coșul plin ce vecinic îl poartă la spinare
Și 'n desmierdări de șoapte — să vă mai spun'o veste:
Că 'n noaptea asta sfîntă — prunșorul din poveste
Intr'un sălaș cu mieii alături s'a născut,
C'a fost sărac și — bietul — nici scuteț n'a avut.
Și n'avea nici cămașe și nici pe cap scufiță,
In părul lui de aur purtă o coronită;
Iar Maică-sa preasfîntă — pe-o noapte viforoasă —
N'avea sărmana unde-l adăposti în casă
Și mititelul gingaș — cu chip frumos și dulce —
A trebuit în iesle pe paie să se culce.
In viscol și furtună — cum steaua ne cuvîntă —
A suferit și foame și frig odrasla sfîntă.
Doar îngerii din ceruri în coruri i-am cîntat
Și stelele și luna l'au binecuvîntat . . .

De-atuncea — în tot anul — Moșneagul blînd s'arată
Să ne-amintească 'n taină povestea minunată . . .

Copii drăguți și veseli — copii nevinovați!
Din cântece de stele — povestea s'o 'nvățați
Și cum e Moșul darnic — așa și voi să fiți,
Să dați din ale voastre cu drag la cei lipsiți!
Să fiți întotdeauna cumînți — cu suflet bun —
De vreți ca și la anu să vină Moș-Crăciun!

Aurelia Pop

Cine nu te-a căutat?! . . .

Cine nu te-a căutat!!! . . .
Cine nu ți-a desfăcut pustiu-i pat
în așteptare luna-ică, —
fericire, țigancă sălbatică?! . . .

Cine nu te-a așteptat, treaz și 'n vise,
cu porțile, cu ușile deschise,
cu punți de aur peste-abise,
să treci pe ele ca o luna-ică,
fericire, țigancă sălbatică?! . . .

A. Cotruș

Tristia III, 10.

Dacă își mai amintește vre-unul de Naso și-i încă
 Viu al meu nume 'ntre voi, fără de mine, 'n Oraș,
 Afle că sub niște zodii ce marea n'ating niciodată,
 Viața mi-o surghinuit printre barbarele ginți.
 Neamul sarmat mă 'mpresoară sălbatic, și Besii și Geții.
 O, ce nedemne numiri pentru poeticu-mi stil!
 Boarea cât timp mai e caldă, doar Istrul de ei ne păzește:
 Istrul, cu apele lui, ne-apără de-orice război.
 Însă când iarna măhnită și-arată hidoasa ei față
 Iară pământul de ger marmorean s'a nălbit,
 Când troenită-i zăpada de vișore, vezi că pe-aceste
 Ginți le-asuprește din greu Polul bătut de furtuni.
 Neaua pe jos așternută, de Crivăț pe veci e 'nghețată,
 Cât nu se poate topi nici de căldură, nici ploți;
 Nici nu apucă cea veche să fie topită și vine
 Alta, așa că nu rar vezi un amăt de doi ani;
 Și-i atât de năpraznic Boréas, încât năruiește
 Turnuri înalte, luând acoperișuri pe sus.
 Ei cu nădrăgi se feresc și ou sarici de frigul amar
 Iar din trupul întreg numai obrazu li-l vezi.
 Pletele-adesă li sună 'mpietrite în țurțuri de gheață
 Și strălucos ale lor bărbi încălțate de ger.
 Vinul, chiar fără de vas, păstrează urciurului formă;
 Nici că-l mai beau ca lichid, ci 'n balovani ei îl sparg.
 Ce să vorbesc de atâtea râuri de frig întărite
 Și despre apa ce-o soot sfărâmicioasă din laș?
 Istrul ce nu-i mai îngust decât Nilul ce poartă papyrus
 Și se aruncă în Pont prin o mulțime de guri,
 Sub azurii-e unde încremenite de vânturi
 Își șerpuește încoet apa ascunsă de slăi.
 Unde nainte cu luntrea mergeai, acum mergi cu piciorul
 Iar pe talazu 'nghețat bate capită de cal.
 Boii sarmatici trag care barbare pe proaspete poduri
 Iar dedesubtul lor undele-și văd de-al lor drum.
 Poate că n'o să mă credeți, dar pentruoă știu că minciuna
 Nu-mi folosește, de-a mea spusă să nu vă 'ndați.
 Am văzut nesfârșita mare cuprinsă de gheață
 Și un sloi lunecos pe 'ncrămenitul talaz.
 Nu numai c'as fi văzut-o, dar mors-am pe apa încheșată
 Însă de-a undelor culmi nu-mi fu piciorul udat.
 De-ai fi avut tu pe vremuri o mare ca asta, Leandre,
 În strămoare 'mnotând moartea de loc nu-ți găseai
 Nici nu pot încovaiați delfini să mai zburde prin aer,
 Chiar dacă ei ar voi, gheața-i oprește pe loc
 Chiar dacă Crivățul șueră cu-aripi întinse pe ape,
 Nu mai vedem nici un val pe 'nălțutul abis.
 Înțelenită de ger o să steie ca 'n marmură luntrea,
 Căci prin talazu 'nghețat nu poate văsla rășbi.
 Pești în stratul de gheață înșepeniți eu văzut-am;
 Chiar și atunci nu puținii vii printre ei mai erau
 Fie că Pontului apă sau cea revărsată de fluviu
 O întărește cu-al său suflu Boréas cel crunt;
 Cum netezite-s de Crivăț a Dunării sprintene valuri,
 Se năpustește cu al său noaten barbaru 'n galop,
 Și cu 'nfocatu-i fugar și săgeata-i ce zboară departe
 El pustiește orice locuri de jur-împrejur.
 Umii la fugă o iau și ogoarele neapărate
 Lasă pe mâni de dușmani nestrejuite averi,
 Mici averi ca la țară: căruțe scârțâitoare,
 Vite, ce bruma a strâns un necăjit de plugar.
 Parte sânt duși în robie cu mâni pe la spate legate
 Tot căutând în zadar spre a lor vatră și câmp;
 Parte-s răpuși de săgeți cu vârful în formă de undiți
 Căci săgețile lor ei și le ung cu venin.
 Părăduesc ce nu pot să ia sau să ducă cu sine
 Și-ard colibe ce n'au păcătuit cu nimic.
 Chiar când pace-i, ni-e teamă de neașteptate atacuri,
 Necutând a brăzda câmpul cu-al fierului plug.
 Chiar de nu-l vezi pe dușman, te-aștepți ori și când să apară
 Iar pământul pustiu, doar o păragine e.
 Vița și-aicea n'ascunde strugurii dulci pe sub frunze,

Nici nu fierbe 'n adânci vase belșugul de must.
 Nu-s pe aice nici poame. Acoțiu, ișgoniceii sale
 Ca să îi sorie răuș, nu ar găsește în mare
 Vezi doar câmpurile goale de arbori și frunze, meleaguri
 Unde nu au ce căta oamenii plini de noroc.
 Când nesfârșitul pământ se 'ntinde atât de departe,
 Toemai un astfel de loc pentru osânda-mi se-află!

Șt. Bezdechi

In țara asta...

În țara asta ou hambare și silozuri pline,
 cine-i mai bogat, mai îmbuibat ca mine?!...
 Moșia mea se 'ntinde dela București
 până 'n zarea ultimelor sate românești
 dincoace și dincolo de granițe,
 ostăși pietroși cu grele ranite,
 ce vorbele i-le ascultă ca poruncile,
 îi păzesc hotarele și muncile

gîndurile-mi: mute, vajnice patrule...
 o străbăt pe drumuri nesătute
 din hotare 'n hotare
 și-o vreau, o viscază: puternică, mare,
 holdă imensă, cuptor de gînd înalt și de piine
 pentru omenirea de mîine...

A. Cotruș

Ciobanul

Cînd m'opresc la crîsmă o leacă,
 oamenii plătesc pe furis, și plăcă...
 mi-aduseră vestea, pe-aicea, pe sîmne,
 ciobani răi de gură și hoții de lemne...
 urșii, din birloguri, îi scot
 de bot...

isprăvile mi le știe
 muntele și 'ntreaga cîmpie...
 cît ține
 din Negoii în Ceakian,
 bărbății mă grăso de rîn,
 femeile, de bine...
 oțel sînt la coapse, oțel sînt la umăr,
 și 'n dragoste, sălbatic și uitător...
 iarna eînd cu turma la șes mă cobor
 ihoavicele nu mai știu să le număr...

A. Cotruș

Sonet

Un trandafir se răsfața la soare;
 Menit era în niște zori odat
 Să fie-ales să ducă dor curat
 Adînc și sfînt cum poate duce-o floare.

Cînd mă dusei ca să-l culeg din strat
 Zărî ascuns în foi miroșitoare
 Un flutur alb, cu gingașe-aripioare
 Întinse 'n semn de sbor. M'am aplecat.

Să-i dau căldura gurii și mă mir
 Că stă așa — părea că doarme blînd —
 Il mișc, aștept, tind mîna tremurînd

Și vreau să smulg frumosul trandafir,
 Dar văd pe foi cuvîntul morții scris
 Și l-am cetit și nu ți-l-am trimis.

Ecaterina Pitts

Cronica literară

G. Bogdan-Duică: „Despre Luceafărul lui Mihail Eminescu”; — Igea Floru: „Nuvele”; — N. Petrașcu: „Dimitrie C. Ollănescu (Ascanio)”.

Studiul dlui G. Bogdan-Duică despre isovoarele poemei „Luceafărul” de M. Eminescu, este o reproducere din „Anuarul Almanah jubilar al liceului Andrei Șaguna din Brașov” și constituie o serioasă cercetare asupra influențelor care au intrat drept componente hotărâtoare în concepția genială a poetului.

Dr. N. Gaster indicase, încă de acum câteva zeci de ani, că Eminescu s'a inspirat, în primul rând, din basmul poporan „Fata în grădina de aur”, publicat în traducere germană de către Kunisch, în lucrarea „*Bühnenspiele und Stambul*”. Știrea lui Gaster o confirmă și o notiță a poetului dintr'un manuscris academic: „In descrierea unui voiaj în țările române, germanul Kunisch povestește legenda Luceafărului. Aceasta este povestea. Iar înțelesul alegoric ce i-am dat, este că, dacă geniul nu cunoaște nici moarte nici nemurire uitării, pe de altă parte, aice pe pământ, nici e capabil a ferici pe cineva, nici capabil de a fi fericit. El n'are moarte, dar n'are nici noroc. Și mai departe: „Mi s'a părut că ființa Luceafărului din poveste seamănă mult cu soarta geniului pe pământ și i-am dat acest înțeles alegoric.”

Ce spune legenda lui Kunisch? O fată de împărat stă închisă într'un palat din valea Galbenă, bolnavă, căreia ea greu i se deschide Fereastră, să se mai întrezereze. În timpul acesta trece un zmeu, care se prefăce mai întâi în vânt, ca s'o desmierde, apoi în stea și din stea într'un tânăr frumos, cerându-i să-l urmeze „mai sus de noui, în vecinătatea soarelui”. Noaptea următoare veni prefăcut mai întâi în ploaie și apoi deveni frumos „cu ochi ca marea cea adâncă și cu păr ce lucea, în lumina luni, ca solzii peștilor”. Fata îi cere negarea vieții lui nemuritoare: „Ca să te urmez și să fiu a ta, trebuie să te lepezi de toată puterea și nemurirea ta, trebuie să fii om ca toți ceilalți, ca să te pot îmbrățișa fără să mă tem de tine.” Ca în poema lui Eminescu:

*Dar dacă vrei cu crezământ
Să te ndrăgesc pe tine,
Tu te coboară pe pământ,
Fii muritor ca mine.*

Atunci duhul cel puternic se uită la fata cea frumoasă și nici o jertfă nu i se păru prea mare pentru iubirea lui. Se prefăce în curcubeu, se urcă la cer și roagă pe Dumnezeu să-i ia nemurirea:

„Doamne, îți aduc înapoi toată strălucirea și puterea ce mi-ai dăruit. Iubesc o copilă a pământului; de aceea îngăduie-mi, o Doamne, să fiu vremelnic și slab ca ea.”
La Eminescu:

*De greul negrei veșnicii,
Părinte, mă desleagă...*

și într'alt loc:

*Rea-mi al nemuririi nimă
Și focul din privire.*

Legenda urmează aceeași, și în basmul poporan și în poema lui Eminescu. Dum-

nezeu îi silește să privească în jos, pe pământ: el vede (în basm) cum frumoasa din grădina de aur fuge cu feciorul de împărat în lume, sau (în poema lui Eminescu) cum Cătălina rămâne la dragostea pământesească a lui Cătălin.

Legenda poporană se sfârșește, însă, mai dramatic: zmeul prăvălește o stâncă și omoară pe fata de împărat; feciorul de împărat pornește cu gândul și inima îndurerată, dar ajunge în valea amintirii, nu poate merge mai departe, ascultă cântecele pășărilor, care preamăreau minunata frumusețe a fetei, pânăce moare de dor. Eminescu a prefăcut legenda și a luat numai elementele care-i aduce sublimul unei contemplații pure:

*Trăind în cercul vostru strămt
Norocul vă petrece —
Și eu în lumea mea mă simt
Nemuritor și rece.*

După ce analizează, în felul acesta, basmul poporan și poema lui Eminescu și după ce stabilește materialul luat din legendă și prefăcut de genialitatea lui create, dl G. Bogdan-Duică constată, mai departe, influențe de detaliu din povestirile lui Hoffman, din mitologia Greciei și Romei antice, din mitologia indică și filosofia lui Giordano Bruno. Hiperyon — Luceafărul —, marea și luceafărul nedespărțiți, ideea de a jertfi nemurirea pentru un suflet muritor, toate acestea „s'au intrupat, așa dar, după chipul și înfățișarea celor greco-romane, desvoltate din sâmburii primitivi ai vieții arice.” Influența persanorică a autorul o constată după versuri din variantele Luceafărului: „Îți dau un petec de pământ, ca să te cheme Buddha”, sau, mai ales, din visul mamei lui Zoroastru, în care sunt puse aceleași contraste dintre lumină și întuneric, dintre bine și rău.

Din concepția cosmică puțin a rămas în „Luceafărul” tipărit, dar mai mult se află în variante. Intreagă această concepție cosmică Eminescu a luat-o dela Giordano Bruno, filozoful renașterii italiene, din „De l'infinito universo e mondi” și din „Della cauza, principio et uno.”

*Dar dacă unul e în tot
Și toate sunt în una...*

sunt două versuri dintr'o variantă în care stă principiul din „Della cauza”; însăși semnificația apostrófei finale se găsește în dialogul al patulela din „Della cauza”, în care Giordano Bruno, când vorbește despre materie, o numește: femeie.

Îată și explicația lui Polihimnio din dialogul amintit:

„Despre aceea, fie cum va voi; eu rămân la părerea că trebuie înfruntată pofta și a uneia și a alteia, de oarece este cauza tuturor relelor, suferințelor, lipselor, pieirilor, destrămărilor. Voi nu credeți că dacă materia s'ar mulțumi cu forma ei actuală, nici o schimbare și nici o suferință nu ne-ar lua în stăpânire, că noi nu am muri și am fi nepieritori și veșnici?” — idee care la Eminescu, revine în acel mândru și aspru „nemuritor și rece”, aruncat în fața unei femei, a cărei materie este înșulată: „chip de lut.” Eminescu însuși a lăsat scris că finalul Luceafărului este „la Giordano Bruno”, o dovadă mai mult de înalta cultură filozofică a poetului. Și

în felul acesta, „puțin i-a dat lui Eminescu basmul; mult, aproape tot, a dat el basmului”.

Una din talentele reale ale teatrului românesc, a cărui realizare superioară n'a putut-o atinge din cauza unei morți premature, Igea Floru a lăsat și câteva încercări de proză literară, mici nuvele sau schițe, în care se oglindește deosebitul ei simț de observație.

Sunt în acest volumaș câteva schițe realiste, — *Pe linie, Conu Costică*, — și două fragmente mai desvoltate de nuvelă — *La schitul din munte* sau *Mașa*, — care vin uneori cu o evocare sentimentală a unor vremuri de demult, alteori cu înfățișarea unor scene, din care se desprinde dușoara sufletească a autoarei, duiogioie cristalizată în *Tovardș*, dar aproape artistic realizată în *Pe linie*, aceasta din urmă alcătuiind un suficient exemplu de calitățile stilistice ale Igeei Floru, precum și mărturia unei proprii înțelegeri a sufletului capricios dar naiv al unei adolescente, pe care o încearcă, întâia oară, fiorii dragostei. Câteva fragmente:

„Pe margina rochiei trase tare peste ochi, picături goale se 'nfundau din ce în ce mai tare în nisipul ud. Și cum sta, deodată privirea ei rătăcită se lăsa jos, în șanțul ce cobora de lângă parapetul liniei, unde o ramură tăiată dintr'un fag însănera iarba cu aschiile ei. „Săraca, gâ'n'ști că-i sânge de om!” își zise ea, și așa, fără să știe de ce, o podidi plânsul. Plângea de mult așa? — Cine știe! Nici ea n'ar fi putut-o spune.

Și tot așa mai departe: „Deodată, alături, drept în ureche, un glas o întrebă blând: — Ce faci aci fă? — și două mâini vânjoase i le-apucară pe ale ei dela încheieturi și i le traseră în poală. Ridică speriată capul, dar când văzu că cel ce o strângea astfel, nu era altul decât Lisandru, tresări. — Iieram ostenită! — îngâlmă ea, lăsându-și capul în piept și cercând să-și desfacă mâinile dintr'ale lui. — Ostenită, hm! da — făcu el cu înțele — da de plâns, de ce plângi, fă? — Ia, așa — grăi ea ridicând din umeri și cercă să se scoale, dar el își apăsă mai tare coatele pe genunchii ei. — Așaaa! făcu prulung, și-și așintă privirea pe fața ei. Fata ridică ochii, cercă să zică ceva, dar gura i se strâmbă, buzele începură să-i tremure nestăpânit. Aplecă mai tare capul în piept. — Ghinee! — oftă el, — apoi dacă plângi dă ostenită... — și dădu să se scoale; dar ea, într'o hotărâre desmăjduită, ridică ochii în care înghetaseră lacrămile, și pironi o clipă asupra lui, întrebătoare, apoi cu un strigăt: — Lisandree! se abătu, plângând cu hohote, pe umărul lui”.

Este, în aceste fragmente, realizarea grațiosului artistic, care nu totdeauna însă se urcă până la acest nivel; „*Tovardș*”, de pildă, înfățișează grațiosul moral, neobiectivat, ca în toate celelalte schițe, în care adevăratele caractere lipsesc. Volumașul se citește însă cu plăcere, din cauza stilului curent, bogat în imagini, și destul de colorat. Pentru cariera literară a Igeei Floru, schițele acestea promiteau totuși surprize, pe care însă o soartă neîndurătoare nu le-a ajutat să se realizeze.

Critic al generației literare dintre anii 1890—1905, aceea care număra între reprezentanții ei pe Delavrancea, Bengescu-

Dabija, Anghel Demetrescu, Caragiale, Cosbuc, Ollănescu, Hașdeu, Haralamb Lecca, Pompiliu Eliad, Teodor Șerbănescu și alții, dl N. Petrașcu reapare în piața literară contemporană, după un lung intermezzo, cu un volum de amintiri despre *Dimitrie C. Ollănescu*, pentru mulți: *Ascanio*, poet, dramaturg și novelist, dar mai presus de toate, traducător în românește al marelui *Horafiu*.

Volumul este cel dintâiu dintr-o serie, intitulată „generația artistă” (ultimul pătrar al secolului al nouăsprezecelea), care a adus în viața intelectuală românească a nouă preocupare, pe lângă cele vechi, și anume preocuparea de artă, preocupare care — spune prefața autorului — lipsise aproape cu desăvârșire mai înainte. Este în această afirmație a dlui Petrașcu oarecare adevăr: generația penultimului pătrar al secolului al nouăsprezecelea, de pildă, n'a numărat atâți artiști cât a avut de înregistrat generația de care ne vorbește dl Petrașcu; condițiunile de exprimare n'au fost poate atât de prielnice și însăși limba noastră literară nu trecuse prin laboratorul plastic al lui *Eminescu*. Dar trebuie să recunoaștem generației antecedente celeia pe care o numim „artistă”, o calitate care a lipsit, în genere, acesteia din urmă, în tot cazul după *Eminescu*: pe când, ca să ne servim de un exemplu, *Alecsandri* sau *Russo* erau naturi eminatice poetice (fără să fie, din condițiunile stabilite mai sus, și artistice sau într'atât de artistice, deși, în această perioadă, arta stă în majoritatea pastelurilor lui *Alecsandri* sau în ritmul larg de epopee al lui *Bălcescu*), o bună parte din reprezentanții perioadei sau generației dlui N. Petrașcu au fost, de cele mai multe ori, și, firește, în afară de *Eminescu*, remarcabile personalități artistice, dar naturi poetice curente. Nici *Bengescu-Dabija*, nici *Teodor Șerbănescu*, nici *Haralamb Lecca* și nici chiar *Ollănescu-Ascanio*, recunoscători ca scriitori-artiști, n'au rămas în literatură ca scriitori-poeti, creatori de adevărate realități poetice. Singurii, din această perioadă, cari au fost și „mari artiști”, dar și „adevărați poeți”, au fost numai *Eminescu* și *Caragiale*.

Inaugurând o serie de scurte monografii — le-am numi schițe de istorie literară — singur dl N. Petrașcu recunoaște că n'a încercat mai mult: nici o documentată cercetare o vieții, nici o largă caracterizare a operei poetului. Autorul și-a dat curs liber amintirilor sale: „Amintirile ce le avem despre acest început de viață nouă („generația artistă”, nota noastră) și despre poeții și artiștii cari au dat impulsul acelei vieți și pe care i-am cunoscut în mare parte de aproape, ne îmbie să le împărtășim și altora și să notăm felul talentelor lor, particularitățile firii lor, dragostea lor de artă, truda fiecăruia de a realiza cât mai mult idealul său, apucăturile și curiozitățile lor chiar, cu un cuvânt: tot ce caracteriza și deosebia ființa fiecăruia dintre ei”. Lucrarea dlui N. Petrașcu trebuie privită, prin urmare numai sub această înfățișare. Se pot totuși deosebi, în acest volum, două părți distincte; aceea în care sunt expuse momente și scene din viața poetului; a doua, în care, printre câteva amintiri, sunt notate impresiile autorului asupra operei lui *Dimitrie Ollănescu-Ascanio*, cu scurte caracterizări literare.

În cea dintâi preocupare a dlui Petrașcu se remarcă ușurința cu care fixează portretul fizic și moral al poetului, precum și viciuțuța cu care e prezentat materialul

acesta memorialist. Iată-l pe *Ollănescu* întreg, în cele câteva rânduri ce urmează: „Înalt, frumos la corp ca și la față, care-i albă și fină, părul negru și lucios bădând în albastru; cu o cărare dreaptă și subțire ca undreăua, lângă care pieptănătura, dată spre tâmpile, părea ca deacolo; cu streășina părului proaspăt pierdută dinapoi, atinsă, s'ar fi zis, în fiecare zi cu foarfece, de-i dădea pururea o înfățișare de adolescent; favoritele abia mijind, tot negre; ochii deasemenea negri și strălucitori; sprincenele subțiri, mustața rasă, umbletul legănat, cu o ușoară înclinare a capului în cadența pasului; atitudinea serioasă; gesturile rări și precise, privirea de sus, cu un aer de mândrie care ținea la distanță și care-i creștea și mai mult frumusețea dându-i ceva de îndepărtat, ceva cu greu de apropiat, ca un fel de fruct oprit, glasul puțin gutural, graiul neaoș românesc. Imbrăcămintea, a unui om discret în eleganță, fără nimic exagerat, nici ostentativ, dar totdeauna foarte curată și în culori închise. De departe, înfățișarea lui părea a unui străin, a unui diplomat apusean; de aproape, îi recunoșteai numai decât trăsăturile curat românești. Din toată ființa-i se desprindea un farmec, pe care puținii oameni în lume îl au”.

Sunt arătate mai departe prietenii literare ale poetului, misiunile însemnate pe care le-a avut în străinătate, ca trimis al Statului, o seamă de anecdote care întregesc portretul moral al lui *Ollănescu*, apoi rolul pe care l'a jucat ca susținător și colaborator al revistei „*Literatură și artă română*”, care, se știe, apărea sub conducerea efectivă a dlui N. Petrașcu. Toate acestea sunt povestite cu multă căldură, într'un ton natural și într'un stil adecuat stărilor sufletești ale povestitorului.

În caracterizările sale literare, dl N. Petrașcu, deși nu părăsește totdeauna firul istoric, și deși, de cele mai multe ori, caracterizările acestea sunt simple expuneri a subiectelor și a motivilor de inspirație, — isbutește totuși, uneori, să arate fizionomia generală a operei lui *Ollănescu-Ascanio*.

Dimitrie Ollănescu a fost un optimist. Simțirea lui, ca o „*harpă eoliană*”, înregistrează totul, aspectele variate ale naturii sau ecoul propriilor lui senzații. Iată-i crezul artistic în „*Reinviere*”:

Lăsați-mă să cânt,

E primăvara —

Și cântăcele sânt.

Sublima scoară

Ce leagă cerul de pământ . . .

Iar rugăciunea mea cu dorul

Și dragostea ce-mi umple pieptul —

Inalță-se către Mântuitorul

În cer de-a dreptul . . .

Poezia lui originală cuprinde cântece amoroase, ode, cântece ostășești, satire, apoi câteva comedioare amuzante (Pe malul gârlei, După război, Pribeagul, Primul bal) și câteva nuvele realiste (Fata spânzuratului, Banul alb, Burdumba). A urmat seria traducerilor din *Horafiu* reușind — uneori — să redea în românește în versuri rimate, frumusețea versului horafian, luând din textul latin „mai mult floarea și parfumul poeziei de cât strictul înțeles literar”, după cum pretinde dl N. Petrașcu. În oda „*Ad Thaliarchum*”, pe care o citează dl Petrașcu, și pe care o reproducem și noi mai jos, se pare totuși că *Ollănescu* a avut întotdeauna în vedere, bineînțeles atât cât i-a permis limba și versul românesc, redarea exactă a textului, deși cineva imputa (nu-mi amintesc cine, când și unde) că în unele ode — desigur din cauză că limba noastră nu e într'atât de sintetică, cum e limba latină — a înmulțit numărul versurilor, cu unul sau două, necorespunzând, în felul acesta, textului original. Nu suntem de această părere: în cadrul respectării înțeleșului original, traducătorului i se pot permite anumite libertăți, impuse de necesitățile construcției în limba în care traduce. Oricare cunoscător al lui *Horafiu* recunoaște, în cele ce urmează, cu foarte puține rezerve asupra formei traducerii, recunoaște, zic, oda *Thaliarchului*:

Vezi tu cum se ridică Soractul colo 'n zare
Cu fruntea înălbită, cu pălcuri de ninsoare;
Iar crângurile mute le vezi cum stau plecate,
Abia putând să ducă povara iernii 'n spate,
Și răurile strânse la sân de gerul orunt
Se stăvilesc în matcă și 'ncremenite sunt! . . .
O Thaliarch 'amice cumplitul frig gonește,
Cu lemne focu 'n vatră necontenit hrănește
Iar din sabina urnă cu ochii năsdărvani
Mai dese ori îți toarnă cel vin de patru ani.
Și zeilor le lasă pe celelalte toate —
Căci ei vor frânge 'ndată furtunile turbate,
Ce răscolesc în luptă al mărilor plămâni
Așa că chiparoșii și ulmii cei bătrâni
Vor sta în nemișcare. Apoi iar te ferește
Să știi ce va fi mâine; mai bine te 'ngrijește
Să tragi o folosință de fie care zi
Ce soarta milostivă, pe rând și-o dăruie;
Și cât ești încă tânăr, iubește și petrece,
Căci după tine-aleargă cercând a te întrece
Albita bătrânețe; voinice nu uita,
Pe paștea lui Marte deci cată-a te afla.
La preumblări adesea, l'acele locuri du-te,
În care către seară s'aude, pe tăcut,
Dulci șoapte de 'ntâlnire și unde câte-odată
Ascunsă 'n întuneric copila răsfațată,
Răzând abia se luptă, pe când tu îi răpești,
Brăfara sau inelul, zicându-i: „Mă iubești?”

Dimitrie Ollănescu a scris cea mai complexă, mai interesantă și mai frumoasă monografie, de până acum, asupra unei chestiuni de mare însemnătate culturală: „Teatrul la Români”. „Teatrul, spunea Ollănescu, își îndreaptă farmecul lui asupra întregii noastre făpturi; minte, inimă, simțuri. Deodată, ochii privesc uimiți felurimea și frumusețea decorurilor și a costumelor, auzul se încântă de armonia glasurilor și a cuvintelor, mulțimea spectatorilor, strălucirea podoabelor, căldura și trăsarirea atâtor piepturi din cuprinsul sălii plină de șoapte, de lumină, de miresme și de flori, pregătesc parcă mai bine sufletul fiecăruia pentru a pătrunde și a se bucura de emoțiile ce-i dă acțiunea desfășurată pe scenă. . . . Iată pentru ce teatrul e cea mai complexă manifestațiune a artei”. Deși n'a realizat opere teatrale de mare valoare dramatică și literară, Ollănescu a fost totuși după cum se vede, un mare iubitor al artei scenice.

„Se poate, cu drept, zice, — continuă el, — că teatrul e templul cuvântului. Nicăieri

nu este el întovărășit de mai mari pompe și nimeni, pentru a fi adorat, nu îmbracă mai strălucite podoabe. . . . Muzica îi aduce prinosul cel mai curat al armoniei; cu mlădierile cele mai gingașe se frâng și se răsfăță pentru dânsul liniile sculpturii; cu vii și fragede vâpșele zugrăvită-i în preajma-i făptura; iar bolți și încăperi tot mai mândre, neîncetat, pentru el se ridică, răsunetul falnic să-i fie și grabnic; cu pasuri dibace, vezi danțul cum spinten se întoarce, ca 'n toată vedenia mândră un pic veselia să salte”.

Aceasta a fost personalitatea omenească și literară a lui Dimitrie Ollănescu-Ascanio, așa cum reiese din amintirile dlui N. Petrușcu, care, repetăm, n'a făcut, cum nici nu i-a fost intenția, un studiu desăvârșit și definitiv asupra vieții și operei poetului.

Lucrarea, prin calitățile relevate și prin bogăția de fapte pe care le înfățișează, este o contribuție interesantă la cunoașterea personalității lui Dimitrie Ollănescu și a generației lui, generația „artistă”.

George Baiculescu

Cântec de sărbătoare

— Gyóni Géza —

*Te-ai duce departe, dar sunt ferecate
Picioarele tale. Ești sclav.*

*In noaptea aceasta vom sta împreună,
Tovarăș, rânit și bolnăv.*

*Pe tine te-atrăg depărtările-albastre
Și munții cu-ascunse comori. . .*

*O, tristul meu frate, din vinul uitării
Vom bea până 'n zori.*

*De-o mie și unu de ani ne-amăgără,
Că vine-al iubirii profet. . .*

*Când alții sorbeau din mărire și-avere,
Noi slabi eram ca un schelet.*

*Când alții râdeau lângă mesele pline —
Noi tot mai cucernici, mai blânzi;*

*Când ei se 'ncălzeu — degeram în zăpadă,
Urlând de durere, flămânzi.*

*Privește belșugul din albe palate
Cum râde cu hohot de noi.*

*O, nimenea nu ne pricepe durerea,
Nici negrul vieții rășboi.*

*Acolo 'n palate e cald și-i lumină,
Ai noștri ochi sunt înghețați.*

*Cu biciuri ne tae în fețe bogații —
Suntem huiduiți și trădați.*

*Tu, frate tovarăș, ce-ți blăstem viața,
La moarte cu drag te gândești.*

*Zădarnic aștepti azi solia dreptății —
Orfan ca și mine tu ești.*

*Oprește-te-o clipă și stai lângă mine,
Oprește, de mult te aștept;*

*E bine când fruntea și-o leagănă frații
Și-o strâng cu iubire, la piept.*

*E bine, când frații se 'mbrățișează
Și cântă cu suflet curat.*

*Mărire, zeiță eternă-a minciunei,
Azi toți cerșetorii-ți cer sfat!*

*Aruncă-ne pae de aur, din ceruri,
Căci ieslele-s goale. E ger.*

*Din grația ta și calicul se 'nfruptă
Și pare o clipă boer.*

Iustin Ilieșiu

Pleacă, paharnic,

pleacă, paharnic! —
nu-s voevod desfătarnic,
nici dăspot mueratic și darnic. . .

Doruri ce 'n veci nu adorm
mă 'ncing, nu mă lasă să dorm,
mă 'nping spre tot ce-i enorm. . .

In sufletul meu un străinu-i
ce vrea să-l isbesc, să-l învinui,
să-l calc în picioare, să-l chinui. . .

mă 'nvolbură patimi adânci. . .
munții aș vrea să-i birui, pe brînci,
să sînger crîncen din stînci în
[stînci. . .
aș vrea să urc, să cresc, să mă 'mbăt
de piscuri, de-azur, de omăt
și 'ntregului cer să m' arăt. . .

marginile 'n mers să le 'nving,
sufletul lumii s'ating
cu gîndu-mi: — lunatic paing. . .

bivoli de flacări să 'njug
la lacomul veacului plug,
cu holde 'n belșug. . .
... spre goluri să fug. . .

A. Cotruș

ȘESURI BLESTEMATE

NON SENS.

Am îmbătrânit de visuri și dureri.

Aducerile aminte
mă înfășoară ca un giulgiu de mort
[sărac

găsit între hotare, —
la căpătâiul vieții am îngenunchat
cu mâinile împreunate a iertare.

Anii tinerețelor
spre veșnicie mă petrec ca un cortegiu
[funebru, —
prelung cântară 'n mine clopotele păcii,
dar nimeni, nimeni,
n'a aruncat pe glia mea o mână de
[tărănă.

Vieții am jertfit nădejțile de bine
și toate faptele depline, —
dar toate grabnic s'au sfârșit
căci nici un om în casa mea nu a venit

Cu fiecare sară care trece
cu fiecare dimineață tot mai greu și rece
mă 'ntreb ades
ca o cântare nouă, ori ca un psalm
[neînțeles:

— De ce, Acel ce stăpânește toate
[deslegările
m'a dăruit cu toate depărtările, —
când nici o faptă nu-i a mea, —
când eu nu port cu mine nici o stea, —

când fără rod e pomul și pământul
și nici un-prieten nu-i să-mi poarte 'n
[zări cuvântul...]

INMORMÂNTĂRI.

Sărac de prieteni și de fapte
ascult în fiecare sară clopotele,
ascult în fiecare sară clopotele toate —
și 'mi pare că în mine cântă toate
[sufletele moarte.

Sărac de prieteni și de fapte
în fiecare sară sufletul meu îl închin
omului necunoscut care-a purtat
povara veacului deplin
povara veacului de azi și mâine,
fără cântec, fără pâine.
Norii trec prin calea soarelui.

Cineva a spus un nume —
și parecă-i al meu,
ori, par'că-i al Lui Dumnezeu...]

Ascult în fiecare sară clopotele
sărac de prieteni și de fapte
că mi-am luat de mărturie toate
[sufletele moarte.

În mine cântă toate clopotele-acestui
[veac,
duios și trist și atâta de sărac —
la căpătâi cu floare de neghină și de
[mac...

ADORMI, DUREREA MEA.

Odimioară, cine m'a 'ndemnat să plec
[cu toate vrerile,
cu toate primăverile,
pe căile în care am rămas necunoscut —
că nu mai știu să cred în mine,
și nici să mai rostesc cuvinte noi, de
[bine,
în dimineața faptelor de mâine...
Adormi, durerea mea.

Taci, suflete și tu.

EU AM MURIT DE MULT.

M'a sărutat cu voluptate gura vremii,
și urmele-i mă dor
ca mușcătura șarpelui ascuns
în holda moștenită preă de vreme din
[părinți.

Azi nu mai știu să torc un vis,
în gând —
s'a scuturat o floare în abis.

Ce grabnic am intrat în codrul
[desfrunzit,
în codrul legănat, —
codru cu prăpastii, codru troenit.

Vai, sufletu-mi s'a risipit între
[pământ și ceriu —
eu... am murit de mult.

Valeriu Bora

Odă strănepoșilor noștri (Jean Richepin)

I.

O fiu ai vremii ce-o să vină,
De milă o să fie plină,
Pentru al nost zbucium nătâng,
A voastră inimă semeață.
Sânt fiu al timpului de față,
Dar totuși eu pe noi vă plâng.

II.

O rasă, una și 'nfrățită,
Ștergând și ultima limită,
Topi-va gințile în ea,
Dictând porunca-i ce îndată
De-o lume fi-va ascultată;
Dar țară nu veți mai avea.

III.

Ca 'ntr'un coșmar, o cruntă fiară,
Serâșnind din colți, o să vă pară.
Al nostru împărat „Război”
Cu gura-i, rană care plânge,
Mestecând glonți, sătul de sânge;
Dar nu veți mai avea eroi.

IV.

De-a noastre zeități ciudate,
Străvechi, ca cele dezgropate
Din Babilonuri, de prin Tyri;
De-al nostru cult și rugăciune
Va râde-a noastră 'nțelepciune;
Dar nu veți mai avea martyri.

V.

Stăpâni pe firea cea avară,
Fără de truda ce ne-omoară
Voi traiul vă veți câștiga.
Extractul absorbit cu doza
Vă va nutri apoteoza;
Dar apetit nu veți avea.

VI.

Rod al răbdării 'ndelungate,
Taina științei încrunțate
Drept ambrozio-o să vă dea
O rece, sarbădă licoare
Prin filtru, ca la vrăjitoare;
Dar chef de vin nu veți avea

VII.

Scăpați de dor, de remușcare,
De zbucium și de disperare,
De lupte crunte 'n care firea
Și patima ne duc haîne,
Veți avea suflete senine
Dar nu veți ști ce e: Iubirea.

VIII.

Deacea, o vîitorime,
Ce pentru noi, biată prostime,
Avea-vei un dispreț regesc;
Deacea n'aș dori s'am parte
De viațe ta, ce va fi moarte;
Deacea te compățimesc!

Tr. de ȘT. BEZDECHI

Răsărit de lună

Luna polește cu argint
satul adormit...
la pîrleaz o arătare albă s'a ivit...
cine-ar mai putea gândi în ăst minut vrăjit,
că vorba și săruturile mint?!

A. Cotruș

Pe lac¹⁾

Când liniștea nopții domină al lacului tainic liman,
Mi-e sufletul floare de lothus, în larguri agale plutind;
Pierdutele clipe în noapte le simt retrăind
Cu reminiscențe din vechea legendă a zeilor greci.
— De-aș fi o petală din crinul ce-atunci ți l'am dat
În mână ta albă m'aș pierde zămbind
Sub mândra-ți privire — egidă frumosului chip —
Visat sub splendoarea de lună ca un prototip.
— De-ai fi ca în vremea când pașnici mergeam prin păduri
Privind spre cascada ce'n jos cobora 'n avalanșe,
Mi-ai spune povestea lui Ramses și-a zeilor greci și romani,
Iar eu ți-aș spune vre-un vers din Horațiu —
Când mâinile tale obrazu mei calzi vor cuprinde,
Când noaptea de farmec și vis văl greu ar întinde,
Iar buzele tale de foc le-aș sorbi cu nesațiu.
... Dar noaptea mă 'nvăluie singur pe lacul întins de

[cristal
Și sufletul meu pe întinderi îl simt ca o barcă plutind
Spre albe limanuri; — luceafărul scaldă în raze de foc
Eternele unde și ochii mei plini de visări de noroc.

Ciprian Doicescu

1) Din „Flacări Eterne”.

Crăciunul funcționăresc

Sărmani tovarăși, triști funcționari,
Noi n'avem aur, smirnă, nici tămâie;
In Viflaim se naște azi profetul,
Dar nouă nu ne-aduce bucurie.

Râd prin taverne cei sătui
De alcool, de carne, de minciună —
In noi mugește foamea, ca vârtejul
De vânt, când se apropie-o furtună.

Ne-adapă sărăcia cu otravă,
Și nu mai credem nici în visuri, nici în slavă.

De-atâta suferință 'ncremenim
Asemeni celor siucași prin strangulare,
Incremenim de-atâta îndurare —
Și cui îi pagă că răbdăm și suferim?

In vile, în palate, în castele
S'aprind lumini lângă gustoasa cină —
In cimitirul sufletelor noastre
De multă vreme nu mai e lumină.

Trăim ca niște cerșetori sdrențoși
In camere nevăruite, scunde.
S'oprește barca noastră 'n larg de mare,
Și-i gata 'n adâncimi să se scufunde.

Din cupe de-aur sorb nectar bogății
Și noi lucrăm și zi și noapte, ca argații.

Sărmani tovarăși, triști funcționari,
Noi n'avem bucurie, nici Cristos —
Ne 'ncununează frunțile paloarea
Și ne scupăm plămâni roși pe jos.

Iustin Ilieșiu

Amintirea

— Dintr'un carnet —

Soarele se 'necă la asfințit într'un roșu de sânge. Vântul toamnei bătușe toată ziua, șuerând în streșini, dar nu păru rece ca acum. Imbrăcai paltonul ce-l ținusem pân'atunci pe umăr și nu mă grăbeam să intru în casă. Ședeam pe lavița dela porțiță și mă uitam la carele ce se întorceau dela câmp încărcate cu porumb auriu. Mireasma roadei celei proaspete pătrundea până la mine, precum și parfumul tare al cânepii de sămânță.

Mă gândeam la toamnele de demult, la culesul de porumb de pe vremea când erăm copil acasă, și veneam cucuiat în vârful carului, vânat de frig, ghemuit între mânușile aspre de cânepă. Simțeam și acum toată mireasma de toamnă a câmpului de-atunci și mă gândeam cu melancolie cum nimic nu se schimbă în lumea asta, cum numai omu-i trecător.

Pe uliță în jos, la o aruncătură

de băț, veniau femeii, copii, fetițe după apă la fântâna cu cumpănă. Se desprindeau unele de lângă carele ce-și continuau drumul, și veneau săltând, sunând pietricelele din ulcioarele cu grumazii strâmți. Apa de-aici n'o mai aveau decât două fântâni în sat.

Mă pierdii în amintiri, în contemplarea tabloului ce se desfășura pe drum, iar cârțaitul roșilor mă adormea, când de-odată, privind spre fântână, inima îmi zbugni în piept. Deschisei ochii mari și priveam intins: O fetișcană ca de cincisprezece-șaisprezece ani porni sprintenă de lângă un car cu ulciorul în mână, și, în salturi ușoare, grațioase, alerga spre fântână. Avea șorț negru înaintea, năframă albă cu pui negri, și alțițe involte. Incinsă c'o brăcie îngustă trupul ei părea al unei viespi. Iși umplea ulciorul la fântână și cele din urmă raze însângerate i se jucau pe față.

Mă uitam incremenit. O amin-tire din vremea copilăriei mi se deșteptă: „Unde am mai văzut eu fetița asta?”

— Stai tot locului, bădiță Vasilie“, auzii lângă mine glasul lui Ilarie. „Ai putea să răcești. Vântul tae în ia'sară.”

Făcui un semn din mână arătând fetița dela fântână.

— Aceleia nu i-e frică de vânt.

— Ehei! făcu Ilarie, unde-i ea și unde suntem noi! O zezi că-i numai în cămașă. De altfel sânge bun în neamul lor, sânge aprig, bădiță Vasilie.

In vreme ce vorbea Ilarie, îmi amintii de-odată de unde cunosc pe fetiță.

— E fata Nastasiei?

— Care Nastasie?

— Nastasia Olarului.

— Nu. E o nepoată a ei.

— Nepoată?

— D'apoi cum! Nastasia dacă ar trăi ar fi de vrâsta mea. Nu! Drăcușorul ăsta e o nepoată a ei.

— Dar' cum seamănă! Nu-mi putui opri mirarea asta și-l văzui pe Ilarie că mă privește cu coada ochiului

— Seamănă într'adevăr. Și nu numai la făptură. Și la vorbă și la purtare. E harnică și plină de neastâmpăr ca și bunică-sa. Dar mult mă mir, bădiță Vasilie, că îți minte. Pe când veniai dumneata verile acasă, moarta nu era mai mare ca fetișcana asta.

Copila porni săltând, ajunse în grabă carul și în curând dispărură împreună la o cotitură, pe hudița Morii.

— Nu mai locuesc în ocoale?

— Nu, bădiță Vasilie. In ocoale, în casa bătrânească, șade feciorul Olarului; copilița e la unei fete, măritată în ulița Morii cu unul dintre Bănțești. Nu se pot plânge: au din ce trăi.

Rubedenia mea mă îndemnă din nou să intru în casă. Vântul pișca tot mai aspru. Mă ridicai bucuros: mă cuprinsese o jale grea, tulburătoare. Ilarie mă privi de câteva ori suspinând, îmi păru că înțelese ceva, căci până în casă, repetă ca pentru el cuvintele:

— Dar bine-ți mai aduci aminte, bădiță Vasilie! Eu mă feream să destăinuesc ceva. Știam că Ilarie nu putea cunoaște nimic din ce mă frământa pe mine: ceea ce se petrece atunci, demult, rămăsese o taină numai de mine știută. Cine-o mai știa, zace acum în

LITERATURA PERSANĂ

Mirza Şaphi

I.

*Se tînguia 'n grădini, privighetoarea:
— La ce mi-s bune glasul şi cântarea
Când n'am culoarea rozei înflorite
Ci biete pene, cenuşii urite.*

*Se jăluia 'n grădini şi trandafirul:
— La ce mi-s bune, faţa şi potirul,
Când n'am în mine vraja roboitoare
A cântecului de privighetoare?*

*Interveni poetul: — Pace vouă;
Daţi-mi mie darurile — amîndouă,
Şi cântecele mele, avîntate,
Inveselî-vor inimile toate.*

II.

*Isvorul, când din munţi ţişneşte
Işi taie calea printre stînci
Iar când din glie se rădîcă,
Abia se tîrîie, pe brînci*

*De luminî se 'nbată unul
In mersul lui cuceritor,
Iar altul, luptă 'n întuneric
Şi prin nămol 'năbuşitor.*

*Natura, cu aceeaş viaţă,
Pe-amîndouî i-a înzestrat,
Dar suflet liber are unul,
Celalt, e rob încătuşat.*

III.

*S'o rostît odată, un biet prost,
Că omul e născut pentru durere,
De — atuncia, vorba — asta, fără rost,
A devenit un crez şi-o mîngîiere.*

*Şi fiindcă de nerozi e plină lumea,
Din jară, veselia-a dispărut
Privire tot mai scurt'are prostimea,
Şi tot mai lungi urechi i-au crescut.*

Trad. de I. Const. Delabaia

mormânt, iar nepoată-sa a învia't-o, purtându-i chipul.

Cinarăm mai nimic; Ilarie se duse la un frate să-i ajute la desfăcut de porumb. Eu rămăsei cuc în păcelul de după uşă, coperit cu țolul cel gros de iarnă. Mă pătrunse frigul la porțiță, dar în grabă dădui acum țolul la o parte: mă încălzea ca un cuptor. Mă bucurai că rămăsei singur: Ilarie ar fi cercat să afle cum de puteam recunoaște în nepoată pe Nastasia Olarului. Făcu o aluzie trecând pragul, dar eu, în loc de răspuns, mă învârtii în păcel.

Acum mă puteam gândi în tihnă la Nastasia cea de demult. Nepoată-sa mi-o înviase în suflet. De când nu mai mă gândisem la ea? Și totuși chipul ei nu dispăruse din mine și nu numai chipul. Simțeam urmele adânci ale senzațiilor de atunci: dulceața și aroma lor nu se pierduseră. Mă încălzii de noua lor adiere prin suflet, nu de țolul cel de iarnă.

Vecinic va rămănea taină cum se pot păstra în noi amintirile cu viața lor. Simțurile toate sunt îmbătrânite, descordate și totuși adierea vieții de altădată, trezită de amintire, trece sau se ridică din suflet ca o aromă.

În vacanțele de vară hoinăream mult pe câmp și prin păduri. Tata fusese pădurar pe vremuri și mai păstra în pod o pușcă ruginiță. De când trecusem clasa a cincea de liceu, aveam de furcă, în fiecare vară, până reușiam să o lustresc. Porneam cu ea în spate mai mult de mândrie, decât din dorința să pușc vr'un iepure. Și când o descărcam, trăgeam la țintă nu în vîietăși.

Într-o după-amiază eșii în poenile pădurii din spre Broșteni, după ce hoinării ceasuri întregi prin liniștea și răcoarea pădurii. În apropiere un grup de băețandri și fetițe cari păzeau vitele se jucau de-a mîngea. Stătui după un trunchiu de stejar și privii îndelungat la jocul lor. Erau cei mai mulți mai mici, alții de-o vrăstă cu mine. Bucuria lor îmi umplu sufletul de regret: ce prostie că nu rămăsesem și eu în sat cu ceilalți! N'as rătăci acum singur, pierzând vremea în gânduri deșarte. De pe atunci era în mine înclinarea spre contemplare.

Eșii în marginea pădurii, ceata cea veselă mă văzu. Pe-o clipă se opriră din joc, apoi îl începură iar, afară de o fetișcană care fugi

sprintenă să întoarcă vitele. Se apropiaseră prea mult de un lan cu porumb. Nu văzui până atunci atîta armonie în mișcări: îmi părea că abea atinge pămîntul, ca o arătare de lumină, în iia albă și cu șorțul negru.

Când se întoarse, obrăjorii ardeau, ochii ei negri se măriră și când îi văzu pe ceilalți cuprinși cu mîngea, se opri în fața mea. Mă măsură din creștet până'n tălpi, izbucni în răs argințiu și zise:

— Ne-a fost frică, domnișorule, când ai răsărit în marginea pădurii. Credeam că-i un jidov.

Pe vremea aceea copiii de pe

la noi se temeau de jidovi și orice om îmbrăcat „nemțește” era pentru ei un jidov. Când zăceau vr'unul pe ulițele satului, cei mai mici se ascundeau repede în curte, încuiau porțițele și prin crăpăturile gardului, strigau:

Slănină pe cruce
Jidovu' s'o 'mbuce!

Eu mă simții rușinat de tot. Și cum nu răspundeam nimic, cu capul în pămînt, cu obrazii arzând, ea zise:

— Dar am văzut îndată că ești dumneata. Ce cauți prin pădure? Vânezi iepuri? Văd că n'ai pușcat nici unul.

N'am pușcat!

Nu-i poți nimeri?

Dar repede schimbă vorba:

— Dumineca trecută te-am auzit citind apostolu' în biserică. L-ai citit frumos. Mama zice că ai glas bun.

Imi ridicai ochii și o privii. Simteam că obrazii îmi ard și acum. Era gingașe ca o garofiță și mă privea cu ochii mari, nevinovați, copilărești.

— Popă vrei să te faci dumneata?

Mă năvăli un val de lumină și căldură.

— Nu știu!

— Cum să nu știi dacă înveți în școlile cele mari? Tovarășii o chemară în clipa aceea:

— Nastasio! Hai la bătut! Iți vine rândul.

Ea fugi, mai întorcând odată capul spre mine.

Jocul se întee, și nime nu-mi mai avu grija. Imi săltai pușca în spate și mă afundai în pădure. Mă simțeam cu mult mai ușor. Duceam în suflet o iconă luminoasă, care mă făcea uneori să mă opresc și să o privesc, ca și când aș fi putut-o vedea cu ochii trupului.

Din ziua aceea eșiam adeseori în poenile de către Broșteni. O mai întâlneam, cu ceilalți tovarăși de paznici, de trei-patru ori pe Nastasia. Odată cuteză să-mi ea în mână pușca și s'o privească pe toate fețele. Celelalte fetițe o chicotiră de spaimă. Dar pilda Nastasiei fu întăritoare: cu toatele o cercetară apoi și încă prea amănunțit, așa că Nastasia se încruntă, le-o zmulse din mâni și mi-o puse în spate.

— Ce, credeți că dumnealui are vreme să stea până vă plăce vouă?

A doua zi când eșii iarăși în poeni, am mai văzui ceata de copii. Dar doi boi mari, cu coarnezle răsucite larg, și două vaci albe, cu grumazii vineji, pășteau la marginea pădurii. De după o tufă se ivi Nastasia.

Se apropie de mine fără șfială, fără teamă.

— Numai singură?

Ea înclină din cap.

— N'ai pușcat nici azi nimic?

— Nimic. Ti-ar plăcea să pușc?

— Nu!

— Unde ți-s tovarășii?

— S'au dus cu vitele într'altă parte.

Și nu ți-e frică singură, lângă pădure?

Motiv nocturn

Apă de vis
Cine-a turnat
Peste dureri?
Hei, cine-a răs
Cu glas uscat
De vrăjitor?
Hei, cine-a răs,
Ha-ho, ha-ho
De peste tot
Și nicăieri?
Ha-ho...

Gând frământat
Cine-a aprins
Subt ochi de jar?
Apă de vis
Cine-a turnat?

Ha-ho, ha-ho,
Cu glas barbar
De vrăjitor,
Hei, cine-a răs
Și-a fulgerat,
Ha-ho, ha-ho
Cu răs uscat?...

Hei cine-a răs?...

Teofil Bugnariu

— De ce să-mi fie? Și ea mă privi cu ochi mari, nevinovați.

— De lupi, de urși.

— Nu sunt dihanii de-acele pe-aiaci" zise ea zimbând. „Iar iepurii fug ei de mine. Chiar mai înainte a sărit unul dintr'o tufă. Dar' ia' spune-mi, Dumineca viitoare mai citești apostolu'?

— De ce întrebi?

— Dacă-l citești o să-l rog pe badea să vină el cu vitele.

— Cred că o să-l citesc!

— Nu așa! zise ea c'o întăritare în glas. „Vreau să știu de bună seama.

— Ei bine, îl voi citi.

— Dar n'ai putea să cânti și „Cuvine-se cu adevărat?"

— N'am glas, Nastasie. Alta e să citești și alta e să cânti în strană.

— D'apoi cum te-i face popă?

— Poate nu mă fac!

— Dar ce te faci? Dascăl?

— Nici.

— Nu mai mergi la școlile cele mari?

— Ba mă duc. Dar poate să mă fac doctor ori avocat.

Ea se învărti într'un călcâi și porni după vite. Nu s'a mai apropiat de mine.

De-atunci o vedeam aproape în toate zilele. Dacă n'o întâlneam lângă pădure, porneam peste câmp, prin pășune și o aflam singură

sau cu tovarășii. O chemam la o parte și-i dădeam afine culese în pădure. Dădeam și altora, dar partea leului era a Nastasiei.

Intr'o zi, o găsi iar de asupra poenilor. Era în preziua plecării mele la oraș.

— Adevărat că mâne pleci? mă întrebă ea cât ce mă văzu.

— Adevărat. Dar de unde știi?

— Mi-a spus mama. Zice că-i aici Septemvrie. Era vorba să-l ducă și pe Nuțu nost la oraș.

— Și nu-l mai duc?

— Nu. Tata a zis că-l lasă până la anul. Dar dumneata ce ai de învățat atâta?

— Hm! Cărți multe, Nastasie.

li adusei afine și alune. Dar când i le îmbiai, ea izbi în pumnii mei și le împrăstie pe jos.

— Mâncă-ți-le!

O privii mirat dar numai o clipă. În clipa următoare simții o durere vie în suflet. Dar ea se depărta încruntată, cu ochii umezi...

De-atunci n'am mai vorbit cu ea. Ziuă următoare plecai la școală, iar în vacanțele ce urmau Nastasia nu mai păștea vitele. Mergea acum, cu părinții, la sapă, la secere, la fân. Un frățior mai mic îi luă locul în urma vitelor.

În biserică, Dumineca, citeam regulat apostolul. Odată îmi păru că Nastasia se uită la mine cu coada ochiului. A doua zi îi trimisei, prin frate-său, alune.

Când îl întâlneam copilul îmi spune:

— Bune alune! Mai ai?

— De unde știi că-s bune?

— Dacă le-am mâncat eu!

— Nu i le-ai dat soru-ta?

— Nu i-au trebuit!

— Ce-a spus?

— A zis că o dor dinții!

Am întâlnit-o prin sat adeseori. Ne dădeam binețe; vedeam că nu-i supărată pe mine, dar simțeam că nu i-ar plăcea să mai vorbim ca în inte vreme... Când, după ani, mai venii prin sat, Nastasia era de mult măritată...

Asta e tot ce se petrecu între mine și Nastasia; îmi rămase în suflet un parfum, o dulceață pe care o gustai întâi destul de des, apoi valurile vieții o ascuseră. Și iată acum, după atâția ani, parfumul acela din copilărie se trezi din nou și-mi inunda sufletul.

Când se înapoe Ilarie încă nu durmiam, dar mă făcui că dorm. El, dornic de o vorbă, tuși de câteva ori cu înțeles, bombăni singur. Eu tăceam tăcerea peștelui.

Dimineăta cumpărai zaharicale din prăvălia mărgineanului și pornii pe ulița morii. Tăcu așa să nu afle Ilarie, rubedenia mea. Mărgineanul însă spuse că era casa.

Mă plimbai mult pe uliță în sus și în jos, până ce eși un princhidel de copil la poartă.

Aveți pe cineva acasă băete? îl întrebai.

Copilul avu o mișcare de retragere. Dar se opri cu mâna pe clanța porțiții.

— Tata nu-i acasă.

— Dar mamă-ta?

— Nici.

— N'aveți pe nime?

— Sora e în casă.

— Care soră?

— Sora noastră. Meslecă mămăliga. Da' se duce și ea cu prânzu.

— Așa o chiamă pe soru-ta?

— D'apoi cum!

— Spune-i să vină puțin la porțiță.

Copilul nu se mișcă în grabă. Apoi începu a se retrage încet, cu ochii mereu la mine. Când fu în cūrte, începu să alerge și să strige:

— Soro, hai că te chiamă un jidov. Ba nu, nu-i jidov, e domnul cel bătrân care vine la biserică. Hai că te chiamă. E la porțiță.

Nu știam dacă e cea de ieri soră. În ușa tinzii se arătă numai decât un cap gol, încununat de bogate plete aurii, și văzui fața cunoscută, rumenă și gingașe.

— Ce tot spui, Nicule?

— Vino că te chiamă! E la porțiță.

— Stai să răstorn mămăliga pe cărpător.

Și în grabă scuturată, cu șorțul strâns pe trup, cu năframa cea cu pui negri în cap, sora veni.

— Bună dimineăta! Căutați pe tata? Vedeam că ea mă cunoștea. Mă văzuse de bună seama la biserică, sau cu Ilarie pe drum. Era glasul Nastasiei de altă dată.

Nu, fetițo! Am ceva aici! Și arătai coșul.

— Să-l dau tatii? V'a dat să cumpărați ceva dela oraș?

— Nu. E pentru tine.

Ea mă privi mirată; luă pachetelul, desfăcu într'un coș hârtia și văzu bomboanele.

— Dar de ce nu le mănâci dumneata?

— Pe mine.. mă dor dinții, fetițo! Sunt prea bătrân. Mi le-a dat mărgineanul și n'am ce face cu ele". O lăsa uimită în porțiță, în vreme ce frățiorul se căjăra de ea să vadă ce-i în coșuleț.

Seară de vară

după Else Galen—Gube.

*In stuf adie vântul către seară,
Pe câmpuri lanurile-au înverzit
Spre văi pârăul curge mai domol
Și însumi eu mă simt întinerit.*

*Neliniște adâncă am în suflet
Când îmi apari senină ca într'un vis;
Eternul cânt al dragostei trecut
Mă chiamă mai aproape de abis.*

*Și totuși, cântul minunat îmi pare.
Iar când l-ascult, privind spre albe
[zări,
Mă farmecă profund ca amintirea
Unui trecut de vis și desmierdări.*

trad. din limba germană de

Ciprian Doicescu

Voiam să grăbesc pașii, dar nu puteam, mă oprea un înec. Doamne, cum semăna cu Nastasia cea din marginea poenii!

Acasă, Ilarie se nvârtea printrindă. Era în grădină când am plecat eu, tăia luțernă la viței.

— Acum l-am cumpărat și acum nu-l mai gălesc.

— Ce, Ilarie?

— Pachetul cu tutun.

Căutai și eu când îmi căzura privirile pe șerparul lui Ilarie.

— Dar e la tine, după șerpar.

— Of, bată-l pustia! El scoase pe ndelete pachetul nou, neînceput. Ii prilejui șireticul. Voia să mi arete că fusese și el la mărgineanul și poate știe ceva. De astădată însă nu putu scoate din mine nimic, deși făcu aluzie la tutun, la dulcetuși și alte bunătăți fără de care oamenii ar putea trăi.

Întrebarea scormonitoare o purta mereu în ochi, dar nu cuteză să mă întreb ce-am făcut cu dulcetușurile. Iar eu tăceam, făcerea peștelui.

I. Agârbiceanu.

Simon paricidul

Simon rămase clipe lungi fără cuvânt. Incepu apoi să rădă încet și prostește, privindu-i cu coada ochilor pe cei cari îl întrebau:

— De câți ani e închis?

De unde ar putea el să știe mersul vremii, când zilele și nopțile i le-au legat într'una, într'o veșnicie neagră, fără oprire și fără bucurii.

De câți ani e închis?

De mult, foarte mult. A schimbat nouă închisori, întotdeauna pentru aceeași celulă blestemată. A trăit aceleași clipe de tăcere, de multe ori de munci istovitoare în ocne. N'a văzut decât robi asemenea lui, ferecați în lanțuri și moarte. Nu i-a auzit niciodată vorbind, nu i-a întreat niciodată de nume și de suflet.

A trăit ani de-arândul, fără să gândească, fără să fie om. A visat o viață întreagă un vis fantastic și îngrozitor. L'au chinuit, l'au biciuit fără să se împotrivescă. A încercat să fugă din fața coșmarului și s'a reînors întotdeauna mai adânc în nefericire.

Paznicul se reînors nedumerit. A căutat registrele cu patruzeci de ani înainte și n'a dat peste Simon... Registrele mai vechi s'au pierdut...

Directorul închisorii vru din nou să deslușească timpul prin Simon:

— Pentru care crimă ai fost condamnat?

Privirea stinsă a lui Simon s'a prinse. Vocea îi crescă și deveni aspră:

— Am ucis un om. Am ucis un mișel, care lovise pe mama. Îmi era tată. L'aș fi omorât însă de zece ori pentru mama...

Deodată izbucni într'un plâns sălbatic. S'aruncă la pământ inebunit de dorință și horcăi:

— Mamă, mamă! Da-ți-mi pe mama. Vreau să văd pe mama...

Era un tablou înfiorător. Un moșneag îmbătrânit de greul a a trei sferturi de veac, își chema mama. Un bătrân gârbovit de ani lungi și nenumărați, plânga ca un copil părăsit între streini.

Cei de față se înduioșară până la lacrimi. Ochii lor n'au mai văzut vreodată o întâmplare mai tristă.

— Vreți să mi-o aduceți s'o văd pe mama — zise rugător Simion. Eu nu mai pot merge înainte-i. Picioarele îmi sunt slăbite... În piept simt o greutate de plumb... Mă înăbuș...

— De unde ești — îl întrebă directorul închisorii. — Unde să-ți căutam mama?

Simon rămase din nou fără glas.

Plânse ca totdeauna când nu-și aducea aminte de trecut.

— Nu știu de unde sunt. Nu știu de unde m-ați răpit... Dar voi știți de sigur. Căutați în cărțile voastre blestemate și mă veți găsi...

— Adreși-o pe mama. E o femeie tinăra cu ochii mari albaștri. E o sfântă frumoasă, cea mai frumoasă dintre femei...

— Poartă o năframă roșie de mătăasă. Calcă ușor ca un vis. Are mâinile mici și străvezii de albe ce sunt...

— E întotdeauna tristă și pierdută. În colțul gurii are o cută dureroasă de prea mult plâns și prea multe chinuri.

— Câți ani are? Dar eu nu știu anii, nu mai știu socoti... Treizeci, o sută, eu nu știu căci nu pot înțelege sborul lor... Mama e o femeie tinăra cu părul negru, lung până în genunchi, cu fața albă luminoasă...

Intr'un registru de o jumătate de veac se găsi crima lui Simon.

Își ucise părintele. Avea atunci optsprezece ani. Fu condamnat la cincisprezece ani închisoare. După cinci ani de robie încercase să evadeze. Vroia să-și vadă mama. Trăia numai pentru a o vedea odată pe cea mai dragă ființă din lume... Fu prins și condamnat la alți zece ani de închisoare. După alte încercări de evadare fu condamnat la muncă zilnică pe viață.

Și apoi venise amnestia. Fu liber după o robie de cincizeci și opt de ani.

Directorului închisării nu-i fu greu s'o găsească pe mama lui Simon. Dorința de a-și mai vedea fiul o susținuse în viață în mijlocul tuturor relelor și nenorocirilor. N-avea pe nimeni decât amintirile și dorința...

Era o femeie pipernicită, intrată parcă în pământ. Cei o sută de ani îi săpaseră de mult groapa și numai o poruncă sfântă: iubirea o mai purta printre cei vii.

Când auzise că-și va vedea copilul plânse mult de bucurie. Își îmbrăcă cea mai frumoasă haină și ca un copil voios îl prinse pe directorul închisării de mână, rugându-l s'o ducă mai iute în brațele fiului drag.

Simon o primi pe bătrână cu bucurie:

— Ești buna și bătrâna noastră servitoare — îi zise cu un zâmbet

cald. Ai fost trimisă de mama înainte. Ea e bolnavă ca întotdeauna și vine în trăsura culcată pe perini...

— Spune-mi dacă e tot atât de frumoasă. Părul ei e tot atât de lung și tot atât de negru, ca atunci când i-l despleteai tu, în fața ochilor mei îndrăgostiți de bunătatea ei? Și ochii îi mai strălucesc oare?... Sau poate i s'au stins de plâns?... Căci a trebuit să plângă mult... Și eu am plâns mult. Am plâns de dorul ei. Am plâns după dragostea și mângăerile ei... M'au răpit încă copil... Când aveam lipsă de mângăerile celei mai iertătoare dintre mare...

— Dacă mi-a fost inima grea? Și conștiința liniștită?... Da de ce să nu-mi fi fost. El o lovise pe mama. Voia s'o ucidă... Înțelegi tu bătrâno, s'o ucidă pe cea mai sfântă mamă...

Ti-aduci aminte că el venise beat acasă. O lovise din senin cu palma peste gură. O pornise sângele și atunci fugi la mine s'o ocrotesc. El veni să mi-o răpească din brațe. O trânti la pământ, iar eu nici nu l'am lovit pentru că îmi era slăpân și tată... l'a trântit apoi piciorul în față și voia să joace cu picioarele pe capul ei... N'am mai putut suferi... Am luat un cuțit de pe masă și l'am ucis...

— M'au răpit apoi pe seama mea și a voastră. Ani mulți, mulți de tot. Dar nu i-am simțit. Am așteptat cu încredere sfârșitul. Și având întotdeauna înainte-mi sfârșitul, am pierdut rostul sborului anilor.

— Acum s'au împlinit chinurile. Măine e ziua bucuriei. Îmi voi vedea mama, cel mai frumos vis al unui copil în robie...

— Sunt obosit... de atâta bucurie. Vreau acum să dorm... să fiu tare să îi es înainte. Ea e cea mai bolnavă. Se cuvine ca cel mai tare să ese în drum... Voi dormi câteva ceasuri doar... să mă treziți apoi...

Mama lui Simon eșise plângând. Directorul închisării o muștră aspru:

Pentru ce nu te-ai descoperit. Dacă moare, ai păcătuit răpindu-i bucuria de a te ști mama lui.

Mama îi răspunse cu'n zâmbet trist:

— Dacă m'aș fi descoperit, l'aș fi ucis într'o clipă. Cei cincizeci și opt de ani de robie, a căror greu nu l'a simțit gândindu-se numai la clipa împlinirii visului său de copil, l'ar fi strivit sub greutatea lor.

— Cincizeci și opt de ani am îmbătrânit și eu acum. În sufletul meu am păstrat de-alungul unui jumătate de veac amintirea aceluiaș copil de optsprezece ani. Văzându-l gârbovit asemenea mie, m'am trezit cu sufletul din mijlocul amintirilor dulci, între fiarele prezentului.

— Numai împlinindu-mi-se visul privim în urmă. Numai în vârful muntelui ne dăm seama de pericolele drumului pe care l'am urmat. Fericea e numai înainte de țintă.

Ion Munteanu

Moartea unui funcționar

— O schiță umoristică —

Intr'o seară frumoasă, prezentabilul „executor”* Ivan Dimitrievici Cerveacov ședea într'un fotoliu din rândul al doilea și se uita cu binoclu la „Clopotele din Cornevil”. El privea și se simțea la culmea fericirii. Dar deodată...

— În povestiri adesea se întâlnește acest „dar deodată”. Scriitorii au dreptate: viața așa de plină cu surprize! — Dar deodată fața sa s'a sbârcit, ochii s'au dilatat, respirația s'a oprit și... ap... cihh...! A strănutat cum vedeți! A strănutat nu e nicăeri oprit. Strănută și mușcii și polițaii și

uneori chiar demnitarii înalți. Toți strănută. Cerveacov nu s'a speriat, s'a șters cu batista și ca un om cuviincios s'a uitat înprejur. Dacă n'a deranjat pe cineva cu strănutatul său. Dar acum însă s'a speriat. El a văzut că un bătrân, care ședea înaintea lui într'un fotoliu din rândul întâi își ștergea intensiv chelia murmurând ceva. Cerveacov a recunoscut în acest bătrân pe generalul Brizjolv, de la ministerul de comunicații. „L'am murdărit!” — s'a gândit Cerveacov. Nu e un superior al meu, e străin; însă trebuie să mă acuz. Cerveacov a tușit, s'a dat puțin înainte și a spus încet generalului: „Să mă scuzați

* O funcție rusă.

Excelență, v'am murdărit... însă am făcut-o fără voia mea.

— Nimic... Nimic...

— Pentru Dumnezeu, scuzați-mă. Doar eu;... eu n'am vrut!

— Sedeți vă rog! Dați-mi voie să ascult.

Cerveacov s'a dat înapoi confuz, a zâmbit și a început să asculte. Privi scena, dar nu mai simțea nici o fericire. Il turbură mereu o neliniște. În pauză el s'a apropiat de Brizjolv și învingându-și timiditatea i-a spus:

— V'am murdărit Excelență... lertați-mă... Doar eu... nu...

— Destul!... Am-și uitat despre asta, dar dumneata mereu același lucru — a spus generalul, mișcând buza de jos.

— A uitat, dar se vede supărarea în ochi — a gândit Cerveacov uitându-se bănuitor la general. Nici nu vrea să vorbească. Trebuie să-i explic că nici n'am vrut... că aceasta este o lege a naturii, altfel are să gândească că am făcut-o dinadins.

Venind acasă Cerveacov a povestit soției grosolănia sa. Soția, după cum i-s'a părut, n'a înțeles bine lucrurile. Mai întâi s'a speriat, dar pe urmă când a aflat că Brizjolv e un „străin” s'a liniștit.

— Totuși du-te pe la dânsul; scuza-te — a spus ea. — Are să creadă că ești lipsit de buna creștere.

— Tocmai așa e! M'am scuzat, dar el nici o vorbă... A doua zi Cerveacov a mbrăcat haina sa nouă și a plecat la Brizjolv să se explice. Intrând în sală a observat acolo mulți oameni și între ei pe generalul în persoana care a început să primească cererile. Apropiindu-se de Cerveacov, generalul a ridicat ochii.

— Ieri în „Arcadia” dacă vă amintiți Excelență — a început să raporteze funcționarul — am strănutat și... v'am murdărit... Scuz...

— Fleacuri... Dumnezeu știe ce. Ce doriți? — se adresă generalul la persoana următoare.

— Nu vrea să vorbească! — s'a gândit Cerveacov făcându-se alb la față — se vede că se supără. Nu pot s'o las așa. Am să-i explic. Când generalul a terminat vizita și s'a îndreptat la cabinet, Cerveacov a făcut un pas după dânsul și a murmurat:

— Excelență! Dacă-mi permite să vă deranjez, e tocmai din cauza regretului, pe care-l simt!

Știți Dvs. că n'am făcut-o dinadins.

Generalul făcând un gest cu mâna și supărându-se a spus: „Dar dumneata îți faci răs de mine, domnule?”

— Ce fel de răs? Nu-mi arde de glume! Un general și nu poate să înțeleagă! Dacă e așa nu mă mai scuz în fața acestui moftangiu! Am să-i scriu o scrisoare! Dar de dus, nu mă mai duc! Nu mă mai duc!

— Cam așa segândea Cerveacov, îndreptându-se acasă. Dar scrisoarea către general n'a fost scrisă. S'a chinuit, s'a chinuit și n'a putut s'o facă. A doua zi chiar a venit la general.

— Excelență! Am venit ieri să vă deranjez — a murmurat el — nu pentruca să vă fac de răs. M'am scuzat, fiindcă v'am murdărit

când am strănutat... Nici nu m'am gândit la așa ceva. Să îndrăznesc eu să rād? Dacă o să rādem toți, n'ar mai exista nici-o stimă față de demnitarul înalți.

— Ieși afară!!! — a răcnit deodată generalul făcându-se vânăt la față.

— Ce-e-e? — a întrebat în șoaptă Cerveacov, tremurând de groază.

— Ieși afară!!! — a repetat generalul lovind cu pumnii în masă.

Parcă s'a rupt ceva în burta lui Cerveacov. N'a mai spus nimic, s'a întors, a eșit pe stradă și a plecat încetșor acasă. Venind acasă s'a culcat pe pat și... a murit.

Tradusă din rusește de
Alexandru Kidet.

Elocvința frachelui Ladislau

— „Un ghiscurs ghe tătului cursiv, pot afirmă cumcă classic” —

— Scena se petrece în nordul Ardealului, cu ocazia banchetului dat de institutul de credit „Marmăția”.

În mijlocul însufleșirii generale au toastat până acuma următorii oratori: Dr. Marcu Tulliu Gurilă, director executiv și juriscult al institutului, pentru „înteljiința rumână din loc și jur” și în deosebi pentru reprezentantul „Solidarității” din Sibiu; Toma Blându, proto presbiter și membru în consiliul de administrație al băncii, pentru acționarii țărani, pentru țărancele noastre și mai ales pentru oaspeții care „n'au prējētat a partiipă”; Ermolaie Toacșe, „docente” în pensiune și casier activ al băncii, pentru „Magnifițența Sa Dr. Ladislău Silaghi. Sălăjanu, columna ghe granit a inștitutului”.

Urmează la cuvânt „Magnifițența Sa”, întâiul acționar al băncii, fost „gheputat” în „Casa Țării”, mare proprietar, membru al „Congregațiunii comitatene”, membru fondator al „Asociațiunii”, al „Fondului ghe teatru” etc....

Dr. Silaghi-Sălăjanu (scurt, gros, frunte 'ngusă, e fă lată cu raru valuri, ochi mici, verzi, pierduți în grāsimea obrazului; poartă ba băă la Frantz Ioset; de vr'o 60 de ani).

De câteva minute s'ă gânditor, orânduindu-și „ideile”. De dată, tresare ca trezit dint'un vis, ba e

cu cuțitul într'un „pocal”, își ridică cu m re gr ut te proeminent abdomina ă înțepenită sub scân ura prea lată a mesii improvi ale; acum tușeste dregându-și glasul, iar după pololirea aplauzelor de simpatie cu care e întâmpina, rostește pe-un ton înneccios, propriu as maticilor, următorul „ghiscurs”:

Pe stimachelor Domnișoare și Dame!
Domnilor... și Frașilor!

Cu pērmisiunē Dumniilor Voasche, o să vorovăsc și io căcheva voarbe. Amū, nu doară fiin cumcă aș voi vez Doamne să-mi arāt talēntul în știl și dexteritachea în conversaciune... au doară pân ce ca acționar a băncii „Marmăție” imi compēche dreptu aiesta quasi nātural — ci spunându-vă francaminche cē dreaptă, ghin cauza că, Rumānu or ghe inghe ar fi dānsu: ghin Bānat, ghin Bihārtē, au chiar ghin Maramurāș... el p'āngă potēf, mai ēsche mă rog și orātōr!

Un adict: Bravo... foarte drept!
Dr. Silaghi-Sălăjanu: Spre a vorovi ghe tătului expițite, m'oj exprimā mă în modu aiesta — nāturalminche în buna speranță că nime nu m'a acuză cumcă plājlez pe incununatul nostru bard Bazliu Alexandri: „Rumānu s'o nāscutu s'ă orātōr...” fire-ar grēcocatolic au grēcooriental, aghēcă fără

gheosăbire ghe confesune...

Un aderent erumpând în aplauze): Bravo!!!

Altul (tâindu-i vorba): S'auzim!

Silaghi-Sălăjanu (grav): Obiectul ghisursului aiestuia, vez bine, nu poache fi alta ghecât națiune noastră cê dulce, aghécă poporul țaran ghela sache mă rog, pântu binele și proșperare căruie luptămu-ne hăpt amù mai amarnic ca odi-noară (în focu gesticuațiunii atinge fa lu ia aepe n arginea mesii, care cade, spâr ardu-se'n bucăți).

Aderentul: Nu-i bai... nu face nimică, domnule doctor!

Sălăjanu: Ba zo acêe, cîneva ar puchê dzice cumcâ-i „malum omen” bată-l norocu ghe tâljer, dară io dzic ghin contră cumcâ-i bonum omen, aghécă: așè s'or frânje-să grumajii inimicilor noști ghe secli, cum s'o spartu-să tăieru aiesta ghe porțolan! (aplauze vi-foroase).

... În orațiune classică de-adin-ghe a Dumni-Sale, șpèctabilul meu oarecândva collegă, ghin fericire pot azi a zice Magnifițența Sa ghe-putătul Dumniilor Voasche în șpeție iar pe ghe cêe lătore al națiunii rumâne întreji ca cantitache compunătoare ghe stat în jeneral, au acțentuat mă rog exprêssis verbis punctul ghe veghère al înștitutului nostru ghe crêghit...

Partizantul (plin de entuziasm). Trăiască columna ghe granit a băncii!

Dr. Silaghi (folosindu-se de'ntre-ru e e, își șter ecu batist fru tea și ceafa, continuând reconota) Că aghécă, înștitutul va fi și ghe-amù nanche condus c întâlep-ciune și precăuțiune, dară, bine preceput, în frâternitache ghesă-vârșită, căci precum s'au expèctoratu-să aliquando Hórafius Flac-cș-cri-că nu l'am confundatu-l cu un oarecare alt filosof ghin anti-șitachea ghepârtată — eruditul a-iestă, zic, au enunțiat propuraciunea nemuritoare: „Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dillabuntur!” Aghécă tradus ghin létinêșche pe limba noastră rumână: „P'in concorghe, chiar lucrurile mănințele cresc, ma însă p'in ghis-coghe, barâm cêe mai granghioase, să gheslăjăscu-să mă rog, ghe cătr'olaltă!”

Un glas (ca un tunet): Bravo!!! Alte voci (domolindu-l) Ssst!

Dr. Silaghi (înflăcărat de emoția-i crescândă) Ghipt-acêe mnișoi dară pocalul ghesărtân tât licvidu ghin trânsul pîntu frâtietachea rumână

ghin tăche provințale locuiche ghe picior național; pîntu comuna ghe crini și de roze: damele și dom-nisoarêe noasche mândre, tucu-le mănurile la tăche (aplauze frenetice)... pîntu femêe rumână în jènere fără ghe care nu puchem întrepringhe absolú nimică pe lumel

Ent ziaștul (perfect convins) Așè-i!

Sălăjanu... Pîntu ghebitorii băncii cari susțin în picioare înștitutul banalmênțe respective pècum armiuiche... pîntu tăși și tăche care și-au ghepusu-și ustânelele să-ne gâchească masa aiesta întru aghevâr ôpulêntă, în fine pîntu publi-cul consument ghintre care ghe bună samă n'oi fi coada, fiin cumcâ sințasc pòzitive c'am mâncat și-am beu' bugă' ghe bine! (mare ilari-tate)... fine-finarum: la dame să-le țucăm mănurile, iară voi, frașilor, să trăiți cu tăși!”

(Înr. aplauze totențiale, or torul suge lacom conținu ul paharului său reazăzându- pe masă cu fun-du'n sus. Un adevărat pe erin j de felicitate e pornește spre dânsul. Însfârșit, după potolirea valului, un reran „frunțas al națiunei” se ndreaptă și e sp e orato, îi strân e mâna cu căldură, îl sărută pe amândoi o'razii, apoi în mijlocul unei liniști solemne, îi spune rar și sentențios):

— Frache Ladislău! Che feliț-tez ghin tătă inima mē. N'aș fi crezută, țucu-che! Amù m'am convinsu-mă ghe auditu et de visu, cumcâ poședezi o elocvință ghe tătului cursivă, pot afirmă cumcâ classică!

Salve frate-mi-che bune, ghim preună cu scumpa-ți soție... (și ntorcându-se spre Dna Silaghi): Săru' mănurile, drăgă așă Doamnă. Etelka!”

(Intreg publicul se ridică 'n pi-cioare și secondat de lăutari în-tonează un înt-eit „Să trăiască 'ntru mulți ani”).

(Din broșura „Umor și satiră din Ardeal” No. 1, epuizată).

A. P. Bănuț

Bibliografie

Un nou volum de studii literare și artistice „Ultime Siluete”. A apărut noul volum de studii literare și artistice „Ultime Siluete” de scriitorul reșan H. Eulenberg în traducerea dlui C. Săteanu.

Volumul are următorul cuprins: Van Goch, Jean Paul, Luther, Goethe și Italia, Robert Schumann, Giordano Bruno, Tiepolo, Columb, Pascal, Bulov, Milton, Eichendorff, El Greco, Andersen, Auzengru-

ber, Berlioz, Washington, Li-Tai-Pe, Balzac, Reynolds, D'Assisi, Leopardi, Durer, Glück, Rückert, Geibel, Keller, Conrad, F. Meyer, Goldoni, Bismark, Bleichröder, Maeterlinck și H. Eulenberg.

Impreună cu cele două volume anterioare „Siluete Literare” și „Alte Siluete literare”, acest nou volum „Ultime Siluete” înștitue o adevărată enciclopedie de o mie pagini cuprinzând o sută de studii literare și artistice.

Fiecare volum costă 50 lei.

Librării din provincie își vor adresa comenzile la Tipografia „Albina” str. Seulescu No. 1 Iași.

Săndu Teleajen: Moșnenii... (Bibl. Semănătorul Arad No. 151—152. Prețul Lei 15.

D. Sandu Teleajen este cunoscut publicului nostru dintr'o serie de volume de proză remarcate, cu elogii, de critica literară.

„Moșnenii”, piesă viguroasă, vine să se alătore celorlalte piese ale acestui mănos autor, piese jucate cu succes pe scenele multor teatre din țara noastră. Trupele românești cari fac turnee în Ardeal și Banat ar fi bine să ne aducă, din când în când, și piese ca această dramă smulsă din viața românească de dincolo de Carpați.

A APĂRUT:

Sociografie Românească

de ION CLOPOTEL

cu următorul

CUPRINS:

Introducere — La izvoarele Be-gheiului (plasa Margina) — În valea Almăjului (plasa Bozovici) — Programul unui prefect — Astra și problemele culturale ale Ardealului — Incheieri.

Un exemplar Lei 60.—

Ediție de lux Lei 100.—

Cea dintâi încercare
de sociografie românească!

Duioșia inimei și aversiunea cărnei

În morala care ne guvernează, se găsește multe ipocrizii sociale. Câte-va sunt necesare; multe sunt infame. Acelea cari au la originea lor iremediabila slăbiciune omenească, și al căror scop este înaintea de toate de a ascunde defectele înăscute ale rasei pentru ca pildele urâte să nu găsească imitatori, dat fiind prestigiul pe care îl esersează viciul — ipocriziile acestea sunt scuzabile și chiar raționale. N'ar trebui însă să avem destulă ură și dispreț pentru acelea cari au la baza lor egoismul individual sau de clasă. Ele servesc a disimula adevărul binefăcător, în beneficiul unor compromisiuni lașe. Ele ne silesc mai ales a ignora rezultatele dezastroase ale unor acțiuni sociale, pe cari dacă le-am fi cunoscut obârșile le-am fi putut poate, evita.

În primul rând al acestor acțiuni am putea plasa războiul. De câte erori, de câte elanuri strâmbe, de câte judecăți nedrepte n'ar fi fost cruțate popoarele dacă aceia cari le guvernează le-ar fi ținut în curent cu adevărul nestirbit. Să admitem însă că războiul este fatal, că el ne este impus de forțe superioare și oculte pe cari nu le putem combate fiindcă nu le cunoaștem. Aceasta este de altfel părerea mea, care exprimată în capitolul *La loi de dispensation* din volumul meu *Le Gigantesque*, mi-a câștigat criticii acerbe în presa franceză și denumirea de „*odieux déterministe...*” Să trecem. Ceeace depinde însă de noi înși-ne este recunoașterea sinceră și fără comentariu a tristelor rezultate ale războiului, este mila pe care er trebui să o simțim pentru victimele lui, pentru aceia pe cari deflagrațiunile între neamuri i-au lăsat scăzuți de atribuțiile individuale: pentru invalizi, pentru bolnavi

Este mai ales facultatea de a nu tănuși sau denatura lungul șir de suferințe morale ale infirmilor de război. Frazele sonore și mincinoase nu mai au trecere când este vorba de un caz bine definit. Mă doare când întâlnesc vre-un invalid fără braț sau fără picior, alergând penibil ca să ajungă tramvaiul sau autobusul — îmi este sensibilă mai ales durerea morală pe care o ghicesc în dosul stângăcelor eforturi fizice pe cari nenorocitul caută să te disimuleze. Nu acuz pe nimeni, aici în Paris, că ar fi necuviincios cu vre-una din aceste victime ale războiului. În astfel de caz sunt sigur că brutalul ar fi sfâșiat de publicul de pe stradă. Invinuiesc însă cu cea mai mare ve-

hemență o anumită clasă socială de a voi a ne face să credem că invalizii războiului sunt fericiți și mândri de a fi estropiați pentru o cauză mare și sfântă. Aceasta nu este adevărat. Cuvintele declamatoare și imprecăuțiunile apocaliptice își aveau rostul lor în toiul luptei, când atmosfera era încăreată și când patria era în primejdie. Acum însă ele sunt execrabile și inutile. Marii răniți nu sunt, nu pot fi mulțumiți cu soarta lor. Nimic nu poate împiedica amărăciunea care le înecă sufletul la constatarea că în văzduhul pașnic de astăzi, când stările de lucruri au redevenit normale ei au rămas niște anormali. Ceeace îi tulbură înaintea de toate este de a inspira mila. Căci este teribil lucru pentru un caracter mândru și demn de a ști că însuflă compătimire semenilor săi. Unde mai punem numeroasele drame cotidiene cari au loc în intimitatea morală a acestor nenorociți, suferințele subtile și disimulate ale amorului propriu rănit în fiecare clipă, rușinea care le înroșește fața la amintirea atâtor incidente crude din viața lor?...

Pentru că a exprimat aceste adevăruri într'un roman excelent, scriitorul Gabriel Renillard a fost cât-va timp prada unor critici pe cât de ipocrite pe atât de lașe. Acest autor, unul din bunii romancieri ai Franței de astăzi, a publicat în timpurile din urmă o carte *La chair en peine*, care este demonstrațiunea foarte reușită a suferințelor morale pe cari le îndură o clasă întreagă de indivizi. Vorbim de marii răniți ai războiului. Eroul lui Renillard este un ciunt care și-a pierdut brațul drept la Verdun și care, după încheierea păcii, își reia locul printre oameni. Să nu credeți că autorul îl copleșește de toate nenorocirile. Etienne Granger, dimpotrivă, are o soție devotată, Jeana, care-l îngrijește din toată inima și-l compătimește din toate puterile ei. Nici un gând egoist în duhul soției. Dar repetarea aceluiaș gesturi în fiecare zi este înregistrată inconștient de tânăra femeie. Stângăcia mișcărilor lui Etienne, felul său de a mânca, de a se îmbrăca, de a se spăla cu o singură mână, îi însușiră milă înaintea de orice. — Apoi, pe nesimțite, un sentiment penibil, apoi un fel de agasare inconștientă și la urmă, tot atât de inconștient, o vagă repulsiune.

Să nu mi se spună ca unei soție care își iubește bărbatul îi este imposibil să-l iubească mai puțin, din pricina pur fizice. Însă din ipocriziile de cari vorbeam la

începutul acestei cronici, ar constitui-o această afirmare. Cine îndrăznește să nege influența nervilor, a cărnii asupra conștiinței noastre? Amintiți-vă de admirabila cugetare a lui Pascal: „Duhul acestui judecător suveran al lumii nu este așa de independent încât să nu poată fi tulburat de larma care se produce în jurul lui... Nu vă mirați că el nu cugetă drept în clipa aceasta; o muscă îi bâzâie la ureche... Dacă voiți să poată găsi adevărul, goniiți această insectă care-i ține creurul în eșec și tulbură această puternică inteligență care guvernează orașele și regatul...” Marele merit al lui Gabriel Renillard este tocmai în observațiunea calmă dar implacabilă a gesturilor cotidiene ale eroilor săi. Nici un element exterior de dramă nu dă lui Etienne și Jeanei pretextul unei catastrofe. Totul se petrece în ascunsul vieții lor intime. Cu vremea, tânăra femeie își dă seama că soțul ei îi devine străin, apoi nesuferit — nu inimei — ci cărnii sale. Cu vremea, Etienne la rândul lui, constată această aversiune inconștientă a Jeanei. Vă mai repet, că iubirea dintre ei nu scade de foia din aceste constatări — ea se transformă. Căci partea spirituală și sentimentală a unei afecțiuni este una, și partea senzuală este alta. În pregătirea incidentelor psihologice, în gradarea și descrierea acestei descompunerii erotice Gabriel Renillard a dat dovadă de o adevărată măiestrie. Și felul cum ne prezintă pe eroii săi este fără cusur.

Vă traduc acest pasaj:

„Ei merg unul lângă celalalt, fiecare cu gândurile lui. Umbrele lor caută parcă să se întrecă și saltă curios în fața pașilor lor. Mașinal Jeana întinde brațul stâng în direcția lui Etienne și îi atinge mâneca goală. Numai decât mâna ei mică se retrage, ca rănită de acest contact instantaneu. Mișcăată, Jeana roșește și se scuză...”

Mâneca goală fâlfâie bătută de vânt”. Vă închipuiți că această păreche, care fusese înainte o păreche de îndrăgostiți, se înstreinează, se răcesc. Cel puțin, când e vorba de tânăra femeie. Induioșarea, mila nu sunt în stare să ștergă impresia pe care o păstrează carnea ei tânără și caldă, de carnea lui mutilată. Acest roman frumos și trist a fost scris de Gabriel Renillard tocmai în scopul de a dovedi că războiul, în afară de catastrofele lui violente și iremediabile, a dat naștere unor serii de drame cari, cu toate că e

petrec în străfundurile morale ale acestora cari au supraviețuit măcelului, nu sunt mai puțin crude. Și adevărul izbucnește cu atât mai vădit din paginile romanului „*La chair en peine*”, cu cât autorul a tratat subiectul omeneste, fără emfază, fără declamații și ținând seama de psihologia cea mai justă și cea mai mișcătoare.

De aceea spun că aceia cari au încercat să-l atace pe Renillard pe această chestiune, au reușit cel mult să se facă ridicoli. Cum poți împiedica adevărul de a fi adevăr? Cum s'ar reuși a se ascunde sub fraze declamatoare și imbecile rănile trupului și rănile sufletesti. „*La chair en peine*” este unul din romanele cele mai bune din ultimii ani, fiind simplu, adănc și scris cu inimă și cu milă pentru suferințele omenesti. Este una din cărțile cari merită să fie traduse în toate țările cari au cunoscut nenorocirile marelui război și pe întinsul cărora trăesc și oftează și azi o mulțime de Etienne Granger...

Romanul acesta este de sigur cel mai frumos pe care l-a scris Renillard, căruia

ii datorim cu toate acestea cărți ca *Le Reprouvé*, care este viața violentă, eclatantă și tristă a unui acrobat de circ, coșoat — și ca *La Fille* care este povestea unei nenorocite silită să trăiască vânzându-și corpul dar pe care o transfigurează până la sublim iubirea maternă. În toate operele lui Gabriel Renillard regăsești un naturalism curios, care nu seamănă cu nici un altul, căci este compus din lirism. Limba lui e sobră și muzicală în același timp. Acest autor care a luat acum un an cel mai mare premiu literar — premiul de treizeci de mii de franci al industriștilor francezi — este un om de inimă și un mare ziarist al stângii. De aceea i-am spus răsând, când a venit să mă vadă acum câteva zile și pe când vorbeam de romanul său „*La chair en peine*”: „— De sigur că atacurile împotriva d-tale ar fi fost cu mult mai aprige, dacă confrății cari le-au încercat n'ar fi avut de-a face cu marele ziarist care ești și nu s'ar fi temut de condeiul d-tale acerb”.

Paris, Noemvrie.

Adrien Le Corbeau

asta vreau să-mi mănânc cojile câte-oii mai avea pe pământ...

Eu am cercat să-i conving că ar face o prostie dacă și-ar mîi strica acum, la bătrânețe, capul. Mai bine ar face dacă s'ar gândi la moarte. Cu un cuvânt, le spusei un mic discurs, pe care lelea Veta îl însușia cu semne de vădită aprobare, dar Moș Ilie îi tăia de-odată firul:

— Vorbe goale, domnule părinte! Veta trebuie să fie femeia mea, că așa vrea și Dumnezeu. Mi-a fost drag în vremea tinereței, și, — i-am fost drag și eu. Așa-i, Veto?

— Așa-i, — murmură ea, roșind, și ascunzându-și fața în palme.

Am roșit și eu, ah, numai eu știam, de ce!

Și uitându-mă țintă în ochii lor, i-am întreat:

— De ce nu v'ați luat când ați fost tineri?

— Spune, tu babo, câți ani ne-am iubit noi?

Ofțând din greu, ea îi răspunse:

— Trei!

— Așa-i, domnule părinte. Trei. Ce să-i faci? Era ca o floare din grădină, iar acum, e ca o ciupercă mucedă. Dar, nici eu nu eram cules de pe drumuri...

— Și-apoi, — îl întrerupsei — vi-s'a stâns dragostea?

— Nu, nu s'a stâns. Dragostea nu se stânce nici-odată. Dar, m'au luat la oaste, iar ea, s'a legat cu jurământ că mă așteaptă...

— Ah, jurământul femeii, — gândiam eu. Apoi, cu oarecare mânie în glas mă adresai bătrânei:

— Și de ce nu l-ai așteptat?

— Cum l-oi fi așteptat? — îmi răspunse ea, tresărind. Dumnezeu e mare și știe —, că eu nu m'am gândit la altul, ci numai la el. Veneau pețitori la casa noastră, dar eu, le arătam ușa. Când colo, într'o bună dimineață mă trezesc cu o „carte” dela el. O carte împăturată, în care el îmi scria multe verzi-uscate, iar la urmă, două vorbe grele. „Mi-a vătămat onoarea”, domnule părinte!

— Vor fi fost niște fleacuri, lele Vetă!

— N'au fost fleacuri, domnule părinte, n'au fost fleacuri. Au fost vorbe, pe cari omul cu obraz nici nu le poate spune, dar el zice că le-a scris vre-un dușman de-al lui. Știe Dumnezeu, că e mult de-atunci... Cinci-zeci de ani...

— E mult, e mult de-atunci, — murmuram și eu, gândindu-mă la ultimii douăzeci de ani ai vieții mele. Iar Moș Ilie:

— N'am scris-o eu, domnule părinte, n'am scris-o eu...

— Eu am fost fată de omenie, — reluă bătrâna, săgetându-l cu amândoi ochii. Pot să-mi pun sufletul în palmă, dacă vreți. Mi-am zis: Ilie nu mă iubește, că dacă m'ar iubi, nu mi-ar vătăma onoarea. Am plâns o săptămână, apoi, i-am trimis înapoi cartea și i-am scris să-și vadă de treabă, că eu, nu-i mai port gândul. În cerând apoi, m'am măritat. Vezi, asta-i povestea noastră. Dar nu-i încă isprăvită. A doua zi de nuntă mi-a mai venit o carte dela el. Se jura pe cer și pe stele că nu el mi-a scris. Dar eu nu-l credeam. Știi, cum spune cântecul:

Credința bărbatului

E ca floarea macului...

— Și-apoi?

— Apoi, a trecut vremea, iar el, s'a întors acasă. S'a întors, dar eu nu i-am avut grijea. Femeile din neamul nostru au fost toate cu credință către bărbat, domnule pă-

În ceasul morții

— Amintiri —

Imi isprevisem trebile la oraș și eram în drum către gară. Mergeam repede pe lângă case, fără să mă uit în dreapta ori în stânga, și gândindu-mă la ceasul și minutul plecării trenului; când, de-odată, îmi simți mâna strânsă într'o mână caldă, delicată.

A fost o revedere impresionantă, ca toate revederile de acest fel. Ea aruncă o fugare și jălnică privire spatelor mele încovoiate, iar eu, îi admirai începutul de sbărcitură din preajma ochiului stâng. Ne spuserăm apoi, — cuprinzându-o în câteva fraze banale, — povestea celor douăzeci de ani cari din clipa ultimei noastre întâlniri s'au seurs cu atâta grabire.

— Spune-mi, — făcu înșfârșit clipind din ochi, gânditu-te-ai vre-odată să mă ieai de soție?

— E o întrebare neobișnuită, doamnă, — îi răspunsei înmărmurit și roșind până după urechi.

— Fie și neobișnuită! Dar eu, așa vrea, totuși, să știu...

— Doamnă, e mult de-atunci...

— Nu e așa de mult, — îmi tăia vorba, în vreme-ce și pe obrazii ei se ivi o dungă de roșeață. Lasă sentimentalismul, și spune-mi!

— Dacă tocmai vrei, izbucni, năcăjit pe mine însumi, îți spun. Să știi dar, că în tinerețele mele m'au păscut multe gânduri. Dar gândul acesta, nici-odată...

Scena ce a urmat nu se poate descrie. Nici astăzi nu-mi pot da seama dacă zâmbetul ce i-se strecurase în colțul stâng al buzelor a fost zâmbet adevărat, ori un paravan al înțeleșării dinților. Abia după vre-un minut se desmetici ca să-mi răspundă brusc:

— Nici pe mine!

Ne strânseram apoi mâinile, de despărțire. Mă mai uitai odată în ochii ei răutăcioși de femeie ofensată și făcui un pas, ca să plec.

— Stai, — îmi zice, prinzându-mi mâneca paltonului. Când vei simți că ți-se apropie

ceasul morții, scrie-mi. O să viu atunci să-ți mai adresez odată această întrebare. Știi, în ceasul morții omul spune adevărul...

*

Trecură două ceasuri dela sosirea mea acasă, dar scena aceasta nu-mi ieșea din minte. M'am certat cu preoteasa și cu servitorii, apoi, m'am înfundat în cancelăria parohială. Imi luai ceaslovul ca să citesc; dar nu puteam citi nici un cuvânt. Toate slovele cărții se prefăcuseră în semne de întrebare.

— Fugiți, fugiți, gânduri rele, murmurai înșfârșit, făcându-mi o sfântă cruce și închizând cartea.

Gândurile fugiră, într'adevăr. Le alungase o bătaie în ușă. Cu căciula într'o mână și cu cârjea în cealaltă, își făcu intrare Moș Ilie, căruțașul dela capătul satului; un bătrân cu obrazii rumeni și cu musteți răsucite.

— Ce vânturi, Moș Ilie? — îi zisei, după obișnuitele întrebări de sănătate.

— Vânturi bune, domnule părinte, îmi răspunse, zimbînd.

— Cum, cum?

— Iac'asa, vreau să mă însor!

— Dumneata, Moș Ilie? Om de șaptezeci și cinci de ani?

— Eu, domnule părinte, eu...

— Și... cu cine, mă rog?

— Cu Veta lui Balmoș... E aici și ea, așteaptă afară... S'o aduc!

— Ad-o, Moș Ilie, ad-o, — îi zisei, purtând o puternică luptă cu mine însumi ca să-mi opresc hohotele de răs și hotărât să le viu de petrecanie.

Veta era o femeie de șezizeci și nouă de ani, (ii știam vârsta de când îi înmormântasem bărbatul), — dar, cu gura ei fără nici un dinte părea o babă din poveștile copilăriei mele.

— Iac'asa, domnule părinte, — îmi zicea bătrânul aducându-o de mână, — cu baba

rinte. Când mă ardea focul la inimă îmi făceam o sfântă cruce și mă potoliam. Mă potolia Dumnezeu, drăguțul...

Intr'o dimineață de vară mă duceam cu o sapă de-a umăr la câmp. Duceam cu un drum și prânzul bărbatului. Alergam grăbită, că soarele era de trei sulți, când, deodată, mă trezii prinsă de umăr. Era Ilie.

— Ce vrei, mă? — îi strigai, îngălbenind și mușcându-mi buzele.

— Ce să vreau, — îmi răspunse el, roșu ca focul. Avem o socoteală împreună...

— Nici o socoteală, — îi strigai smuncindu-mă să scap din mâinile lui.

— Avem, Veto, — răcni el. Să te despărțești de bărbat și să vii la mine. Să fugim în lumea largă...

— Ba la naiba, măi Ilie. Eu am jurat credință bărbatului. Numai sapa și lopata mă mai despart de el. Eu nu-mi vând credința, cum ți-ai vândut-o tu...

Cu vorbele mele îl scosei din fățani. Tre mura în tot trupul, iar eu, făcui ce făcui și scăpai din mâinile lui. Dar, cele întâmplate n'au rămas o taină. Am și mâncat o sfântă de bătaie dela bărbat. Iar peste patru săptămâni s'a înșurat și Ilie. S'au mai scurs încă patruzeci și opt de ani, până când, într'o bună zi, m'am trezit văduvă. Credeam că-mi voi petrece văduvia în pace, dar, după încă un an a murit și femeia lui Ilie. Știi, că dumneata ai îngropat-o...

— Înțeleg, înțeleg, murmurai eu, ca să-i dau timp de răsuflare.

— Vede-mă Dumnezeu, — reîncepu lelea Veta, — că eu l-am ocolit. Dar, acu vre-un ceas mi l-a scos naiba. În cale tocmai în locul unde ne-am întâlnit odinioară. Ne-am luat la ceartă, și tot așa, certându-ne, am ajuns la casa popii. Eu, n'aș vrea să-mi mai stric capul la bătrânețe, cum zici și dumneata, dar, dacă vrea el, hai, fie! Să ne mai certăm câte zile-om mai avea pe pământ...

— Vezi, domnule părinte, — îi tăia vorba Moș Ilie, zimbînd și clipind din gene, cătu-i de gureșă „mireasa” mea? Dar, am eu ac de cojocul ei! Hai, fă-ne scrisorile...

„Tânăra” pereche a mai trăit trei ani în pace și bună înțelegere. Moș Ilie era încântat de mămăligile ce le făcea lelea Veta, bulgări de aur fumegători, calzi și dulci.

— Ehe! baba, — îi zicea atunci, — când mă gândesc că vreme de patruzeci și opt de ani tu ai făcut mămăligile pe seama altuia, îmi vine să-ți smulg părul!

— Tu ești de vină, — îi răspundea lelea Veta. Și se pornia cearta pentru scrisoarea de odinioară.

După trei ani, într'o zi încourată de August, lelea Veta m'a chemat să-i duc lui Moș Ilie merindea pentru cealaltă lume. L-am găsit întins pe pat, în așteptarea morții. Dar ochii lui erau senini și limpezi. Se uita cu ei la stropii de lacrimi ce curgeau pe obrajii veștezi ai lelei Veta.

— Mi-a venit vremea, domnule părinte, — îmi șopti, când după cuminecare îi ștersei buzele. Apoi, prinzând mâna bătrânei:

— Să știi baba, că nu eu ți-am scris cartea aceea. Că de ți-aș fi scris-o eu, acum, ți-aș spune!

Un geamăt duios și dureros al lelei Veta fu răspunsul, iar eu, îmi văzui de drum.

Mormântul, proaspăt încă, al lui Moș Ilie, l-am desgroptat peste trei săptămâni ca să așezăm în el și pe lelea Veta. După înmormântarea ei m'am întors dela cimitir cu mâna apăsată de inimă, ca să-i opresc bă-

Vremea trece

Să vii, să vii,

Să nu 'ntârzi:

S'aruncă 'n geamuri razele de soare,

Din fiecare rază crește-o floare.

Să vii, să vii,

Să nu 'ntârzi:

S'ascunde luna tristă în brădet,

Auzi cum plânge-o pasăre încet.

Să vii, să vii,

Să nu 'ntârzi:

Izvorul murmură și azi ca ieri,

De-atâtea nopți, de-atâtea primăveri.

Să vii, să vii,

Să nu 'ntârzi:

S'a așternut lumina în toți perii,

Fulgi de zăpadă în floare poartă merii.

Volbură Poiană Năsturas

taile, și fredonând cântecul popular:

— Mori măndro, să mor și eu,

Să ne fac'un copârșeu,

Să ne 'ngroape la olaltă

Să se mire lumea toată...

De-atunci, mă gândesc mereu la ceasul morții.

E ceasul când omul spune adevărul. O să-l spun și eu, desmintînd, poate, tot ce am spus în timpul când bătătoriam drumurile vieții, — și — chiar și cele spuse în drumul către gară... Eu n'o să seamăn, poate lui Moș Ilie...

Septimiu Popa

Cronici culturale și artistice

Cronica muzicală

La teatru a fost secetă în ultimul timp. Aproape în fiecare seară am avut operă, dar, ce-i drept, cu surprize plăcute, pe cari suntem datori să le înregistrăm.

În *Boema* am avut ca noutate pe d-șoara *Urania Bănescu*. A fost adevăratul debut al d-șoarei Bănescu, fiindcă în „Crai nou” n'a avut destule posibilități de afirmare.

Rolul lui Mimi nu-i prea ușor. Mai ales îndată după eșirea de pe băncile conservatorului este un adevărat risc. D-șoara Bănescu a avut îndrăzneală — și a reușit. Cu o voce clară și cu subtile nuanțări a redat o Mimi interesantă și plăcută. Nu numai că a avut un succes real, dar am putut constata perspective foarte promițătoare pentru viitor.

În *Carmen* am avut doi oaspeți: D-na *Maria Snejna* și dl *Petre Raiceff*. Dl Raiceff este cunoscut publicului nostru, încât nu trebuie să insistăm. Remarcăm însă pe d-na Snejna, care ne-a dat o *Carmen* plină de viață. Nu putem trece cu vederea că a cântat în românește, cu un accent desăvârșit și cu o dicție neîntrecută. *Carmen* al d-sale nu cânta numai, ci trăia prin fiecare cuvânt. A exploatat cu dibăcie toate amănuntele, dela cele mai comice până la momentele adânc dramatice, încât ne-a rămas vie în amintire. Ca membră al Operei din București, sperăm s'o vedem mai des pe la Cluj.

Pe Escamillo l-a cântat d. *Capovia*, foarte slab. Dar nota cea mai discordantă a fost d-șoara *Donabidovici*. De câte-ori își deschidea gura parcă scârțiau țâțâniile ruginite ale unei uși străvechi.

Surpriza adevărată a săptămânii a fost *Faust*. O putem egala cu o premieră, fiindcă întâiadată ne-a fost dat să vedem opera

aceasta în întregime, fără ciuntiri. D. *Jose Arati*, noul director de scenă, i-a dat o montare cu înclinări expresioniste, potrivită cu subiectul. Actul III, ce-i drept, parcă a fost puțin cam încărcat, dar încolo s'a văzut o linie unitară, care scoatea în relief acțiunea. Nou a fost tabloul cu noaptea valpurilor și cel dela sfârșit, înfățișând înălțarea *Margaretei* în cer. În deosebi ultimul a fost cu totul sugestiv. La noaptea valpurilor însă credem că ar trebui un joc de lumină mai energic și mai straniu.

Pe *Margareta* a cântat-o, ca oaspe, d-șoara *Anastasia Estopol*. Cu voce simpatice ne-a redat o *Margareta* sfioasă și plină de simțire. Pe *Valentin* l-a interpretat d. *Demetrescu*. D-sa are o voce foarte frumoasă, însă în rugăciune a pus prea puțin suflet. Ceilalți interpreți au fost cei obișnuiți. Totuși trebuie să amintim pe d. *Ujeicu*, interpretul admirabil al lui *Mefisto*.

Punctul de atracție a fost baletul din noaptea valpurilor. Nu vom căuta ce se poate scoate din acest tablou. Vom aminti numai, că ceea ce se putea face la Cluj, s'a făcut cu prisosință. Noua primabalerină, d-șoara *Penescu-Licov*, o apariție scenică neîntrecută, a dansat în linii clasice cu multă grație. D-sa nu impune prin exuberanța dansului, ci prin cumpătul și fina nuanțare a mișcării lor. A avut ovații bine meritare. Tot meritul d-sale este și instruirea corpului de balet, care s'a afirmat bine.

Nu putem trece cu vederea o serie de lipsuri la regie. În actul I de ex. lumina a funcționat cât se poate de prost iar în tabloul intrării *Margaretei* în cer de asemenea au fost câteva neglijențe supărătoare. Ar trebui să nu se mai repete.

Liviu Rusu

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNNALE

Crăciunul

anului este trist și prea puțin nădejdi aduc în suflete. Lumea cea multă nu este în stare să onine peramurile brazilor lui moș Crăciun dăruri grele, căci este multă sărăcie în țară. Toate sunt făcute în țara asta pentru-ca acea care are de toate să poată avea și mai multe, iar cine n'are nici strictul necesar, să i se refuze oric speranță. Și toată apăsarea această este p.ilejuită de lipsa producției, care să ocupe cât mai multe brațe și cât mai bine plătite. Cei bogăți deș și puterea de stat, și nu se gândesc cu destul arie la sărăcimea care este în dreptul ei să pretindă alte raporturi economice. Biată noastră democrație, cât este de firavă și de costelită, aproape că u există. Trecând prin țara noastră Moș Crăciun e rugat din milio ne de guri să aducă regimul care să verse bună-tățile pe masa ultimului om necăjit

Horia Trandafir

— De sfintele zile ale Crăciunului și Anului Nou revista „Societatea de mâine” dorește tuturor colaboratorilor, abonaților și cititorilor săi:

SARBATORI FERICITE ȘI VOIOASE!

— Numărul viitor al „Societății de mâine” apare la 15 Ianuarie 1928.

— „Societatea de mâine” intră cu numărul viitor în anul al 5-lea de existență. Deodată cu încheierea anului 4-lea ea ține să mulțumiască din toată inima tuturor acelor abonați și cititori, cari n'au pregetat să asigure cu jertfa lor în aceste zile atât de grele dănuirea atât de viguroasă a Societății de mâine. Nu ne indoim că revista noastră va avea și în viitor acelaș concurs, achitându-se la început de an abonamentele pe un an înainte.

— Suplimentul literar al Societății de mâine aduce o materie foarte bogată și aleasă; rar a fost publicație în Ardeal, capabilă să strângă într'un număr un mănunchiu mai complex de talente literare din Ardeal. Chiar la indemnul scriitorilor ardeleni, e probabil ca în anul viitor „Societatea de mâine” să-și deschidă coloane mai multe și mai des pentru literatură.

Problema liceului gratuit în Franța. — În anii de după războiu s'a încins în opinia publică franceză o extrem de aprinsă discuție în jurul școalei unice. Radical-socialiștii și toate partidele de stânga o au în programul lor de guvernământ. Dela această reformă a învățământului se așteaptă o și mai adâncă înrădăcinare în mase a demo-

crăției. Primind aceiaș educație toți cetățenii statului se vor îndepărta dintre ei numărările disensiunii a căror origine în mare parte se găsește în educație, și vor putea colabora mai efectiv la ridicarea bunului comun. Dar problema e mult mai complexă decât să poată încapa în aceste câteva șire. (Ea a fost expusă cu argumente pro și contra de d. Vasile Bâncilă în numerele din anul trecut ale *Revistei Generale a Invățământului*). În legătură cu această problemă se discută însă astăzi, tot așa de aprins, cea a *gratuității liceului*. Herriot, actualul ministru al instrucțiunii publice s'a declarat în repetite rânduri pentru ea. Iar discursurile lui au fost aplaudate nu numai de partizanii lui politici, ci și de o bună parte a opiniei publice, care nu face politică. Argumentul principal al reformei pe care și-a ales-o în programul lui de guvernământ e următorul: Acordând gratuitatea liceului toate forțele adevărate ale nației vor putea fi ridicate din obscuritatea în care se pierdeau până acum, din lipsa de mijloace pentru a-și face o educație înaltă. Toți cei cari vor intra în liceu, indiferent de confesiunea și de clasa socială din cari fac parte, vor fi supuși unui concurs riguros. Liceul va fi deci adevăratul rezervoriu al *elitelor* naționale. Statul care reprezintă interesele tuturor claselor sociale, care trebuie să îngrijească, în întâiul rând de forțele lui producătoare, trebuie să caute aceste forțe în toate straturile societății și să le dea toate posibilitățile de a se desvolta. Herriot care e unul dintre democrații cei mai îndrăgânci, în epoca aceasta de criză a democrației, știe foarte bine că criza elitelor este cea mai dureroasă plagă a disciplinei democratice. Un stat, într'adevăr democratic, trebuie să-și aleagă idealul de egalitate pe un plan cât se poate de înalt, atât din punct de vedere economic cât și moral și intelectual. El trebuie să ridice mulțimele spre culmile pe cari altădată s'au ridicat numai o categorie de privilegiați ai soartei. Altfel democrația este generatoare de ignoranță, de pseudo-cultură, oaea de muls a tuturor profitorilor și a cinicilor. Așa cum de fapt și este în unele părți ale Europei unde noțiunea de elită socială nu există încă...

Noi și cultura franceză. — În urma reflecțiilor asupra culturii noastre făcute de anii dintre ziarisții cari au participat la congresul presei latine, publicațiile românești au întreprins o mică campanie împotriva „francoamei” din vechiul regat. Campania a primit o deosebită greutate prin faptul că au participat la ea spirite de talia dlui Iorga și Rădulescu-Motru, sau a grupului din jurul revistei *Gândirea*. Din acest prilej s'a putut constata încă odată cât de îndrăgâncă rămâne la locul ei și astăzi teoria formeii fără fond a lui Tjtu Maiorescu. După războiu câțiva sociologi de-ai noștri — unii de profesie, alții de ocazie — au încercat să descrediteze, ceea ce unul dintre cele mai luminate capete românești afirmase atât de categoric și bazat pe atâtea argumente. Ceea ce a susținut el rămâne însă și astăzi, aproape tot atât de neclintit și de dureros pentru noi. Rămâne cu atât mai mult cu cât adevărul constatat de el este sprijinit astăzi de cele ce spun aproape toți ziarisții francezi.

Se mai poate scoate apoi din acest prilej o constatare dureroasă cu privire la lipsa

noastră de demnitate națională. Căci cum poate fi numită altfel satisfacția cu care un ziar care se pretinde a fi singurul depozitar al patriotismului românesc, reproduce impresiile despre franțuzomania noastră din ziarele streine?

Noi ne-am oprit însă și din motive — hai să le zicem regionaliste — la această campanie. Revista noastră dela apariția ei încoace, a susținut și a constatat cu bucuria pătrunderea culturii franceze în Ardeal. Acum vre-o doi ani d. O. Boitoș constata preponderanța cărții franceze pe piața Ardealului; în acest an d. N. Buta lega soarta viitorului acestei provincii de atitudinea pe care va lua-o față de spiritul francez; de doi ani încoace în corespondențele din Paris, pe care le publică regulat, revista a pus în contact pe cititorii ei, în mare parte ardeleni, cu unele dintre preocupările franceze de astăzi. Se poate chema această franco-manie? În urma justificatei campanii a acelor spirite de elită va trebui să facem mea culpa de tot ceea ce am susținut? Niciodată nu. Intoarcearea Ardealului spre cultura franceză trebuie încurajată încă și mai mult deci ca și până acum. Va trebui însă îndreptată spre „secretul intim” al acelei culturi — cum spunea d. N. Buta — nu spre anumite superficialități parisiene, cari n'au nimic din valoarea eternă a spiritului francez, și cari au fost până acum aproape singurele inspiratoare ale Bucureștiului nostru.

Zece ani dela independența republicii cehoslovace. — În 28 Oct. 1928 se vor împlini zece ani dela proclamarea independenței și constituirea republicii cehoslovace. Zece ani de muncă între condițiuni altele decât până atunci, într'un cadru național. Un deceniu de muncă îndreptățește o revizuire a conștiințelor, o justă meditare asupra cauzelor și efectelor urmată de o serie de îndreptări.

Așa înțelege Cehoslovacia să-și aniverseze independența.

Și aceasta nu intenționează s'o facă printr'o serie de discursuri ce ar urma să se rostească într'o ședință a Adunării Naționale. Nu! Cehoslovacia pentru a fi mai sigură în aprecierea unui progres se expune un an întreg lumii întregi, printr'o serie de 7 congrese și conferințe internaționale, 15 congrese, conferințe și expoziții naționale organizate în orașe diferite

Toate industriile, agricultura, societățile științifice din toate domeniile culturale și artistice ca și cele sociale sunt prevăzute în programul de 22 puncte, precedat de o scrisoare prefață. Se vor scrie cărți, se vor face filme, se vor ține conferințe menite să demonstreze lumii întregi importanța civilizației și culturii cehoslovace. Realizarea celor mai nobile nizuinți ale națiunii cehoslovace va fi văzută în adevărata ei lumină și va fi argumentul cel temeinic și cel mai bine venit împotriva campaniilor ce se duc peste hotare pentru revizuirea tratatelor cari au creat condițiunile noi de viață națiunii cehoslovace.

Bolșevicii fac propagandă prin telefonul fără fir. — Bolșevicii au instalat la Wladivostok o puternică stațiune de emisiune de radio, prin care indispung Japonia cu propaganda lor de dezagregare. Conferințe și lecturi cu subiecte bolșevice sunt zilnic transmise în toate părțile lumii, fără ca autorii

sau agentul de plasare să risce o arestare. Cum, îndeosebi, Japonezii ascultă emisiunile acestei stațiuni, în toată ziua, vreau nu vreau, proprietarii japonezi de receptoare sunt obsedați de propagandă sovietică. Este cel mult plicticos pentru antibolșevici, dar cu atât mai periculos pentru adepții acestei doctrine, așa că nu putem considera decât îndreptățiți sesizarea guvernului japonez, care nu dispune de mijloacele necesare de a confisca la graniță această propagandă subversivă.

Inscmnările intime ale Regelui Romci. — S'au scris mai multe biografii asupra scurtei vieți de 20 ani a fiului lui Napoleon cel Mare, crescut la curtea din Viena sub numele de duce de Reichstadt. Puține sunt complete și desigur pentru cunoașterea gândurilor, sentimentelor și preocupărilor sale intime, jurnalul particular de curând ieșit la lumină, va fi de mare importanță. Traducem aici un pasagi interesant.

Viena 20 Iunie 1830. La ora 8 generalii Mazzuchelli și Leiningen au venit să mă vadă. *Mazuchelli este lombard; și a fost general în armata lui Napoleon.*

Iată ce-i spune despre tatăl său: „Impăratul pe lângă un ochi și auz deosebit, care-l făcea să distingă direcțiunea pozițiilor după zgomotul tunurilor și manevrarea trupelor, mai avea un calm și stăpânire de sine de necrezut. În punctul de unde domina întreg câmpul de bătae, îl vedeai dejunând și răsând cu suita lui, în vreme ce distribuia ordinele și justiile sale decizive, ce păreau concluziunile unor lungi reflexiuni”. „Da, Monsenioare, îmi spunea bravul general, posedată un nume mare. Nu depinde decât de voi de a deveni îngerul tutelar al bieteii voastre țări, amenințată din toate părțile...”

Relațiuni intelectuale franco-germane. — Nizuințele de înțelegere politică între Franța și Germania sunt dublate și de sigur facilitate de o acțiune paralelă și în același sens pe teren cultural. Era și de așteptat să se apropie prin ce au mai de seamă, prin culturile lor, care orice ar pretinde unii, sunt într-o interdependență și se completează: Franța marea inițiatoare și Germania aceea care desvoltă și sistematizează. O înțelegere între intelectuali are și „Revista Germaniei și a țărilor de limbă germană” de sub direcțiunea dlui Maurice Bucher dela Paris. Principali colaboratori sunt cunoscuții scriitori: Dnii H. Lichtenberger, Otto Grantoff, Giradoux, Curtius, Jules Romains, Thomas Mann etc. Revista își propune o pătrundere a structurii intime a poporului și civilizației germane, fără preocupări de teorie și doctrină.

În aceeași direcție, concomitent și independent, apare la Berlin o revistă germană pentru promovarea raporturilor intelectuale franco-germane.

Faptele precedente au pregătit în parte calea acestor reviste, cari cu tot scepticismul unora vor realiza o importantă operă de cunoaștere reciprocă a celor două neamuri și țări.

Un aparat radio-electric, care dă întreaga gamă a sunetelor, a inventat profesorul rus Theremin, care a și dat un concert cu el la Berlin, în sala Beethoven.

Acest instrument se compune dintr'un mic post de emisiune cu două lampe, terminat cu o baghetă metalică care are rolul de antenă. Apropind mâna la câțiva centimetri de acest drug și să o îndepărtezi încet pentru a se produce întreaga gamă a sunete-

lor. O a doua autenă, de formă circulară, deasupra căreia se ridică și scoabă mâna stângă, face să se intensifice sau să atenueze sunetul. Un dispozitiv permite să varieze trei timbre: unul asemenea celui de violină sau de alta, al doilea de violoncel și al treilea la fel cu vocea omenească. Aparatul va fi perfecționat.

Stabilizarea. — În sfârșit d. Vintilă Brătianu s'a declarat și d-sa pentru stabilizare. Patru ani i-a trebuit ca să se convingă. Și pe unde n'a umblat d-sa cu gândul în acești patru ani: revalorizare totală (leul-franc), revalorizarea parțială (leul-cinci centime), stabilizare (leul-trei centime). Acum s'a dat bătut. Pune în foc programul său financiar și-l adoptă pe acel al partidului național-tărănesc. În expunerea de motive la bugetul pe 1928, d. Vintilă Brătianu își arată hotărîrea de a face stabilizarea leului.

Dar dacă această făgăduință este în proiectul de buget pe 1928, nu este absolut sigur că această operație se va face în acest an, nici dacă o va face d-sa. Dacă d. Vintilă Brătianu pleacă dela putere, stabilizarea o va face fără îndoială partidul național-tărănesc, care îl urmează la putere, dacă, patru ani, dacă ar rămâne la putere nu o realizează, acești patru ani vor fi de-abea de ajuns pentruca să se convingă cum să o facă, cât i-a trebuit ca să se convingă dacă să o facă.

CONFERINȚE

Conferințele dlui prof. Botez. — În cadrul extensiunii universitare, dl prof. Botez a ținut două conferințe. D-sa a vorbit în continuarea conferințelor dlui prof. Bărbat, despre culturalizare.

1. În genere omul nu-și poate însuși decât o cultură parțială, de specialitate. Ideul ar fi însă să avem cultură completă. La aceasta se opune însă adesea și un element nativ, care împiedică dezvoltarea unei anumite laturi a sufletului omenească. Cele trei „valențe” gândire, emotiv și voință trebuie complet și deopotrivă dezvoltate pentru a avea tipul integral. Ceeace lipsește din naștere se va putea numai în parte înlocui prin educație, a cărui obiect trebuie să fie cultivarea calităților înăscute. Oamenii cu culturi speciale se completează reciproc.

La copilăria lungă și instituțiile preconizate de dl Bărbat, conferențiarul adaugă mentalitatea societății la un moment dat ca factori de promovare a culturii.

În rezumat dl Botez a fixat *rasă* — însușirile înăscute — *mediu* — mentalitatea societății la un moment dat, ca hotărîtoare pentru caracterul culturii. Românii au făcut până acum cu predilecție literatură și istorie, iar prin ridicarea maselor vom avea în primul rând industria agricolă.

2. Lupta pentru viață se observă în lumea organică ca și în cea neorganică. Se manifestă cu intensitate și rezultat imediat: O forță inferioară este răpusă de o forță superioară. În lumea plantelor și animalelor este cea mai accentuată. Sub stejar nu poate crește din semanța căzută un alt exemplar decât după alterarea celui dintâi; în apă vițățile cele mai mari se hrănesc cu cele mai mici, fără nici o erutare. Natural reacțiunea se produce și pentru o mai mare rezistență s'a ajuns la asociație: pădurea, turmele.

Omul se naște cu anumite predispoziții pe cari o copilărie lungă le va desvolta și între cari instinctul de solidaritate este pe primul plan. Asociația reală între oameni, e în grupuri și nu în jurul unei personalități.

Al cui e Ardealul?

Lui Rothermere.

Al cui e Ardealul?

...Întreabă pădurile, șesul și dealul,
Întreabă câmpia, cântările, florile
Întreabă amurgul, tăcerea și zorile,
Întreabă Carpații cu vârfuri de brăd
Și roata de la Bălgărad!

...Întreabă Abrudul,

Întreabă Aiudul,
Întreabă cenușa caldută din vatră
Și muntii de piatră!

Întreabă lumina, aerul, soarele,
Furtunile, doinele, fecioarele...

Întreabă vârdulul, ploile, norii,
Copiii din leagăn, moșnegii, feciorii!
Întreabă pe mama, pe tata, pe moșu
Și pe Palaghia Roșu!

...Întreabă pădurea, câmpia și dealul
Al cui e Ardealul!?

Teodor Murășanu

COLINDĂ

Floare albă,
Floare dalbă!
Intr'un grajd de mărgărint
Cu ieslele de argint,
La poala Carpaților,
Vrut-a Domnul, fraților,
Să se nască-un crăisor,
Cu priviri de miel prior...
Ploaia-i caldă,
Trupu-i scaldă,
Floarea ninge,
Nu-l atinge!
Dar în ziua cea de-a noua,
Peste ochii lui ca roua,
Peste fața lui de spumă
A trecut o umbră'n gumă
Și de-atunci, din luminată,
I-a rămas tot supărată!
Și noi mult ne-am ispitit
Până când am chibzuit,
Să ne ducem, fratilor,
Din vârful Carpaților,
Să desprindem bolta-albastră
Să i-o ducem la ferastră.
Să-i cântăm,
Să-i descântăm,
Sufletul să-i desfătăm,
De dulceta din colindă
Ochii mari să i s'aprină,
Fața să-i suradă iară
Ca un pom în primăvară,
Ochișorii să-i zâmbească,
Pe noi să ne stăpânească...
Floare albă,
Floare dalbă!

Teodor Murășanu

Cuprinsul anului 1927.

I. PROBLEME SOCIALE

Dr. Apostol Od. Crucea roșie cehoslovacă	395
Batzaria N. Minoritățile etnice din Peninsula Balcanică	323
Băilă I. Situația meseriașilor în Ardeal	370
Bezdechi S. Bizantinism	561
— Sar și Orăș	63
— Viața spirituală a Greciei în epoca elenistică	424
Boldur T. Urbanism	505
Brăileanu Tr. Antagonismul politic	283, 303, 334
Breazu I. Congresul partidului radical socialist	342
— Cultul copiilor	205
— Democrație și cultură	79
— H. G Wells și democrația	175
Buta N. Tăranul român în judecata unui francez	301
Clopotel I. Antinomii aparente	299
— Biharia (studiu sociografic în plășile Vascău și Beiuș)	439
— În valea Almăjului (plasa Bozovici)	527
— În valea Almașului	341
— Problemele sociale ale Munților Apuseni (Incheieri)	471
— Școala și turismul în B hor	487
Cronțar. Anchetele „Societăți de Măine” în Arad și Cluj	474
Culea Ap. D. Tăranismul lui Pestalozzi	200
Dașcovici N. Despre libertatea presei	367
— Societatea Națiunilor garantează ocrotirea minorităților	300
Demetrescu R. O problemă de logică; abstracție și generalizare	538
— Problema distribuirii aptitudinilor	201
— Psihologia și organizarea socială	163
Ghiulea N. Asociația muncitorilor industriali în România	4
— Gânduri asupra protecționismului	340
— Organizarea muncitorilor industriali în legătură cu dezvoltarea orașelor	28
— Originea breslei la Români	80
— Principiul cooperatist	460
— Problema clasei de mijloc	576
Goldiș Vasile. Problema muncitorilor și opinia publică	477
Hodoș Constanța. Consiliul național al femeilor române	7
Hoiseacu N. Problema populației din Munții Apuseni din punctul de vedere al căilor de comunicație	477
Ivan Ep. Nicolae. Ceasul hoșfătarilor (pentru soluționarea problemei Moților)	455
Dr. Keintzel Eduard. Contribuții la rezolvirea problemei muncitorilor	264, 290
Leyges Conte de Șomajul și plasarea în Franța	440
Mager Traian. Cercetarea țănutului Halmagiu	474
Mat. escu N. N. Antecedentele istorice ale revoluției ruse	64
— Desfășurarea revoluției ruse (I)	179, 203, 234
— Legislația muncitorească	50
— Sinteza teoriilor leniniste	405
— Viața lui Lenin	332, 341, 390
Dr. Moldovan V. În preajma unui congres al Moților	472
Dr. Pașca Vasile. Complexul problemelor regiunii Huedin	479
Dr. Pop L., dr. Candin David. Consiliul Dirigent și problema Munților Apuseni (memoriul comisarilor generali)	489
Rădulescu-Motru C. Psihologia satelor	27
Relgis Eugen. Metapolitica	340
Societatea de Măine. Un nou an	3
Suciu P. Roșia montană (din Țara aurului și a lacrimilor)	457, 485
Sudețeanu C. Diviziunea muncii sociale și grupările profesionaliste în concepția lui Durkheim. (Continuare)	6
Todica G. În plin necunoscut	291
— Orientări noi în viața noastră sufletească	267
— Radiotelegrafia și fenomenele telepatice	521

II. PROBLEME ECONOMICE

Bolcaș L. Politica cerealelor	547, 567
Ciomac I. Aspecte din agricultura Germaniei și Elveției	445
— Invățământul superior agricol	91
Cioranu S. Reforma valutară în Estonia	305
Clopotel I. „Imprecizia” economică	91
— Nouri grei asupra satelor	432
— Programul unui prefect de județ	407
— Pune Italia condiții economice?	166
— Un pas mai departe	47
Dirjecția Camerilor. Activitatea Camerilor de industrie și comerț din Cluj	454
Dr. Dobrescu A. Gospodăria comunelor noastre rurale	327
Enescu Gh. Asigurarea contra șomajului în Anglia	122

Ghiulea N. Inceputurile industriei casnice și meșteșugurilor la Români	70
— Omogenitatea în asigurări și neasigurare	510
— Reasigurarea	524
Gologan N. G. V. Indrumarea energiilor rurale spre industrie și meserii	327
— Pentru sporirea producției economice	363
Guguian I. Corespunde actuala organizație a serviciului silvic nevoilor reale și actuale ale pedurilor noastre?	449
Suciu P. Dezvoltarea orașelor ardeleni	135
— Problemele „Astreii”	286
Mehedințeanu I. Problema tiparului în România	151
Dr. Moldovan V. Camere de agricultură regionale sau județene?	120
Neculcea Gh. Camerele de muncă și Consiliul superior	179
— Institutul de cercetări agronomice al României	235
Todica G. Juis elevat gentes?	48
— Progres și mizerie	117

III. POLITICA EXTERNĂ

Batzaria N. Conflictul italo-sârb	241
Breazu I. Campania împotriva comunismului	325, 351
Dașcovici N. A opta adunare dela Geneva	400
— Afacerea optanților unguri din România în fața Societății Națiunilor	343
— Conflictul româno-maghiar la Societatea Națiunilor	503
— Dela istemul alianțelor la pactele de neagresiune și siguranță	181
— Dezarmarea s'a amânat	232
— Mica Antantă după Jachymov	283
— Pactul italo-albinez, Mica Antantă și România	25
— Ratificarea italiană pentru Basaraba	159
— Reorganizarea ministerului de afaceri streine	559
— Rusia sovietică la conferința dezarmării	535
Ghiulea N. Lord Rothermere	442
Steed W. Europa de mâine (în o introd. de Prof. G. Moldovan)	103, 123, 143
Viator Scotus. Situația din România	586

IV. ACTUALITĂȚI

B. Cartea română	473
Băilă I. Corespondență din București	127
— Corespondență din București	66
— Corespondență din București	293
— Corespondență din București	352
— Criticile presei minoritare	298
— Discuții și recenzii	308
— Propaganda culturală în Capitală	426
Bezdechi S. Cetatea fără suflet	32
— Discuții și recenzii	304
— Note în marginea unui „fapt divers”	402
Bianu L. La mormântul lui C. Sandu—Aldea	180
Boitor O. Discuții și recenzii	238
— Discuții și recenzii	356
— Discuții și recenzii	271
Bora V. Colaborarea interculturală	82
Breazu I. Aspecte dureroase ale problemei demografice în Franța	268
— Raporturile franco-române	107
Bucea T. Muștrarea lui Scotus Viator	365
Buta N. Ardealul de ieri și Ardealul de mâine	160
— Botezul Universității din Cluj	507
— Psihologia „multimii” franceze	348
— Ziaristică și pamfletarism	329
Clorțea A. Teoria asigurărilor	50
Ciura Al. Ad nepotem	413
— Din prag... (La moartea Regelui)	392
— Sărșit de sezon	445
Clopotel I. Despăgubirile morale	350
— Discuții și recenzii 9, 49, 71, 126, 167, 253, 330, 375, 461,	581
— Dr. Ion Miha	371
— După opt ani	8
— În contra bărfelii	69
— Problema Munților Apuseni	411
— Școala dela Turtucaia	284
— † Vinco Kisici	292
Cotruș A. În munți	523
Comșa I. Organizarea studiului universitar	581
Cronțar. Corespondență din București	112
Decel A. Beethoven	187
— Dr. Popovici—Bayreuth	206
Demetrescu R. Sinteza culturală	383
Galaction G. Valuri de spiritualitate!	199

Ţhiulea E. N. Ne-înselăm de călcăie	544
Ţhiulea N. Iar regionalismul	48
— In Italia prin Ungaria și Jugoslavia	244
— In pragul prăbușirei?	423
— Intăia conferință a „Mișcării social-economice“	206
Isac E. Tonitza	287
Luca V. Ch. Profesor român la Strasbourg	237
Lupeanu—Melin Al. Blajul de demult	106
Mehedințeanu I. Aduy Andre	69
— Propaganda culturală oficială în Basarabia	206
— Situația românilor din Banatul Jugoslav	260
Dr. Nandris I. Aurel C. Popovici	119
Dr. Olariu D. Discuții și recenzii	508
Paukerow L. † Constantin Mille	105
— Președintele de Cameră socialist și deputatul mameluc	188
Popa Sept. Epis opul Mihail Pavel	494
Dr. Preda Gh. Impresii din insulele Britanice	411, 428, 447
Psatta D. C. Sandu—Ald a	182
Revista Filologică. Sextil Pușcariu	493
Societatea de mâine. Congresul Cultural dela Chișinău	250
— Dolul Tării; Moartea Regelui Ferdinand	363
— Iluzii deșarte	403
— Junii Corolanu	188
Solomon N. Distoria tinerețului român	38
Dr. Suciu Cor. Cucerirea aerului	413
Sudețeanu C. Tradiția și politica	507
Todica G. Beethoven	83
— Haroscop pe anul 1927	82
— Moda în limba noastră literară	466
— Modernizarea limbii	141
— Psihanaliza	387
— Puterea rugăciunii	331
Trandafir H. 1907	155
— 1 Decembrie 1918	555
— Apostol i	131
— Ce nu știe lordul Rothermere	417
— China	53
— Congresul studențimii franceze	259
— † Georg Brandes	115
— In pragul unui nou an	8
— Invierea	226
— Liga împotriva favoritismului	75
— Maiâl	243
— Miracolul dela București	295
— Muncitorii dela Ghelari	438
— Ne prăbușim	171
— O aniversare	399
— O sentiță	357
— Pe Câmpia Libertății	277
— Prea multe statui	435
— Problema locuințelor	192
— Problema Moșilor	467
— Sat și oraș	42
— Secretul succesului	23
— Sfântul așteaptă	94
— Speranțe zadarnice	514
— Spovedanie	339
— † Traian Grozăvescu	112
— Triumful adevărului	570
— Țăranii	319
— Un mare cotidian al Ardealului	531
— Viața sindicală a ziaristilor ardeleni	379
— Vigoarea latinătății	498

V. FOLKLOR

Dr. Barbu P. Porecle logojenești	407, 430, 450
----------------------------------	---------------

VI. ÎNVĂȚĂMANT-EDUCAȚIE

Ardeleanu P. Bacalaureatul	513
Bezdechi St. Istoricismul și școala	263
Bologa L. J. H. Pestalozzi	108
Prof. Câmpianu P. Școala noastră secundară	218
Comicescu Gh. Școala activă	54
Dima G. A. Necesitatea păstrării liceului real	168, 185
— O reformă școlară necesară	137
Ica. Congresul învățătorilor ardeleni la Satu-Mare	456
Mărgineanu N. Individualizarea învățământului	219, 239
Todica G. Imperativul energetic în apărarea națională	71
Vieja N. Salarizarea	84

VII. BIOPOLITICA

Dr. Apostol Od. Determinarea robusticității	274
Dr. Barbu V. Adunarea societăților engene americane	19

Dr. Manta C. „Astra medicală“ și problema tuberculozei	55
Dr. Nicoară E. Grina-Influența	167
Dr. Spărcăș T. „Astra medicală“ la sate	256
Dr. Teșosu E. Principii de tratament balneo-climatic	357, 378, 397
Dr. Zinveliu E. Noțiuni elementare asupra tetanosului	86, 108

VIII. ARDEALUL VECHIU

Banciu Ax. Scrisori vechi	5/7
Boțos O. Activitatea lui Ioan Slavici la „Tribuna“ din Sibiu (urmare)	15, 34, 52, 72, 87, 110, 148
Buta N. Ardealul în anul 1877.	376
Făclisanu Z. O statistică	183
Dr. Suciu Cor. Deputații români în dieta din Budapesta	125, 47, 164, 184
— Românii la universitatea din Pesta, în 1860.	16
Suciu P. Bibliografia Ardealului (urmare)	54, 90, 109, 240, 273, 315, 337, 357, 394, 416, 434
— Clasele sociale ale Ardealului vechiu	10
— Din trecutul orașelor noastre ardeleni	165, 254
— Din trecutul țărânilor române din Ardeal (II.)	37
— Situația culturală a țărânilor noastre ardeleni în trecut	233

IX. PROGRESE ȘTIINȚIFICE

Bagdasar N. Heinrich Maier	369, 384
Bologa L. Directive contemporane în psihologia religioasă	386, 409
Dr. Borcia L. Unificarea codurilor	139
Cerchez C. Decebal	217
Deacu G. Dacia	520, 563
Hoșescu N. Făcerea lumii	343
Maier Aug. Isaac Newton	221
Todica G. Aniversări și comemorări: Volta-Marcelin Berthelot	506
— Coeicismul	416
— Invențiunea matematică	815
— Secțiunea	429

X. EUROPA CONTIMPORANĂ

Breazu I. Primăvara. — Romantism. — Eroism.	316
— Amintirea războiului	509
— Opinia franceză și compania lordului Rothermere	448
Corbul A. Bilanțul presei franceze	546
— Când înfloresc mormintele	523
— Din volbură romantismului francez	258
— Duroșia inimii și aversiunea cărnei	596
— Moda stofelor pictate	189

XI. FIGURI REPREZENTATIVE

Dr. Bologa V. Dr. Sterie N. Curcu	509
Clopoțel I. Epis opul Roman Ciorogariu	566
— † Vasile Pârvan: Un cugetător	353
Georgescu-Tistu G. Actorul Stănescu Papa	355, 377, 396, 415, 430
— † Vasile Pârvan (după Neamul Românesc)	354
Lupaș I. Cum vedea Papin-Illarian la 1860 posibilitatea de	578
— † Vasile Pârvan: Opera de istorie și arheologie a lui Vasile Pârvan	374
Panaiteșcu Em. Vasile Pârvan	373
Popescu D. O. Ultime amintiri	353
Dr. Suciu Cor. Al Papin-Illarian	564
— Din tinerețea lui Ioan Trifu alias Maioreșcu	251, 272, 313, 336

XII. SUPLIMENT LITERAR

Agârbiceanu I. Amintirea	589
— In Taină	209
Balculescu G. Cronică literară	585
Batzaria N. Primul „Hristos a nviat!“	211
Bănuț A. P. Elocvința frachelui Ladislau	594
Bezdechi St. Fragmente	207
— Oda strănepoților noștri (traducere)	588
— Trăstia III, 10. (traducere)	584
Boțos O. Glas nou despre Eminescu	312
Bora V. Șesuri blestemate	587
Bugnariu T. Bucurie amară	208
— Motiv nocturn	591
— Strigăt în pustiu	308
Buta N. Ca... c'est Paris	216
Cura Al. Legendă	575
Cotruș A. Ai noștri sunt acești munți...	207
— Cine nu te-a căutat?!	583
— Ciobanul; In țara asta...	584
— Dealul m'a învățat să sui...; Viața; Infrățiri;	311
— Liniște...; M'am risipit...	207
— Intrebările se nfig în mine...	207

- Pleacă, paharnic	587
- Primăvara	583
- Răsărit de lună	588
- Sănger nebun și posac	309
- Sunt tren-fulger	212
- Tăcere!	216
- Unul dintre cei mulți	583
- Văsurile de copil	307
Decel A. Purificare	308
Delabala I. Const. Mirza Șaphi (trad.)	590
Doicescu C. Pe lac	588
- Seară de vară	592
Grimm P. Cucul, Elegia unui câine turbat (traduceri)	211
- Meditație asupra unei măture (trad.)	214
Jacobescu A. Elegii	212
- Izbânda ritmului (trad.)	310
- Izvorul (trad.)	307
Ilieșiu I. Cântec de sărbătoare (traducere)	587
- Crăciunul funcționaresc	589
- Durere	312
- Rugăciune	313
Isac E. Tiberiu Brediceanu	216
Dr. Kântor. L. Izvorul nuvelei „Kir Ianulea“ de I. L. Caragiale	212
Kidel A. Moartea unui funcționar (trad.)	593
Kiriacescu N. Chiriac Furtună	309
Munteanu I. Simon paricidul	592
Murășanu T. Al cui e Ardealul?	600
- Anacreontice	209
- Colindă	600
Negură Al. Melancolie	216
- Panoramă de seară	309
- Spital	208
Pitiș E. Furtuna	212
- Sonet	207
- Sonet	583
- Sonet	584
Pop A. Din cântece de stele	583
Popa Septimiu. În ceasul morții	597
Psatta D. Dovada	3 0
Rosetti R. D. Pe un album	315
„Societatea de Măine“. I. Agârbiceanu	313
Ștoica V. Lord Waters	210
Talaz G. Tăcere; Instrăinare	307
- Târziu . . . . .; O rază moare	308
Todica G. Alcoolismul în poezia noastră populară	214
Volbură Polană-Năsturaș. Vremea trece	598

XIII. SUPLIMENT ARTISTIC:

Decebal (pe columna lui Traian din Roma) 212

**XIV. PAGINI PENTRU MICILE ÎNTREPRINDERI, MESE-
RIAȘI ȘI MUNCITORI**

Băilă I. Pentru clasa noastră de mijloc 95
Căciulă I. Ceva despre blănuri 98
Enescu G. Asigurările sociale în Rusia Sovietică 95
Meh. dințeanu I. Alcoolismul 97

XV. SATE, ORAȘE, REGIUNI

Pușcariu V. Pe valea Murășului 20

XVI. CRONICA LITERARĂ

Bucură Em. — Moldova lui Cantemir — Raffet și alți artiști francezi prin Țările române. — Concert din muzică de Bach 38

XVII. CRONICA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ

Cioranu S. 22, 152, 242, 246
Clopoțel I. 434
Cristea I. 56
Cronica 466
Neculcea Gh. 497, 513, 530, 551, 558, 574
Dr. Nichiciu T. 39, 130, 189, 262, 359

XVIII. DESCRIERI SOCIOGRAFICE

Dr. Borza A. Chicago cultural 220
 — În țara Mormonilor 67

XIX. CRONICA MEDICO-SOCIALĂ

Balint Z. Proiectele de legi igienico-sociale 127

XX. CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

Cronici culturale și artistice. 21, 40, 57, 74, 92, 113, 128, 153, 169, 190, 224, 240, 258, 275, 294, 302, 338, 423, 451, 495, 512, 526, 553, 569, 598

XXI. FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE

Fapte și observațiuni săptămânale. 23, 42, 59, 75, 94, 115, 131, 155, 171, 192, 216, 243, 295, 319, 339, 358, 379, 399, 417, 435, 438, 467, 459, 514, 531, 555, 570, 599

XXII. TRIBUNA LIBERĂ

Panaiteșcu Em Portretul regelui Decebal 318

Primăria Municipiului Cluj.

Nr. 17720—1927

Anunț

Municipiul Cluj publică licitație cu oferte în scris, închise și sigilate pentru furnizarea alor 17 (șaptesprezece) părechi bocanci pe seama personalului silvic.

Licitajia se va ținea în ziua de 5 Ianuarie 1928 ora 5 p. m. înaintea delegațiunii permanente, sala de ședință, conform dispozițiilor cuprinse în art. 72—83 din Legea Contabilității publice.

Condițiunile de licitație se pot vedea la Serviciul Economic, Primăria, camera 34.

Cluj, la 9 Decembrie 1927.

Primăria Municipiului Cluj.

Primăria Municipiului Cluj

Nr. 22706— 1927.

Publicațiune.

Municipiul Cluj publică concurs pentru furnizarea revizitelor de birou necesare oficiilor acestui Municipiu pe anul 1928.

Ofertele închise și sigilate se vor prezenta în ședința Delegațiunii Perm. în ziua de 19 Ianuarie 1928 ora 12 a. m.

Licitajia se va ținea în conformitate cu disp. Art. 72—83 a legii contab. publice.

Condițiile și modelele se pot vedea în biroul Serviciului financiar (Str. Cogălniceanu Nr. 3.) în zilele de lucru.

Cluj, la 16 Dec. 1927.

Primăria Municipiului Cluj.

A reapărut ziarul „Patria“ din Cluj

complect reorganizat, amplificându-și programul și serviciile de informație din țară și străinătate. Refăcut materialicește, cu redacție și administrație modernă, ziarul *Patria* și-a asigurat o apariție regulată și îndelungă.

Ziarul *Patria* este un mare ziar de politică democrată și de informații, și este tras într'un număr considerabil de exemplare. Deși organ al partidului național-țărănesc, *Patria* este curierul obiectiv al tuturor evenimentelor economice, culturale și politice.

Ziarul *Patria* apare zilnic în 8 pagini.

În fiecare Joi apare *Patria* de Duminică pentru țărâtime, cu abonament anual de 160 lei.

Abonament la *Patria*: pentru liber-profesioniști 800 lei, pentru funcționari, preoți și învățători 700; pentru instituții particulare și de stat: abonament dublu.

Patria este cel mai mare și mai bine informat ziar al Ardealului.

Cea mai bună publicitate este în coloanele ziarului „Patria“.

**Neutăți de toamnă
și iarnă în marele
magazin de stofe**

**G r o m e n
și
H e r b e r t**

**CLUJ, Strada Regele Fer-
dinand No. 13.**

**In atenția Doam-
nelor!**

Ultimele și cele mai mo-
derne articole de blănărie

Louis Déri

magazin cu reputație solida
**Cluj, Str. Memorandului
No. 3.**

**Banca de Credit
și
Cassa de Păs'rare
din Cluj, S. A.
Piața Unirii 7.**

Sucursale: Dej, Sânmărtin, Alba-Iulia,
Tg.-M. urăș, Oradea-Mare

Capital social: 77 milioane

Face toate operațiunile bancare
în modul cel mai avantajos.

—o—

Bancă autorizată pentru valute.
Anrepozit lângă calea ferată.

In toate librăriile cereți cartea cea mai actuală și cea mai citită:

„Revoluția din 1918 și Unirea Ardealului cu România“

de: ION CLOPOTEL

PREȚUL unui exemplar lei 100 — Se poate
comanda la „Societatea de Măine“,
trimțând în ante lei 100.

Ea cuprinde documentele cele mai de seamă ale unirii și se
face expresia simțămintelor populare cari „u rodit indepen-
dența de Stat. Să nu lipsească din nici o casă românească

Adresa abonatului:

**„SCHMOLLPASTA“
S. A. BRASOV**

Fabrică de Cremă de ghețe
Premiată la 30 de ex.

Rugăm onor. abonați să binevoiască a
ingriji urgent de achitarea restanțelor pen-
tru a nu fi nevoiți să recurgem la măsuri
sumare.

Cheltuielile foarte urcate de tipografie,
hârtie, colaborări și de natură administra-
tivă, nu pot lăsa indiferent pe abonatul de
conștiință.

„Societatea de mâine“ este unica publi-
cație mare a Ardealului care stă neîntrerupt
în picioare de patru ani încoace, pe lângă
toate dificultățile tiparului.

Cel puțin atâtă putem cere: achitarea re-
gulară și anticipată a abonamentului.

„Societatea de mâine“

Cenzurat

Institut de Editură și Arte Grafice S. A. Cluj.

Biblioteca Universității

2 ex.
ex. of.
12-13

©B.C.U. Cluj